

Л. бр. 281/14
П. бр. 2744

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

стр. 19

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

мат. 111
Л-135

ИЗДАЈЕ

А. БЕЛИЋ

УРЕЂУЈУ:

А. БЕЛИЋ, СТ. М. КУЉБАКИН, СТ. ИВШИЋ и ФР. РАМОВИЋ

КЊИГА XIV

Ова је књига екскерпирана.

Година и број речи: *Свет. Мачковић*

Колон број речи: *2. Јелић*

Датум и број примера и сређени по реду текста.

Број листова: *25 ± 25*

Београд, *26-III-49* год.

Корисничар

Milovan Zindelic

БЕОГРАД

1935

Акценат у говору села Лепетана (Бока Которска)

Поред два сидазна акцента (˘ и ˙) у говору села Лепетана постоји само један узлазни, дуги, а и тај је несталаи, јер се често ме-сто њега изговара обична дужина иза које долази ˘, па се каже сад *нáрод* итд., а сад *нáрд* итд. Ове дужине могу и да се мање или више пењу по тону, па је гдекад тешко разликовати да ли су то дужине пред акцентом или акценат; гдекад изгледа као да су два акцента: *нећу* итд. Ево неколико примера за разне иговоре овог акцента: *јаје*, *кљачинац*, *бѣкца*, *трава мачка* (од *мáчак*), *козџа* (од *козолáц*), *кафу*, *по руци*, *главом*, *трпећа*, *болѣћа*, *луде*, *криво*, *дванаести*, *тринаести* *двадесет*, *уиђенака*, *ондоле*, *дондоле*, *завиђети*, *плаћат*, *прџват*, *познавају*, *продавају*, *кихао*, *градио*, *површила*, *лѣгла*, *дали*, *градиле*; *напáт*, *нáрд*, *луаѣж*, *козџа*, *ципџла*, *испо пúтá*, *с Мржѣá*, *рџлика* (ловорика), *фáлá ви*, *свáлѣ* (gen. sing.), *јуху*, *Кáтý*, *луаѣжи*, *коњица*, *лебарá*, *вапџѣ*, *сúхџ*, *јáкá*, *бáчйт*, *налáгáт*, *рашчѣийт*, *потѣздáт*, *отстрáжѣ*, *тúчѣ*, *љубй*, *оурѣдй*, *догорй* (од *догорит се*, *договорит*), *вѣзáли*, *обуци*, *мáтй*, *вѣжй*, *отпѣчй*, *нећу ја*, *кáзáла*, *стáлá* (од *стáт* = *стојати*), *спáсйо*, *прáчáли*, *пáсáли*, *гџрили су* (= *говорили су*), *трáжйјући*, *издубјѣно*, *пџџх*; *чѣчáк* (мали човек), *гáсá* (ген. мн. од *глас*), *грџтá* (грехота), *кúпйла*, *бáчйли*, *спáлá* (= *спавала*), *пџшџ*, *дџѣ*, *пџџше*, *кúйй*, *не тúчй је*, *нећу*, *уиђѣ*.

Дуги узлазни добива се у овом говору и у оваквим поло-жајима: *три-куће*, *три-динара*, *пџ-динара*, *на се*, *на-њу*, *зá-њу*, *три-сџда*, *дваест и три-године*, *двá-пúта*, *ја мислим*, *ја незнам*, *пúт Еје-ѣгеа Брда* итд. (поред: *дзá сина* итд.). У свим овим случајевима иза речи која се свршава дугим вокалом следи реч која је јаче на-глашена, а с њом се заједно изговара. Када је реченични акце-нат на потичној речи, онда се тај акценат не добива, на пр.: Он има *три куће* (а не једну). Овај се акценат добива ради лакшег из-

говора: пошто је друга реч јаче наглашена, она се изговара вишим тоном; зато је потребно да се са завршног дугог вокала прве речи, пошто се обе речи изговарају заједно, нагло пређе на виши тон. У овом случају прелаз са нижег тона на виши не прави се на тај начин што се прекине један тон, па се почне вишим, што је скопчано са извесним напором због растојања у тону, него се до њега долази постепено, прелазећи све тонове који се међу њима налазе, онако како се на виолини пређе са нижег тона на виши не дижући прст са жице, него повлачећи га до следећег вишег тона. Овом процесу допринео је и један психолошки разлог: док се изговара дужина, мисли се на тон који треба повисити у следећем слогу, те се већ пре завршетка дужине почиње удешавати грло за изговор вишег тона. Овако у овом говору настаје дуги узлазни акценат уопште: као што је почетни тон ненаглашене речи, тако је и почетни тон ненаглашеног слога увек нижи од почетног тона наглашеног слога, према чему се у речи *свѣлѣ а* изговара вишим тоном него *и*; на тај се тон некада прелази на тај начин што се сваки слог изговори својим посебним тоном, а некада се с првог тона, ради лакшег изговора, пређе постепено. Ово постепено прелажење олакшано је тиме што је вокал дуг, те има довољно времена да се изврши то *повлачење прста* и да се стигне без журбе до следећег тона. Али у овим случајевима не пређе се увек читава степенница међутонска, него само извештан део, а онда се нагло скочи на тон ка којему се тежи. Некада се тај прелаз тонова изврши тако потпуно и тако ојача на рачун самог тона ка којему се тежи, да се дужина претвара у акценат. То бива увек када се пређу *скоро сви* међутонови; у таквим случајевима речи имају акценат какав је забележен у примерима *купѣла, бачѣли* итд. Када се пређу *сви* међутонови, онда, због тога што је највиши тон овог вокала исто толико висок колико и тон следећег, следећи вокал се не осећа као наглашен, јер није изговорен почетним вишим тоном. Ако је и други слог дуг онда је исти случај; ту се може још боље посматрати овај процес и тачније утврдити шта бива са наглашеним слогом. Некада остаје по старом: *свѣлѣ, глѣвѣ, од рѣкѣ, гѣсѣ ми, брѣвѣх, брѣвѣ, дѣнѣ, зѣбѣх, змѣјѣ, кѣлѣ, сѣлѣ, бѣчѣ ми, шѣсѣт, шкрѣпѣймо, вѣкѣ, жѣвѣ дѣшѣ* итд., а некада се дужина претвори у акценат, док други вокал на којему је раније био акценат на месту акцента задржи обичну дужину као на пр. у случајевима: *нѣбѣј, грѣшѣ* (ген. синг.), *бѣндѣ* (ген. синг.), *гѣспѣ ми, глѣвѣм, рѣкѣм, змѣјѣх, мѣчѣх, брлѣх, зѣбѣва, дѣведрѣгѣ, чѣновнѣкѣ,*

бѣнбѣнѣ, пушѣ, јѣјѣ, кѣстѣх, трѣсѣм, рѣстѣ, шкрѣпѣ, жѣвѣ, зѣјѣчѣ, цѣчѣ, дѣјѣ, мѣчѣ, сѣдѣћи, мѣчѣх, дѣшѣ, пѣшѣ. Иза оваквог акцента ове се дужине много чешће изговарају него иза силазног; то ће бити под утицајем старијег акцента: акценат *свѣлѣ*, у којему *е* чува дужину зато што је наглашено, могао је утицати да се то *е* изговори дуго и када акценат пређе са *е* на претходни вокал. Ове дужине изговарају се изразито, чиме се разликују од осталих дужина иза силазних акцената. То показује природу овога акцента и могућност да се акценат на ранијем месту није сасвим изгубио. Већа је сигурност да се акценат изгубио на старом месту у оним случајима где се ова дужина губи, као на пр: *стрѣне, стрѣном, змѣјѣх, чѣлах, дѣна, кѣкѣта, лѣбѣра, пѣрах, сѣлах, јѣјѣ, кѣкѣши, кѣсти, плѣћи.* Све ово показује да у овом говору ни акценат *'* није још истиснуо стари акценат — “ (док се у херцеговачком то догодило не само са акцентом — “, него и са акцентом ~ “, који се под утицајем претварања — “ претворио у узлазни на исти начин).

Овај акценат може због своје гипкости лако да добије онакав квалитет какав тражи садржина говора. То, на пр., показује изговор овог акцента у говору рибара који је причао како је потезао *парангао* када му је био *закучао (задѣо)*. Када се то деси, онда се канап потеже колико год допушта његова еластичност, а онда се нагло пусти, не би ли се на тај начин удица откачила. Да би изазвао слику како је он натезао канап, а затим га нагло пустио, он је овај акценат изговарао тако да је реч којом је то исказивао добила врло дугу дужину, која се можда и нешто потону подизала, а затим је кратки силазни акценат пао свом снагом на последњи вокал: „*Те ја потѣжѣ, потѣжѣ, а удица збрѣшѣ*“ (склизну). Овакав акценат, овако изговорен, са претерано дугом дужином прелази у пригодни акценат (види ниже). Кратки силазни је у *збрѣшѣ* био изговорен у највећем степену кратко, отсечно, оштро и тиме се дао утисак брзог покрета који је удица учинила када се откачила од стене. Кад се узме у обзир да се и дужине могу да чују или да се делимично или потпуно скрате, онда је очигледно колико је акценат овога говора слободан и колико даје могућности нијансирање у музичком погледу ономе који говори.

Кад су дужине под акцентом, онда се чувају, па их налазимо у ген. јд. *водѣ* и локативу *водѣм*, у ген. мн. *дрѣвѣ*, у презенту *кунѣм*.

Осим случаја када се овај акценат изговара као — “, нема других случајева дужине испред акцента.

Дужине после акцента, осим споменутих иза дугог узлазног, у овом се говору слабо чувају; неки их људи изговарају више неки мање, изгледа више они који живе даље од мора него они што живе при мору, а сви скупа су у том изговарању нестални, јер их у истим случајевима сада изговарају а сада не. Њихово губљење слично је губљењу *x* у ген. мн. именица и придева као и губљењу *и* на крају инфинитива: иако се увек не изговарају, својим повременим појављивањем показују да постоје у тим облицима. Највише се појављују у ген. мн. именица, и то барем онолико колико се јавља *x* (људи који чешће изговарају ово *x*, изговарају чешће и дужине). Кад је акценат на трећем вокалу од краја, оне се јављају најобичније само из претпоследњем вокалу: *мáслйна, гдѝйна, цр̀кáва, кд̀мйнах, гд̀дйишта, пáгара, сд̀лада, дй̀нара, сд̀колах, пй̀пўна, прш̀ука̀та, чй̀буках, Бў̀рића, лѝдѝва, сѝкўлах (сѝкул, тал. s̀ecolo), сѝдѝка, вѝжйћа, бд̀лаша, кд̀ста̀нах, зў̀баца, лд̀наца, а гдекад се чују и на оба последња слога: смд̀кáвá, гд̀дйнá, скор̀анáца, Бў̀рића. На крајњем се вокалу још чешће може чути кад је акценат на претпоследњем слогу: рогáчá, пў̀тá, дáнá, брáвáх, брáвá, мáчáх, љў̀дй́ јáйй, бчй̀ши, змй̀ја̀х, кáћá. Чује се и у лок. мн. именица: прá-сáдма, Тў̀ркињáма, у ном. мн. именица које у том падежу губе наставак *ин*: Рй̀шњáни, Прчáњáни, Гр̀бљáни, Стд̀ливљáни, у именица са наставком *ка*: Лáстѝвке, У̀бајка, у наставку *јáнка*: мў̀љáнка, у наставку *ар*: вй̀нар (и у речима туђег порекла: цáндáри), у наставку *иц*: кд̀шиц. Ове се дужине чешће чују и у радном придеву, и то не само у случајевима у којима се налазе и у Даничића, као: зáклѝли, пд̀гѝла, ў̀зѝла, зáузѝло, зáлй̀ла се, пд̀й̀ла, зáочѝли, ад̀дáли се, ў̀дáли, дз̀вáла се, него и у случајевима у којима у Д нема дужине: чў̀лá сам, погй̀нў̀ло, стáвй̀ли, вј̀рй̀ла, промй̀слй̀ла, објў̀трй̀ло се, реў̀шй̀ло, уфáшй̀ли, пáшй̀ла, слў̀шáла, кў̀кала, шў̀шкáло, глѝдáли, фáшáло, мр̀шáли, шй̀љáла, обр̀кáли, стáвй̀о, подрáнй̀о, зáочѝо. Дужина се чује и у трпном придеву: зáклáна, дй̀рáта, др̀жáта, ў̀лáта, ў̀љáно, салй̀жáто (салижáт, selciáre). Ређе се чује у презенту глагола: вй̀дй̀ш ли ме, вй̀дй̀ се, скў̀йй се, дд̀ђѝте, пѝрѝмо, кр̀аймо, чў̀лў̀ се, й̀грáмо, й̀мá ли, й̀мáмо их, й̀мáте, слў̀шáте, дочѝкáте, мѝђѝте, вр̀шѝмо, вр̀шй̀мо, дѝѝте, гáзў̀, бў̀дѝте, у имперфекту: й̀мáше, й̀грáху, й̀грáсте, сд̀љáху, у императиву: й̀грáймо, сѝшў̀јѝте, у аористу: зáочѝх, зáочѝсмо. Чешће се чује у ген. јд. одређених придева: дд̀брѝга, дѝбѝлѝга, манй̀тѝга, вѝљѝга, Вј̀ђѝга брда, стд̀ли-*

скѝга, мў̀љанскѝга; затим у придева на *ав*: кў̀кáв, кў̀кáва, кў̀кáво, кр̀áстáв ли је; ређе у другим падежима: *то је бд̀жй́ воља, мр̀швѝмо*. Прилози: *свáкáко, нй̀кáко, нѝкáко, зáлў̀ду* врло често се изговарају са дугим претпоследњим вокалом. Када није на претпоследњем слогу узлазни акценат, онда се дужина на крајњем слогу ген. јд. женскога рода може ретко чути, на пр. *вј̀рѝ ми* (где *e*, заправо, и није на крају, јер се обадве речи заједно изговарају), а исто тако и у инстр. јд.: *срѝћѝм* (из раније наведених примера види се да се и у ген. и у инстр. јд. често и изразито чују када долазе иза узлазног: *глáвѝ, глáвѝм*, као што се уопште иза таког акцента дужине боље чувају). Када дуги акценат скочи на предлог, на месту где је био акценат може се чути дужина: *пд̀д бáнду, нá глáву, ў̀ руке, ў̀ квáс, нá пў̀т, д зй̀ду, прѝко пáса, зáклѝћу се, рáзáпѝти*, али се у свим случајевима могу изгубити: *д зй̀ду* итд., *нѝ знá, кд̀ знá, д(д)трў̀да* итд. У осталим случајевима дужине се још ређе и несигурније могу чути, као у примерима: *Никд̀лй̀ће, плѝшй̀во, рд̀-ђáк, око кд̀рѝна, пд̀мѝнка, црѝвљáри, пáрáд, бд̀лијес, Кáменáре, зá Мй̀летáйѝем, Зáпў̀шѝвй̀ћа, трѝћá дио* итд.; оне и када се јаве не изговарају се изразито, скраћене су, па се често не би могле ни разликовати од краткоћа, када не би биле изговорене нижим тоном, која се промена иначе лако не запажа када се вокал изговори кратко. У колико се јављају чуј—у се и у случајевима у којима се у Д не налазе: *кў̀ћá, кў̀ћў̀, мѝштарá, вј̀етáр га, Бд̀жѝ, вѝслá* (ном. мн.), *научѝн, лў̀дáст, дд̀бáр, нй̀кѝ, чў̀тй̀, сје-дѝчй̀ши, намјѝстй̀ш, ў̀зећў̀ га ја, прѝкй̀нў̀ће, прй̀тй̀снў̀ти, рд̀дй̀ло, пй̀лй̀ца* (ном. јд.) *Дд̀брѝша, пáмѝшна, гў̀шáва, нѝкаквá је сѝ-стрй̀чна*. За оваке дужине тешко је утврдити да ли се могу узети као доказ да би се и у другим сличним случајевима могле по правилу с времена на време појавити. Наведени примери дужина после акцента у великој већини показују да се оне најбоље чувају на предзадњем слогу речи иза кратког силазног акцента. То потврђује и то што се дужине чешће јављају у тросложним облицима: *дй̀рáна, бѝрѝте, кáјѝмо, гй̀нѝмо, й̀мáш ме, нѝ знáш ме, вј̀рѝми* итд., а у тим истим примерима обично изостају када се тај слог налази на крају речи: *дй̀рáн, бѝрѝм, кáјѝм, гй̀нѝм, й̀мáш, нѝ знáш, вј̀рѝ* итд. Оне се уопште лакше чувају на претпоследњем слогу, па се у таквом положају чују и онда, што се ретко догађа, када не долазе непосредно иза акцента, особито у придева: *стд̀лискѝга, мў̀љанскѝга*, ређе у другим случајевима: *Кáменáре, зáузѝло, нѝаознáш, нѝјѝднáк* итд. Ређе

се налазе на задњем слогу: *рђѣк, пѣрѣд*, а исто тако иза дугог силазног: у *кѣѣ*, дужина се на крају чује, јер је ген. мн. где се у свим случајевима могу чути дужине. Дужина на трећем од краја такође је ретка (с *Крѣшевица, Бѣошћани, Пѣрѣница*). Дужина се ретко чује на вокалима који не долазе непосредно иза акцента, зато што нема у овом говору, у којем се није извршило повлачење акцента, оних многобројних случајева дужина на вокалу иза ненаглашеног слога који су у Д настали баш услед тог повлачења: *дјевојѣкѣ, Црногорѣкѣ* (од *дјевдѣкѣ, Црногдѣкѣ*). Уз ове дужине у оваким позицијама које се чувају потпуно и изговарају изразито, јер су тек добивене, могле су се у Д почети изговарати изразитије и оне старије које су се можда биле почеле скраћивати и губити: изговарање ових нових могло је утицати на изговарање оних старијих. У Леп. где није било овога потицаја оне су се могле лакше изгубити. Ово важи и за случајеве где је дужина долазила одмах иза акцента, на пр. у *кѣѣ* вокал *ѣ* се изговара дуго, јер је акценат који је са њега пренесен био дуг; таквих случајева има у Д много и сви се они изговарају изразито и потпуно, па су се уз њих могле почети тако да изговарају и оне старије дужине које су се по тенденцији коју показују биле већ почеле губити. Пошто у Леп. оваких случајева није било, јер се није извршило повлачење силазног акцента на кратке вокале, процес губљења дужина могао се лакше наставити. Истина, постоје дужине иза којих се изразито изговарају, али оне саме, пошто их има много мање, нису могле много да утичу на остале, него су се повеле за њима и почеле и оне да се губе (*змије* итд.).

Због оваквог стања дужина после акцента у овом говору, није било могуће за све поједине случајеве утврдити да ли имају дужину или не; где се налазе дужине, тешко је утврдити и због тога што се често поједини вокали продужују да би се боље нагласила реч: *Да(ј) ми то, мѣја. Зѣдѣи. Ми не мѣжемѣ! Ђѣ сѣ, Пѣро!? Ђѣ си био? Ма на Кѣмѣѣр!* или зато да би се у размишљању, особито при присећању, добило времена да се изговори друга реч, а да се говор не прекине (*Давају робу онѣјѣмѣ... Па ми каже јѣднѣ... Стругѣчице и бѣхѣ и трѣглѣ и... Не хајем ни за грѣжѣ...*) што се често дешава У речима које су овако изговорене понекад би и требало очекивати дужине (*Вѣздѣ сам слушала. Нѣкѣ — Јѣла Илѣна. Свака дѣбрѣ среѣћа. Нѣ знѣм. Не Радѣвиѣћа, него онѣдѣ —*

како се зове?.. Није их полио, па исто их ѣмѣ—колико оѣси! Јѣдан вѣлѣј кам, али оне су тако дуго изговорене да је тешко одредити да ли је то појава дужина које припадају тим речима или су то дужине ad hoc. Свакако да се дужине у споријем говору и наглашеним речима боље чују; то је све што се могло о њима утврдити на основу сакупљеног материјала. Због тога у испоређивању акцента овог говора са Даничићевим „Акцентима у именица и придева“ и с „Акцентима у глагола“ (издање Југосл. и Срп. краљ. академије), као и са акцентима осталих речи уколико су наведене у Маретићевој „Gramatici i stilistici hrvatskog i srpskog jezika“* дужине се неће узимати у обзир, а из тога што сам казао о дужинама види се да у Леп. отпадају сви Даничићеви акценатски типови речи који се међусобно разликују само по томе што једни имају дужине после акцента, а други их немају. У овом испоређивању ће се увек подразумевати разлика између Даничићева говора у којему постоји и лепетанског у којему га нема. Кад се на пр. каже да *јѣнѣк* иде у овом говору по истом типу по којему иде и у Д, онда треба Даничићев тип свести на старији изговор и под тим разумети да се у Леп. каже *јѣнѣк*; кад се каже на пр. за неку реч романског порекла да иде по неком Даничићеву типу, под њим треба разумети одговарајући тип лепетанског говора (и то не само са овом разликом, него и са евентуалним другим његовим отступањима од Д). Овде ће се наводити разлике између овог говора и Даничићева, а оне речи које се не спомињу, уколико се налазе у овом говору, иду по истим акценатским типовима по којима и Даничићеве (Д=Даничић, В=Вук).

Именице женског рода на *ѣ* у ном. једине

У именица типа *гѣѣ* (I 1) извршило се једначење акцента: оне које имају у дативу, акузативу, вокативу јд. и у номинативу, акузативу и вокативу мн. ѣ наместо ѣ добиле су такав акценат и у ном. јд., па се каже: *гѣѣ, грѣѣ, грѣѣ, дѣѣ, пѣѣ, рѣѣ, стрѣѣ*, а не: *гѣѣ* итд. (Од ових треба разликовати именице *лѣѣ, рѣѣ, сѣѣ* — В: *лѣѣ, рѣѣ, сѣѣ* —, које имају ѣ у свим падежима, те иду по типу *чѣѣ* I 2). Именице *вѣѣ* и *срѣѣ*, које у Д имају исти акценат као *гѣѣ*, у Леп. гласе *вѣѣ*

* Каткад ће се упоредити и са речима из Вукова „Српског рјечника“ и из Будманове граматике (Grammatica della lingua serbo-croata).

ска, *сриједѝ*, али споменути промену акцента имају само у вокативу, а у акузативу чувају траг раније промене када су са предлозима: *љ зиму, зѝ зиму, прѝд зиму, љ сриједу*. Оне именице које у Д могу имати у акузативу и ' и ˘, у овом говору имају само ', па се каже *кљуца, кљуцу, стијенѝ, стијенљ*, са истим акцентом у свим падежима осим вокатива. У ову групу речи спада у Д и *браѝда*, али у овом говору она има у акузативу само ˘, па зато тај акценат има и у ном.: *браѝда*.

Не постоје речи које у ном. мн. мењају ' у ˘, а у акузативу не мењају; оне које у Д имају такав акценат, у Леп. имају ' у свим падежима (осим вокатива): *вѝле, гује, јеѝле* (женско име *Јела*) *куѝле, муње, слуге, стријелѝ, шѝрбе, шѝрве*.

У ген. мн. нема акцента *торѝба, овѝца* (који је у Д редован када се уметне *а*; изгледа да се код ових речи и не умеће *а*; ген. мн. од *шѝрба* гласи *шѝрбах*, а *овѝца* иде у тип ˘ ˘: *дѝца, дѝце* (уколико се употребљава, јер њу замењује реч *бѝкица, бѝкице* или *бѝкица, бѝкице*).

Генитив множине *на* у не постоји у овом говору. Према томе отпадају ти случајеви.

Од речи које наводи Д за мењање ' у ˘ у дат. мн. постоји само *рукѝма*; у осталим случајевима остаје вокал дуг, па се каже: *браѝдама, граѝнама, слугѝма, страѝнама, стријелѝма* (а не *браѝдама, страјелѝма* итд. као у Д); *луѝка* долази само као име једног земљишта које се налази у луци и као такво нема множине.

Врѝба и *срѝна* иду по типу *вѝда* (I 3): *врѝба, срѝна*, а *главѝња* по типу *баѝва*: *главѝња*.

У именица типа *баѝнка* (I 2) акценат се као и у Д мења само у ген. мн.: *каѝраша, маѝјака, чаѝвака, баѝнака*. *Црѝква* иде по типу *баѝва*: *црѝква, црѝкве, црѝкава*.

За речи типа *вѝда* вреди исто што и за тип *глаѝва*; ови се типови и иначе разликују само по дужини изговора узлазног акцента (у Леп. по дужини вокала пред акцентом), а у ствари су исти. Као и тамо, оне именице које у акуз. јд. повлаче акценат (у Д претварање ˘ у ˘ претставља старо повлачење), повлаче га и у ном. јд.: *вѝда, зѝра, љѝца, зѝмља, кѝса, лѝза, мѝђа, мѝшла*. Као и тамо, и овде има речи које у ном. јд. не повлаче акценат према почетку, јер га не повлаче у акузативу јд. (иако у Д мењају ˘ у ˘ и у том падежу), па се каже: *жеѝља, -љ, маѝла, -љ, рѝђа, -љ росѝа, -љ, смоѝла, -љ* (поред *цѝмѝла, цѝмѝлу*), *фаѝја, -љ*. Као ни тамо, нема ни у овом типу речи које у ном. мн. повлаче акценат, а у акуз. јд. га не повлаче;

од Даничићевих примера овамо иде само: *челѝ, челѝ, челѝ*, ном. мн. *челѝ*, а остале и не припадају овоме типу, него типу *баѝва*, што се види из акцената у ген. јд. и осталих падежа: *буѝха, буѝхе* итд., *муѝха, муѝхе, суѝза, суѝзе*, а не *буѝха, буѝхѝ, муѝха, суѝза* као у Д, док *змиѝја* иде по типу *глаѝва*: *змиѝја* (наравно са истим акцентом и у акузативу); *наѝвѝе* има у дативу мн. *наѝвама*, а не *наѝвама* (односно *наѝвама*), али ова реч и не иде по овом типу, него по типу *баѝва*; *паѝша* такође ипе по типу *баѝва*: *паѝша, паѝше*, а тако исто и речи: *ѝгла, мѝшла* које гласе: *ѝгла, ѝгле, мѝшла, мѝшле*, па зато немају у ген. мн. као остале: *земѝља, се-стѝраѝа*, него *ѝгала, мѝшала* (а тако исто и *наѝва*). По овом типу иде и *ѝка* (В ѝка).

У именица типа: *бѝбица* (II 1) у ген. мн. колеба се акценат, те може бити као у Д *заѝбаѝва* и *заѝбаѝвах*, али је обичније као у именица типа *слаѝмчица* (II 2): *заѝбаѝвах, гѝдспѝцах, бѝбѝцицах* (према *паѝпица*).

У типу *љепѝша* (II 6) нема речи у којима се у акуз. јд. и мн. преноси акценат: *дѝбину, дѝбине*, него се каже: *дубинуѝ, дубинуѝ* (Овакав се акценат налази у прилогу *наѝсрамоту*, у значењу: силом). У овај тип спада и *треѝкиѝна* (В. *треѝкина*). *Родѝбина* иде по типу *јаѝбука* (II 4): *родѝбина*. У ген. мн. речи типа *јаѝдрѝнка* (II 7) не умеће се *а*: *Буѝдѝљѝнка* задржава у свим падежима исти акценат. Речи типа *јаѝстарѝвица* (III 2) у Д. има само пет: *баѝновица, јаѝстарѝвица, Каѝрловкиѝња, маѝјстѝорица* и *паѝлошина*. Од тих речи овај говор зна само за реч *јаѝстарѝвица* и *маѝјстѝорица*, али у облику *маѝистѝорица* (што је ипак исто, иако је ово реч са једним слогом више, јер *маѝистѝорица* претставља старији облик речи *маѝјстѝорица*, тал. *maestro*, па двама кратким слоговима у *маѝјстѝорица* одговара један дуги: *маѝјстѝорица*). Али у овом говору има доста других речи овога типа, и то међу демин. роман. речима: *гѝндуѝла, гѝндуѝлица* итд. и у женским властитим именима по мужу (сада врло ретким): *Ђуѝро-Ђуѝровица, Пуѝшо-Пуѝшовица, Маѝто-Маѝтовица, Бѝжо-Бѝжѝовица, Јѝвовица, Ниѝковица, Анѝдрѝовица* итд. (тако и *Пуѝшовица*, од надимка *Пуѝшо*, и четворосложна: *Анѝдрѝиѝновица*). Овога у Д нема, јер се тамо каже *Ђуѝро* итд., па онда мора бити *Ђуѝровица* итд. Има и *вода* која се зове *Мѝровица*.

У осталим примерима именица женског рода које наводи Д нема разлике између његова и лепетанског говора — уколико се те речи налазе у лепетанском; само што *маѝлина* (II 3) у овом говору иде по типу *јаѝбука* (II 4): *маѝлиѝна, маѝлиѝне*, а *кѝѝѝшка*

(II 8) по типу *јабука*: *кдошка*; *прѣпелица*, која у В иде по типу *бѣспослица* (III 3), у Леп. иде по типу *дбрвица* (III 4).

Именице женскога рода које се свршавају у ном. једн. на сугласник, а некада на њ

У локативу једине речи ове промене не мења се силазни акценат у узлазни: *по мѣсти* (I 1а), *по жѹчи* (I 1б), *мѣсли* (II 2), *голијѣни* (II 5а), *старѣсти* (II 5б), него остаје као у ген. јд.: *по мѣсти*, *жѹчи*, *мѣсли*, *гдѣлијени*, *старѣсти*. Једини остатак таког мењања јесте прилог *по ноћѣ* (= ноћу¹).

Инструментал једине с наставком на *ју* не постоји.

У ген. мн. не мења се $\hat{}$ у $\grave{}$: *кѣстѣй*, него у $\acute{}$: *кѣсти*, али таква промена, $\hat{}$ у $\acute{}$, не постоји у дат. множ. и падежима који су с њим једнаки: *кѣстѣма*. Исто тако не постоји акценат: *ѹшѣй*, *ѣчѣй*, *ѣчијѹ*, *плѣћѣјѹ*, него: *ѹшѣх*, *ѣчѣх*, *плѣћѣх* (разуме се да се дужина иза акцента може изгубити, јер је већ речено да се то може догодити у свим случајевима). Он је у Даничићевим генитивима мн. на $\bar{}$ постао и сачувао се вероватно услед напоредне употребе облика на $\bar{}$ *ѣјѹ*, који заправо претстављају стари дуал, па стога и имају свој посебни акценат без дуљења. Пошто се у Леп. ген. мн. на $\bar{}$ изгубио, изгубио се и овакав начин акцентовања, а у ген. мн. на $\bar{}$ настало је дуљење претпоследњег вокала аналогичном као и у свим осталим случајевима. Акценат као Д налази се само у речи *прѣси*, *прѣсѣй*, *прѣсѣма*, али то је због тога што у овом говору не постоји дуго *р*, па претпоследњи вокал у ген. мн. не може да се продужи, какав је случај и у другим речима кад се на таком месту нађе *р*: *врѣстѣй*, *жрѣћѣх*, *црвѣх*, *прѣстѣх*, *Грѣках*, *Срѣбах*. Ипак аналогична врши притисак и на ово *р*, па се понекад продужи; такви су примери *црвѣх*, *прѣста*, *грѣках*; али најстарија жена у селу и у овим примерима увек без колебања изговара кратко *р*. *Шћѣр*, *шћѣри* иде у овај тип, али се овај облик не замењује као у Д обликом *кћѣй*, него кратким *шћѣй*.

II 2: *рѣван*, *рѣвни*. — Од четири речи које наводи Даничић и за које каже да су једине, овде постоји само једна: *мѣсо* (*мѣсо*).

¹) Овде не би требало рећи: „остатак прелажења у $\grave{}$ “, него „остатак преношења за један слог према крају ријечи“, јер се не каже *по ноћѣ* него *по ноћѣй*, али то се разуме из онога што је раније речено, а пошто се овде испоређује овај говор са Д, употребљени су његови изрази. Овако треба овај израз и у даљем излагању разумевати.

У лок. јд. не мења се $\hat{}$ у $\acute{}$, а ни у ген. дат. лок. и инстр. мн., него акценат остаје у свим падежима непромењен: *мѣсо*, *мѣсли*, *мѣсли*, *од мѣсала* („он има мѣсала и преко главе и преко браде“), *с мѣслима*. У овој речи особит је ген. мн. који се прави као у именица жен. р. на *а*, или као у именица мушког рода.

II 5а: *зѣлѣн*, *зѣлѣни*. — Нема примера у којима би у локативу јд. $\hat{}$ прелазило у $\acute{}$, а тако исто ни у ген. мн.: *гдѣлијени*, а не *голијѣни* или *голијѣнѣй*. Колективне речи на $\bar{}$ -ад такође немају у инстр. и локат. $\acute{}$: *шѣладма*, а не *шѣлѣдма*.

II 5а: *бѣлѣст*, *бѣлѣсти*. — У ген. мн. акценат се мења, али не у $\grave{}$, него у $\acute{}$ (као у I б: *кѣстѣй*), па се не каже *болѣстѣй*, *кѣкѣшѣй*, него *болѣстѣй* (и *бѣлѣсти*), *кѣкѣшѣй* из истих разлога из којих и под I 1б (у Д постоји паралелна форма *кѣкѣшијѹ*, као у *кѣстијѹ*).

III 5а: *зѣповѣст*, *зѣповѣсти*. — У лок. јд. и ген. мн. не добијају $\acute{}$: *по зѣповѣди*, *зѣповѣди*, а не: *заповѣјѣсти*, *заповѣјѣстѣй*.

Ове речи не иду у оне акценатске типове у које иду код Д:

рѣж, *рѣжи* иде по типу *смрѣш* (I 2): *рѣж*, *рѣжи*; *бѣлѣст* може ићи и по типу *ѣвѣст* (II 5): *бѣлѣјѣст*, *бѣлѣјѣсти*, ген. мн. *бѣлѣјѣсти* и *болѣјѣстѣх*; *нѣрав* *нѣрави* (II 1) може имати акценат као у Д, али може ићи по типу *ѣвѣст* (II 5): *нѣрав*. *Вјѣрнѣст*, *вјѣрнѣсти*, *дѹжнѣст*, *лијѣнѣст* и *врѣјѣднѣст* (II 4) иду по типу *ѣвѣст* (II 5); *вјѣрнѣст*, *вјѣрнѣсти*, *дѹжнѣст*, *врѣднѣст* и *љѣнѣст* (ове две последње и по типу који у Д не постоји: *врѣјѣднѣст*, *врѣднѣсти* и *лијѣнѣст* *љѣнѣсти*). *кѣдрѣст*, *кѣдрѣсти* (II 5а) иде по типу *сѣмрѣш*, *сѣмрѣши* (II 3): *корѣст*, *корѣсти*, тако да овај тип ипак постоји. Иако у Леп. нема примера *сѣмр.п*, за који Д каже да је једини; *крѣмѣљ*, *крѣмѣљи* не иде по овој промени, него по промени именица мушког рода: *крѣмѣљ*, *крѣмѣља*; *ѣхолѣст*, *ѣхолѣсти*, *пѣднѣзнѣст* (III 4б), *пѣднѣзнѣст* (III 6) иду по типу *прѣвѣднѣст* (II 4): *ѣхолѣст*, *пѣднѣзнѣст*; *захвѣлнѣст* иде по типу *прѣвѣднѣст*: *зѣфѣлнѣст*; она може гласити и *захфѣлнѣст*, али ни у том случају не иде у тип *захвѣлнѣст*, јер би се дужина иза $\acute{}$ морала чувати (стр. 4 и 11). Ова реч може гласити и *захфѣлнѣст*, као и *пѣкѣрнѣст*, *сѣгѣурнѣст* (III 6) које гласе *пѣкѣрнѣст*, *пѣкѣрнѣсти*, *сѣгѣурнѣст* без промене акцента, те иду по типу који у Д уопште не постоји; оваква је и реч *мѣлѣнѣст*, коју Д овде не спомиње, јер је нема ни у В; *непѣкѣрнѣст* (IV 5) такође иде по сличном типу: *непѣкѣрнѣст*, тако и *несѣгѣурнѣст*, и *ѣдговѣрнѣст* коју не спомиње Д (јер је нема ни у В). *Рѣзборѣшѣст* (IV 1) иде по типу *истѣвѣтнѣст* (IV 4): *разборѣшѣст*.

који их носе, или од других. Свакако имена *Милош* и *Урош* задржавају исти акценат на истим местима као и све остале речи овога типа: *Мйлоша*, *Мйлошу* итд. *Уроша*, *Урошу* итд.

II 4б аа: *вјѣтар*, *вјѣтра*. — У речима *вдсак*, *мдзак*, *ндкаш* у лок. јд. остаје исти акценат, а не мења се у ' као у Д. *Ндкаш* има ген. мн. као остале именице овога типа: *ндката* (у Д: *ноката*).

II 7б: *крѣб*, *крѣбла*. — Овај тип не постоји, али је раније можда постојао, о чему сведочи име места *Крѣолѣ*, *Крѣбла*, *Крѣполима*, ако је постало од речи *крѣб* (изгледа да није у вези са речима *крѣбла*, јер она задржава исти акценат у свим падежима).

II 8 а: *нѣћак*, *нѣћака*. — Нема примера за прелаз ^ у ' у лок. јд.: *дблѣк*, *облѣку* итд. као у Д, него *дблаку* итд. Од *кдмад* ном. мн. је *кдмади*, *кдмадима*, а не *комади* као у Д. Даничићево *комади* биће од *кдмад* као што ће бити и *динари* од *дйнѣр* по типу *јунѣк* (II 7а), какав акценат има и у Леп. (пored *дйнѣри*, *дйнѣра*). *Обруч* и *љѣшник* немају у ген. мн. *обручѣ* и *љѣшникѣ*, него као и остале: *дбруча*, *љѣшника*. У лок. јд. не добива се ', па се каже: *прѣстѣну* итд., а не *прѣстѣну* итд. У ген. мн. добива ' само именица *ћѣвѣ*, *ћѣвѣлах*.

III 1а: *Бѣчванин*. — У ген. мн. се колеба акценат, јер се по ред *Личѣнах*, као у Д, чује и *Рѣмљанах*.

III 1баа: *наставак*, *настаѣвка*. — Ниједан Даничићев пример овом говору није познат, али по овоме типу погледају иду неке именице из типа *катѣнац*, *катѣнца* (III 3бб); ова два типа је у овим случајевима доста тешко разликовати, јер је разлика само у трајању акцента, а он се изговара сад краће, сад дуже: *надѣмак*, *надѣмак*, *надѣмак* и може се закључити да је дуг тек кад се упореди са речима које се отсечно кратко изговарају и где је ^ несумњиво: *каѣнац*, *лажљѣвац* итд. Такав је акценат и у именицама: *загрѣнак*, *загрѣнка* поред *загрѣнак*, *загрѣнка* (*прѣмѣрац* и *пѣмѣрац*, поред *прѣморац*, *пѣморац*, које речи нема у Д). Ове су речи вероватно некада имале само ' акценат (односно — ^), али су се, пошто их је било мало, почеле мешати са речима типа *магѣрац*, *магѣрац*, којих има много више, а од којих се разликују само по квантитету акцента, па се ' почело скраћивати у ^ као што и обратно има случајева да се ^ продужава у ' (види даље именице типа *лѣвѣц*, *наѣдак*).

III 1ббб: *наѣрѣшак*, *наѣрѣшка*. — Од три речи које наводи Д као једине овде има *приѣслачѣци* која гласи: *приѣслачки*, *приѣслачка* и претставља такође скраћивање акцента кад се упореди са Д, али

по овоме типу иде и *наѣрѣшак*, *наѣрѣшка*, која у Вука иде по типу III 3бааа: *наѣрѣшак*, *наѣрѣшка*, какав акценат, поред споменутог, има и у Леп.: *наѣрѣшак*. По типу *наѣрѣшак* понекад иду и речи из типа III 3баа: *наѣрадак*, *наѣредак* (које обично имају акценат као у Д: *наѣрадак*, *наѣредак*), па гласе: *наѣрадак*, *наѣредак*.

III 4а: *приѣшѣлѣ*, *приѣшѣла*. — Реч *приѣшѣлѣ* у ген. мн. гласи као у Д: *приѣшѣла*, али у дативу мн. и у осталим који су с њим једнаки нема акценат *приѣшѣлѣма*, него *приѣшѣлѣма* (у Д је доследније: према *приѣшѣлѣ* иде *приѣшѣлѣма* као у II 3бб: *живѣша*, *живѣшима*).

III 6баа: *удѣвац*, *удѣвца*. — И у овоме типу постоји колебање, па се каже и *удѣвѣц*, *удѣвѣцѣ* и *удѣвац*, *удѣвца*. *Козѣлац* гласи: *козѣлац*, *козѣца*, јер се у овом типу не преноси акценат на претходни слог као у Д. (Д: *коѣлац*, *коѣца*).

III 6б: *синѣвац*, *синѣвца*. — Тешко је сигурно рећи да ли овај тип постоји; Д каже: „Може бити да и реч *удѣвац*, која је споменута напред под аа, овамо иде“. Може бити да је и у Леп. овамо ишла ова реч, па према ' у косим падежима добила ' и у номинативу. Отуда колебање *удѣвѣц* и *удѣвац* (одн. *удѣвѣц*). Свакако по примедби Дан. изгледа да и у његову говору постоји колебање. Да ли облици *удѣвѣц*, *удѣвца* иду у овај тип, зависи од тога да ли они иду заједно или акценту *удѣвѣц* одговара у ген. *удѣвѣцѣ*, који се такође чује, а акценту *удѣвца* одговара у ном. *удѣвац*, који се такође чује.

III 7: *наѣковѣ*, *наѣковѣна*. — Овај једини Даничићев пример са оваким акцентом овде гласи *наѣкован*, *наѣкована*, па зато сигурно у Леп. нема овога типа, који се и иначе не би могао сигурно разликовати од типа *Вуковић* (III 2а), јер се од њега разликује самом дужином.

III 12а: *бѣздушѣник*, *бѣздушѣника*. — *Винѣград* не чини изузетак у ген. и дат. *виноградѣ*, *виноградѣма*, него иде као остале: *винѣграда*, *винѣградѣма*.

IV 7: *Далмѣтинац*, *Далмѣтинѣца*. — У вок. јд. се не преноси акценат: *Далмѣтинѣче*, него је као у ген. мн.: *Далмѣтинѣче*. По овоме типу иду и *безобрѣзлук* (Д *безобрѣзлук* IV 8), али чини посебан тип, јер нема непостојано а, а у Д га имају сви примери.

Ове речи не иду у оне типове акцентске у које иду код Д: *чѣр*, *чѣра*, *брѣк*, *мѣрс*, *сѣра*, *трѣк*, *жѣбир*, *трѣт*, *цѣрѣв* (I 1а), већ иду по типу *рѣк*, *рѣка* (I 2а): *чѣр*, *чѣра*, *мѣрс*, *мѣрса* итд. (од *цѣрѣв* ген.

навршак, навршка (III 1666): *назадак, назатка* (обично полудужина: *наздак*).

Надимак, надимка, загранак, приморац, поморац (III 36 бб) имају акценат који се колеба; јер поред забележених по овом типу: *надимак, надимка* итд. забележено је и *приморац, приморца* по типу *наставак, настазка* (III 16аа). *Скакавац, скакавца* иде по типу *пјрожак, пјрошка* (III 46): *скакавац, скакавца, Босиљак, босиљка* иде по типу *барјачић, барјачића* (III 3а): *босиљок, босиљока. Апостол, апостола* (III 4а) иде такође по типу *барјачић* (III 3а): *апостол, апостола*. Каже се *брђанин* као у Д; тако и *Муљанин* (*Муо, Мула*), *Стрљанин* (*Стрја, Стрјаа*) итд., али: *Ришњанин* (*Рјсан, Рјсна*), *Убљанин* (*Ўбли и Ублј, Убала*; Вук: *убли, убала*), *Грбљанин* (*Грбаљ, Грбља*) са акценатом на наставку (поред *Ришњанин, Убљанин, Грбљанин. Брђанић, брђанића* иде по типу *аманеша, аманеша* (III 5а): *брђанић, брђанића*).

Младенци (III 46 бб) које у старословенском имају и *е* и *ђ* овде гласе *младијенци* са непромењеним акценатом у свим падежима.

Биоград, Биограда (III 6а) иде по типу *апостол* (III 4а): *Биоград, Биограда. Веселин, Веселина* иде по типу *помоћник, помоћника* (III 14а): *Веселин, Веселина*, ваљда према романском акценату на наставку *ин* (исп. *Костаншин, Костаншина, Маркулин, Маркулина*, али се каже *Вукашин, Вукашина* као *господин, господина, домаћина*).

Близнац, близанца, удовац (III 6баа) иду по типу *добитак, добитка* (III 5б): *близанац, близанца, удовац, удовца*.

Коњаник и перјаник (III 12) иду по типу *помоћник: коњаник, коњаника, перјаник, перјаника*.

Замјеник, замјеника (III 13) иде по типу *Личанин, Личанина* (III 1а): *замјеник, замјеника. Манастир, манастира* иде по типу *помоћник: манастир, манастира* (према грчком и романском акценату).

Адвокат, адвоката (III 14а) иде по типу *Арбанас, Арбанаса* (III 6а): *адвокат, адвоката. Јоргован, јоргована* иде по типу *апостол, апостола* (III 4а): *Ђурђеван, ђурђевана. Суђеник* иде по типу *бано-вић* III 2а: *суђеник, суђеника*.

Безобразлук (IV 8а) иде по типу којег у Д нема: *безобразлук, безобразлука*, без промене акцената, као тип *Далматинац*, али без неп. а.

Предикатор, предикатора (IV 18) иде по типу *заповедник, заповедника* (IV 20): *предикатор, предикатора*.

Несуђеник, несуђеника, осуђеник (IV 20) иде по типу који у Д не постоји: *несуђеник, несуђеника, осуђеник* са акценатом једнаким у свим падежима. Од Даничићевих типова сличан му је тип *пјсмарковац* (IV 10), али се од њега разликује непостојаним а.

Цариграђанин, Цариграђанина (V 3) изгледа да не иде по овоме типу, него по *Београђанин, Београђанина* (V 4): *Цариграђанин*, а тако и *Београђанин*.

Преношење акцената на предлоге углавном се поклапа са Даничићевим, али има случајева и где се не слаже; ове разлике је тешко утврдити. Изгледа да се поред изговора *за гдште, у вјетар, без вјетра, на ндкат, под ндкте, на шрдшак, на каншар, у облаке* не чује изговор *у вјетар* итд. као у Д. Напореда се говори: *испод леда и испод леда, о камен и о камен, од камена и од камена*. Поред примера које наводи Д могу се навести примери забележени у Леп.: *ид хладу* (и *по хладу*), *ид мјесецу, у скут, од грома, о пјсу, пре дворе, код књаза, иза паса, ид решу* итд.

Именице мушкога рода на самогласник

Двосложне речи са ' на првом вокалу у овом говору имају на том месту као и у свим осталим падежима ^ (који у Дан. има само вокатив), те иду по типу *брајко* (I 2): *Ђуро, Ђур., Ђуру, Ђуром, Анто, Иво, Стјепо, Луко, Мато, Михо, Нико, Пјро, Раде* (имена која не наводи Даничић: *Тјмо, Саво, Пјско, Вјдо, Бјжо, Фјрно, Јјзо, Трјпо*), а не *Ђуро, Иво* итд. Овде су наведена из Даничића само она имена која носе Лепетанци (јер остала они често изговарају онако како их од других чују: *Андро, Саво, Мико, Мато, Стјво*, поред *Андро* итд.), па за утврђивање изговора у Леп. долазе у обзир у другом реду. У новије ће време бити постао акценат у речима: *Бајо, Васо, Лако, Мићо, Стојо, Ђилдо*; различит акценат се радо задржава, јер је потребан да би се појединци са истим именом могли разликовати.

Кад су они који носе та имена из крајева где те речи имају пренесен акценат (*Андро, Саво, Лако, Стјво, Раде, Стјанко, Славко*), какав у сличним случајевима имају и у Леп., онда се она, наравно због споменутог начина изговарања имена, изговарају са истим акценатом, утолико пре што би овим речима и по акцентовању овога говора припадао ^; као доказ да акценат ^ у оваквим случајевима тражи и акцентовање овога говора може послужити то што овакав акценат чешће добивају и имена оних који припадају

говорима у којима ове речи имају '. Овакав акценат немају само властита имена, него и друге именице: *та̀ле, сѐле* (у песми), *п̀дро* (уз друге које имају ': *ћ̀ро, г̀ро, мѐдо*). Не постоје уопште случајеви да се у вокативу ових именица налази ' као у неким случајевима у Даничића.

Глйгорије иде по типу *зл̀дп̀мшило* (III 5): *Грегдријо* (познато само као име неког брода и *Гргдријо*—као име неког бискупа), задржавајући романски акценат (*Gregório*).

Именице средњег рода

без проширења основе

I) Од речи *дн̀д, цк̀д* генитив мн. није *д̀н̀д, ца̀к̀л̀д*, него уколико сам могао сазнати, исто као ген. јд. *дн̀д, цк̀д*, а од *зло* се није могло за ген. мн. ни на тај начин сазнати, јер изгледа да се реч у том падежу не употребљава.

II 1: *ја̀је, ја̀ја* може имати акценат као у Д, али је обичније по типу *зл̀то, зл̀та* (II 2): *ја̀је, ја̀ја*.

II 1в: *бр̀вно*. — Овде се ген. мн. колеба: поред акцента *зв̀днацах* чује се и акценат *зв̀онцах* по типу Даничићевих именица са наставком *тво: дру̀штво, дру̀штвах*, које и у њега имају овакав акценат.

II 3а: *сѐло, сѐла*. — Не постоје именице овога типа са променом акцента у множини: *сѐла*, него акценат увек остаје на крају *сел̀д, сел̀д*. Према томе нема ни ген. мн. *сѐл̀д, сѐл̀д*, које одговара номинативу: *сѐла*, па се каже: *сел̀д, сѐла* (и *сѐл̀д, сел̀ма*); тако исто: *лебр̀д, лебр̀ара, лебр̀има*, а не *р̀бра, р̀бара* итд. Овако се мењају и све остале речи овога типа: *чел̀д, чел̀д* итд. *Сед̀ло* у ген. мн. не умеће *а*, па иде као *село: сел̀дах*.

II 4а: *мј̀сто, мј̀ста*. — Именице овога типа, ако имају на првом слогу кратко вок. *р*, онда гласе: *зр̀нах, гр̀лах*, а не *зр̀л̀д, зр̀н̀д* итд. Тако и *бр̀до*, које у овом говору иде по овом типу, у ген. мн. гласи *бр̀д̀х* (и *бр̀дах*).

II 4б: *бр̀до, бр̀да* ном мн. *бр̀да*. — По овоме типу иде једино реч: *др̀в̀д, др̀в̀ма* (обичније: *др̀в̀д*), и то у значењу: посечена дрва за горење; за остала се каже *др̀ва*, а по њему је ишла и реч *коло*, којој множина данас гласи *кд̀ла*, јер се две драге, у облику два велика лука, између Столива и Мржепа зову *Кол̀д* (у *Кол̀д, под Кол̀д, више Кол̀д*). По овоме су типу ишле и речи *гр̀ло, бр̀до, зр̀но*, па зато гласе *бр̀д̀х, зр̀нах* итд. Овакав акценат у ген.

мн. могао се сачувати стога што се вокално *р* у овом говору не дуљи, па је згоднији био облик са дугим акцентом на задњем вокалу, него облик са кратким акцентом на претпоследњем слогу, што је необично.

Ове речи не иду у оне акценатске типове у које иду код Д:

Вр̀ата, г̀мно (II 1) обично иду по типу *зл̀то* (II 2): *вр̀ата, г̀мно*, ном. мн. *г̀мна*, а ређе као у Д. *Пд̀не*, које се у В не мења, у Леп. иде такође по типу *зл̀то: пд̀не, пд̀на* (дд *пд̀на, пд̀ подну*).

Ст̀до, ст̀да, гр̀дб̀ље, гр̀дж̀ђе, з̀ље, зр̀ње, лд̀је, рд̀б̀ље, у̀ље (II 2) иду по типу *м̀сто, м̀ста* (II 4а): *ст̀до, ст̀да, гр̀дб̀ље, гр̀дб̀ља, гр̀дж̀ђе, з̀ље, зр̀ње, лд̀ж̀ђе, рд̀б̀ље, у̀ље* (али остаје: *бй̀ље, гр̀иње, лиш̀ђе, п̀рје, пр̀уђе*). *Зр̀нице, зр̀ница* иде у тип *д̀бро, д̀бра* (II 3б): *зр̀ниц̀д, зр̀ниц̀д*.

Кд̀ље, кд̀ља (II 3б) иде по типу *м̀сто, м̀ста* (II 4а): *кд̀ље, кд̀ља*. *Ј̀дро* (II 3б) иде такође по типу *м̀сто: ј̀дро, ј̀дра*.

Вд̀ђе, вд̀жа (II 4а) иде по типу *пл̀ђе, пл̀жа* (II 3): *воћ̀д, воћ̀д*. *Пл̀то* иде по типу *вѝно, вѝна* (II 1): *пл̀то, пл̀та*.

Кл̀уко, мн. *кл̀ука, клуб̀ак̀д* (II 4б) иде по типу *м̀сто* (II 4а): *кл̀уко, кл̀ука, кл̀ука*. *Зв̀но*, мн. *зв̀на* иде по типу *пл̀ђе: зв̀но, зв̀на*, мн. *зв̀н̀д, зв̀н̀д*.

Бл̀женство, бл̀женства (III 1) иде по типу *Ар̀ље, Ар̀ља* (III б): *блаж̀нство, блаж̀нства*.

Прд̀љеће, прд̀љећа, пд̀вјесмо (III 3) иду по типу *бл̀женство: прд̀љеће, прд̀љећа, пд̀вјесмо*. *Гуд̀ало, гуд̀ала* иде по типу *д̀лово, д̀лова* (III 4): *гуд̀дало*.

Сусједство, сусједства (III 4) иде по типу *прд̀љеће: сусједство, сусједства*. *Б̀рило, б̀рила* (у Вука и *б̀рило, б̀рјела*) иде по типу II 3а аа мушког рода: *бар̀ио, бар̀јела*. *Ј̀зеро, ј̀зера* нема у множини *јез̀ера, јез̀ера*, него као све остале овога типа *језера*, уколико се овај акценат могао питањем утврдити.

Вес̀ље, вес̀ља (III 5) иде по типу *реш̀то* III 6: *вес̀љд, вес̀љд*. *Пошт̀ење, пошт̀ења, створ̀ење, могу̀ство* иду по типу *Ар̀ље, Ар̀ља: пошт̀ење, пошт̀ења, створ̀ење, могу̀ство*. По овом типу иде и *им̀ање*, али може имати акценат и као у Д: *им̀ање*. *Лак̀мство, лак̀мства* иде по типу *сусједство: лак̀мство, лак̀мства*.

Реш̀то, реш̀та (III 6) иде по типу *прд̀љеће: р̀шето, р̀шета*. *Бјел̀анце, бјел̀анца, жум̀анце* иду по типу *вес̀ље: бјел̀анце, бјел̀анца, жум̀анце*.

Др̀веће, др̀већа (III 9) иде по типу *сусједство: др̀веће, др̀већа*. *Забр̀ђе, Забр̀ја* иде по типу *бл̀женство: Бун̀иште, пд̀иште, см̀д*

тйште, улйште иду по типу *прдљеће*: *бунйште, ноћйшта, сметлйште* и *улйште*.

Пријателство (IV 5) поред акцента као у Д може ићи и по типу *величанство*: *пријатествд*

Величанство, величанства, свједочанство (IV 6) иду по типу *пријателство*: *величанство, свједочанство*.

Материнство, материнства (IV 10) иде по типу *јеванђеље, јеванђеља* (IV 12): *материнство*; таква је и реч *ћедованство*.

Водокршиће, водокршића (IV 12) иде по типу *зеленило, зеленила* (IV 4): *водокршиће, водокршића*; *милосрђе* може имати акценат као у Д: *милосарђе*, али је обичније *милосрђе, милосрђа* (IV 4).

Именице средњег рода

са проширењем основе.

Вријеме, времена, мн. *времена, времена* (I 1) иде по типу *ждрѣбе, ждрѣбета* (I 2): *брјјеме, брѣмена*, у мн. *брѣмена*, ген. мн. *брѣменах* и *брѣменах*. *Звијере, звијерета, кљуѣсе* иду такође по овом типу: *звјјере, звјјерета, кљуѣсе, кљуѣсета*. По овом типу иде и реч талијанског порекла *мүло, мүлета* (поред *мүлѣта* и најобичнијег *мүла*).

Кдзле, кдзлета иде по типу *тѣле, тѣлета* (13): *козлѣ, козлѣта*. *Пуѣце, пуѣцета* иде у именице без проширења основе, и то по типу *идље, идља* (II 4а): *пуѣце, пуѣца* (а и речи других типова иду већином у именице са проширењем основе: *тйјјело*, мн. *тйјјела*; *прѣсе, прѣца* од *прѣсац*), ређе *прѣсета; јаје, јаја; жумѣнце, жумѣнца; бјелѣнце, бјелѣнца. Рѣме, рѣмена*, у мн. *рѣмена, рѣмена, рѣменима*, а не *рамѣна, рамѣна, рамѣнима*. Такав акценат имају и именице *брѣме, шљѣме, йме, вйме, плѣме*.

Прѣзиме, прѣзимена (II 2) иде по типу *јагњѣшце, јагњѣшцета* (II 3): *прѣзиме, прѣзименах*.

Чѣљаде, чѣљадета (II 4) иде по истом типу као у Д, али у ном. јд. може гласити и *чѣљаде*.

Преношење акцента на предлог.

Пошто се у овом говору није развио акценат ¹, опадају сви они случајеви где се такав акценат развија на предлозима који се налазе пред речима са силазним акцентом на првом слогу; зато се не каже *зѣ прѣвду*, него *за прѣвду* итд.

Старо преношење акцента на предлог углавном се слаже са Дан. Од примера које он наводи претстављају отступање: *до лѣкта, за гдште, на Дунај, од Дунаја, у вјѣтар, без вјѣтра, на нѣкшт, под нѣкте, на шрѣшак, на каншѣр, у облаке*, јер изгледа да се поред овог акцента не чује акценат: *дѣ лѣкта, зѣ госте, нѣ Дунав, ѓд Дунава, у вјѣтар, бѣз вјѣтра, нѣ нѣкшт, пѣд нѣкте, нѣ шрѣшак, нѣ каншѣр, у облѣке* као у Дан. Напоредо се говори: *испѣд лѣда и йспѣд лѣда, о кѣмен и ѓ камен, од кѣмена и ѓд камена*. Поред примера које наводи Дан. могу се навести примери забележени у Леп: *у скушт, у пешѣро, у седѣро, ѓд гѣжѣ, ѓд грома, дѣ подна, брѣз броја, кѣд кѣза, йза паса, испѣд снѣјега, испѣд мукла, ѓколо грла, пушт мора, нѣ нѣбо, нѣ уље, зѣ уxo, пѣд хладу, пѣд мјесецу, пѣд трагу, ѓ пѣсу, пѣд репу, у јуста, зѣ уши, нѣ очи, нѣ комаде (кѣмад, корѣѣтѣов), нѣ знаду, нѣ мило*. Онде где се акценат не налази на првом слогу, нема ни преношења на предлог; на пр. каже се: *на лепѣшту*, а не *нѣ лепѣшту* итд. (тип II, 6), јер акузатив није *лѣпѣшту* као у Д, него *лѣпѣшѣу*. Овако преношење врши се и у речима страног порекла: *у јаер, у коѣод, нѣ шимун, ѓд бѣта (di botto), пѣд банду, пѣд пијезу*, што показује да преношење оваке врсте може бити из новијег времена. (Преношење акцента на предлоге са других врста речи, кад се упореди са примерима који се налазе у М § 131, 132, Б § 226—273, не показује скоро никакве разлике).

Акценти у придева

Тешко је утврдити какав је акценат у косим падежима неодређеног об ика, јер се они у тим падежима ређе јављају у неодређеном облику, чему је узрок то што придеви када стоје као атрибути, онда обичније стоје у одређеном облику, а када стоје као предикати, онда су у номинативу.

Од Даничићева акцента отступају: *брѣз, грѣк, шврѣд, црѣн* (I 1 б); они иду по посебном типу који се од овога разликује само по томе што имају вок. *р* кратко: *брѣз, шврѣд, грѣк, црѣн*. Исто тако кратко вок. *р* налази се и у облицима од два слога: *брѣд, грѣд, шврѣд, црѣд*, а не: *брѣза, шврѣда, грѣка, црѣна* као и у сложеној деклинацији: *брѣзи, грѣи, шврѣди, црѣни*, а не *брѣзи* итд. *Свѣт* и *чѣст* у сложеној деклинацији не чине изузетка као у Дан., па се не каже *свѣтѣй, свѣтѣд, чѣстѣй*, него само: *свѣти, свѣта, свѣто, чѣсти, чѣста*,

чѣсто. *Лѣјеп* има и у неодређеном облику исти акценат као у одређеном: *лѣјеп, лѣјепа, лѣјепо*.

Мѣк (12) иде по типу *брѣз*: *мѣк, мѣка, мѣко, мѣки, мѣка, мѣко*, а тако и *сѣв*, уколико се да закључити, јер се чује само у песми: „*сѣви соколе*“. Не постоје акценти: *дѣгѣ, мрѣкѣ* (*мѣкѣ*), него само: *дѣги, мрѣки* (*мѣки*).

Пѣаин, а, о (II 1а) иде по типу *свѣјшљив, а, о* (II 2а): *пѣаин, а, о*; то је зато што се не каже *пѣаа*, него *пѣаи* (то исто вреди и за реч *мѣјка*, која се употребљава само у изразима: *Мѣјко Божија, сиромашка мѣјка, мѣјка ћерку кара: мѣјчин, мѣјкин син*; иначе се каже: *мѣти, мѣтер*, а своја се зове *мѣма*).

Рѣјин и *шѣтин* иду по типу *бѣбин, а, о* (II 4а): *рѣјин, а, о, шѣтин, а, о*; то је зато што долази од *рѣја* и *шѣта*, а не постоје акценти *рѣја* и *шѣта*. Акценат у *рѣја* записан је само једанпут, изговорен у песми: „*сломио је русмарѣн, дробну рѣју и чѣмѣн*“; ту је изговорено и *русмарѣн* друкчије, јер се иначе каже *русмарѣн*; можда је та реч тако изговорена због слика са *чѣмѣн*, али би тај акценат могао бити и стари, кад се узме у обзир да има исти акценат у талијанском *росмарѣно* (у Дубровнику *русмарѣн*), као и то да овдашњи народ чува и механички понавља поједине речи у песмама које научи, па кад се пита, каже значење неке речи коју не разумемо: „То је тако, ради пјесме, да буде љешве“. *Вѣчјѣ* и *зѣчјѣ* иду по типу *ћурчиѣ* (II 2а): *вѣчјѣ, зѣчјѣ*. *Врѣјѣ* иде по типу *брѣвљѣ* (II 3ааа): *врѣјѣ, врѣјѣѣ*, уколико се чује.

Јѣдак (II 1б) гласи *ѣјѣдак, ѣјѣтка* и иде по типу *јѣдак, јѣшка*, (II 2б). *Гѣрак* гласи *грѣк, грѣкѣ, грѣкѣ*, што значи да одговара Даничићеву типу *блѣг, блѣга*, али се од њега разликује краткоћом вокалног *р*, те иде у споменути тип *брѣз, брѣѣ* (стр. 81), којег у Д нема. *Крѣтак, грѣдан* (и *грѣдан*), *мрѣсан* иду по типу *бѣстар, бѣстра* (II 4баа): *крѣтак, крѣтка, крѣтко, грѣдан, грѣдна, грѣдно, мрѣсан, мрѣсна, мрѣсно*. *Глѣдан, дѣжан, жѣдан, злѣтан, крѣсан, мѣран, сјѣјан, смѣјѣшан, снѣжан, стрѣшан, стѣдан, трѣјѣзан, мѣдар, хрѣбар* иду по типу *дѣван, дѣвна* (II 2б): *глѣдан, глѣдна, глѣдно, одр. вид: глѣдни, глѣдна, глѣдно, дѣжан, жѣдан, злѣтан, крѣсан, мѣран, сјѣјан, смѣјѣшан, снѣжан, стрѣшан, стѣдан, трѣјѣзан, мѣдар, хрѣбар*. У овом типу не постоје акценти: *жѣшкѣ, плѣшкѣ*, него само: *жѣшки, плѣшки*.

Вѣљѣ (II 2а) иде по типу *здрѣв, а, о* (I 2): *вѣљѣ, вѣља, вѣље*.

Изрази *крѣд ѣѣло* (пored *крѣни* непријатељ) и *пѣшѣѣ жѣла*,

врѣшѣѣ жѣле, показују да ти придеви могу имати акценат као у Д, али скраћен, јер је у Д: *крѣвнѣ, пѣшнѣ*.

Очев и *Пѣтров, Лѣчин* (III За аа) иду по типу *брѣшов, а, о* (II 4а): *дѣчев, а, о, Пѣтров, Лѣчин*; али акценат у *Пѣтрѣв дѣн, Лѣчин дѣн* (о *Лѣчѣну днѣви*) показује да су ови придеви и у овом говору имали акценат као у Д: *Пѣтрѣв, Лѣчин. Брѣвљѣ, дѣвљѣ* поред акцента као: *брѣвљѣ, дѣвљѣ*, имају и акценат типа *сѣњи* (I 1а): *брѣвљѣ, дѣвљѣ; дѣвљѣ* иде по типу *здрѣв: дѣвчи* (*дѣвче мѣсо*; акценат типа *брѣвљѣ* налази се у Грбљу у речи *чѣснѣ лук*, поред *чѣснѣвѣшѣ*, према старосл. *чѣснѣвѣшѣ*, Леп. *чѣсѣн*, што долази од *чѣст* + *ан*, јер је овај лук подељен на неколико чѣстица). *Црѣквѣнѣ, брѣшнѣнѣ* гласе: *црѣквѣнѣ, брашнѣнѣ*, који акценат одговара Даничићеву *црѣквѣнѣ, брашнѣнѣ*; они могу имати и друкчији акценат: *црѣквѣни* итд.; тако се и поред *свѣчанѣ* (Д *свѣчанѣ*) говори и *свѣчани*. *Крѣшнѣнѣ, вѣјѣчѣнѣ* (В) гласе: *крѣшнѣнѣ, вѣјѣчѣнѣ* (кум), тако и *крѣзманѣ* (али *вѣјѣчѣна жена*). Слични су: *андѣотскѣ поздрав, мѣса кантонѣ* (*каншѣт*), *фратарскѣ, сеоскѣ*.

Шѣрен (II 3а бб) иде по типу *свѣјшљив, а, о* (II 2а): *шѣрен, а, о*.

Мрѣшѣ (II 3б) нема у одређеном облику акценат као у Д (*мрѣшѣѣ*), него има “: *мрѣшѣ*.

Шѣнѣшѣв, мѣжѣв (II 4а) иду по типу *свѣјшљив: шѣнѣшѣв, а, о, мѣжѣв. Кѣснѣшѣ, мѣснѣшѣ, чѣвѣрнѣшѣ* иду по типу *гѣшов, а, о* (II 3а аа): *коснѣшѣ, а, о, меснѣшѣ, чѣвѣрнѣшѣ*. *Вѣлѣк* може имати акценат као у Д, али обично у неодр. облику гласи: *вѣлѣк, вѣлѣкѣ, вѣлѣкѣ*. *Жѣстѣк, а, о* иде по типу *зѣлен, зѣлѣна* (II 3а бб): *жѣстѣк, жѣстѣкѣ*. Даничићевим акцентима *вѣдени* и *вѣдѣнѣ, гѣвѣзѣдѣнѣ* и *гѣвѣзѣдѣнѣ* одговара само акценат *вѣдени, гѣвѣзѣдени*, али се каже *шѣква водѣнѣ*, што показује да је и овде постојала разлика. *Бѣвѣдѣљѣ, уљѣдѣнѣ* у Д имају само такав акценат; у Леп. имају исти тај акценат, али се поред *ѣаѣљѣ чѣк* (човек) у значењу: са особинама *ѣавѣла*, говори и „*ѣдѣљѣ*“, у значењу *нијѣдан*.

Слѣдак, шѣнак, бѣдан (II 4б аа), који у Д гласе у одређеном облику: *слѣшѣкѣ, шѣнѣкѣ, бѣдни*, у Леп. у одређеном облику гласе: *слѣшѣки, шѣнѣки, бѣдни* као у Даничићевим примерима овог истог типа: *вѣљни, дрѣни*; тако и *рѣчѣни*, а не *рѣчѣнѣ*. Даничићевѣ: *мѣкрѣ* и *мѣкрѣѣ, пѣснѣ* и *пѣснѣѣ, сѣшѣни* и *сѣшѣнѣѣ, ѣски* и *ѣскѣѣ* имају само први акценат: *мѣкрѣ, пѣснѣ, сѣшѣни, ѣски*, али постоји акценат као у Д у речима *ношѣнѣ* (и *нѣшѣнѣ*), *вѣјѣчѣнѣ* (*Боже јѣѣ дѣ вѣјѣчѣнѣ дѣ јѣ буде*); не каже се ни *дѣснѣ, чѣснѣ постѣи*, него: *дѣснѣ, чѣснѣ постѣи*. У Д једино придев *дѣбар* мења акценат у ` у падежима неодређе-

ног облика у којима се не умеће *a*: *ддбар, добра, добрђј, добријех*; у Леп. се мења у оваким случајевима и у придева: *мддар,-дрђ,-дрђ, мдкар,-крђ,-крђ, нйзак,-скђ,-скђ, дштар,-трђ, трђ, сйтан,-тнђ,-тнђ, слђдак,-ткђ,-ткђ* (поред *слђшка, слђтко*), *тђнак, -нкђ,-нкђ, љзак,-скђ,-скђ* (али: *бйстра,-тро, вђдра, вђдро, жђљна,-љно, јђдна,-дно, пђшна,-тно, рђдна, рђдно, гђсна,-сно, сйлна,-лно, сђгна,-тно, слђжна,-жно, хйтра,-тро, чђдна,-дно, штђтна,-тно*; ова се промена обично врши само у номинативу мушкога и средњег рода, а у другим падежима акценат је исти као и у одређеном облику: *љској, љскијех* итд, али има и промене као што се види из примера: *мокрђј зђмљи не треба даждђ; добрђј жени не треба науке*.

Крђђт, крђђта (II 5а) иде по типу *гђтов*: *крђђт, а, о*.

Вђљђн, вђљђна (II 5б) иде по типу *дрђвен, а, о* (II 4а): *вђљђн, а, о*. *Бђлђћђ* у Д је у обичају само у одређеном облику. У Леп. долази и у неодређеном: *болђћ, болђћа*.

Влђдичин (III 3а) гласи *влђдичин, а, о*, јер се не каже *влђдика*, него *влђдика*. *Пйлећи* гласи као у Д *пйлђћи*, али не постоји акценат *пйлђћи*: Д: *кокошијђ*, Леп.: *кокошиње месо*.

Бйсерни (III 3б) иде по типу *вђчђрњђ* (III 9б): *бисђрни, а прђвашњи* по типу *слђбодан,-дна,-дно* (III 4б): *прђвашњи*.

Мйлостив, мйлостива, кђмениш, плђмениш, стрђмениш (III 4а) иду по типу *болђшљив, а, о* (III 6а): *милостйв, знаменйш* итд. Изгледа да овакав акценет имају сви придеви на *-иш*.

Вђђдашњи, њђгдашњи (III 4б) иду по типу *гђдишњи* (III 4б): *ваздђшњи, њђгдђшњи* (али и *њђгдашњи*).

Адђмов (III 5а) иде по типу *чђбанов* (III 3а): *Адђм в*, јер се не каже *Адђм,-ђма*, него *Адђм, Адђма*.

Од примера које Д наводи под II 5б у Леп. постоји само *имђћђн, имђћђна*, одр. облик *имђћђнђ*. У Леп. он има и у неодређеном облику акценат одређеног облика: *имђћђн, имђћђна*, те иде по типу *вђчђрњђ* (III 9б), али се разликује од глагола тог типа по томе што има неодређени облик, док у Д „у обичају су само у сложеној деклинацији“, па није сигурно какав би акценат имали у неодређеном облику. Зато се ово може сматрати као посебни тип који у Д не постоји. По овоме типу иду и придеви романског порекла: *гулђзан* итд.

Пђдмукао, подмђкла (III 5б) иде по типу *слђбодан,-дна,-дно* (III 4б): *пђдмукао,-кла,-кло*.

Плавђтан, плавђтна (III 6) може имати акценат као у Д: *пла-*

ветђн, али може ићи и по типу *слђбодан*: *плавђтан, плавђтна, плавђшно*; одр. облик: *плавђшнђ, плавђ пнђ* у Леп. гласи: *плавђшнђ,-тна,-тно* по којему иде и *јђсђњи* (III 9а): *јђсенски* (Вук: *јђсенскђ*).

Цркђвнђ (III 9б) иде по типу *водђнђ* (II 4а): *цркђмнђ*.

Гђсарев (III 10а) иде по типу *бђдљђкав, а, о* (III 3а): *ћесђрев*, јер се не каже *ћђ ђр*, него *ћесђр*.

Гђлђзан (III 10б) иде по типу *имђћђн, имђћђна*, јер чува романску акценатску позицију. По овом типу иде и *пђшђјни* (В. *пђшђјнђ*).

Чђдновђш, чђдновђта (III 12) иде по типу *болђшљив, а, о* (III 6а): *чудновђш, чудновђта*.

Мухђмедов (IV 6а) иде по типу *серђшћђров* (IV 5): *Мухђмедов е, о*, јер се не каже *Мухђмед*, него *Мухђмед*. *Мајстђричин* ишао би по типу *дђсиђтов ђев* (V 4): *мајстђричин, а, о*, јер се не каже *мајстђрица*, него *мајстђрица*.

Магарђћи (IV 8) иде по типу *гђсјђничав* (IV 3): *магарђћи, а, е*.

Акценат у бројева

Јђдан, јђдно гласи *јђдан, јђдно, јђднога, јђдноме, јђднијем, јђдни, јђднијех, јђднијема, јђдне*, али се чује и акценат: *јђднђга, јђднђме, јђднђјем*. Чује се и акценат *јђднђга*. *Јђдна* гласи *јђдна*, са истим акцентом у свим падежима, али се чује и акценат *јђднђ* и *јђднђђ*, *јђднђм*. Остали се главни бројеви тешко могу чути у којем другом падежу осим номинатива; забележено је само: *двђјђма женама* и *свђјђма трђјђма*. По акценту се разликује од оних које Маретић наводи у својој граматици и *чђшири*, које гласи *чђшђри*, са акцентом за један слог у лево, као *јђдан* (због чега се, као и у *јђдан* акценат преноси на предлог: *нђ јђдан, љ чђшири*; међутим не каже се *зђ сто, пђ сто* као у М, него: *за стђ, по стђ*). Даље, разликују се: *јђдђнаест, двђнаест, трђнаест, четђрђнаест, пђтнаест, шђснаест, седђмнаест, осђмнаест, девђтнаест, двђдђсђт, трђдђсђт* итд. Из овога се види да до овога броја одговара Маретићеву акценту ' акценат '' (*јђдђнаест, јђдђнаест*), а Маретићеву ' акценат ^ (*двђнаест, двђнаест*), што значи да се акценат налази за један слог у лево према Маретићеву. Поред ових акцената чују се и акценти као у Маретића: *трђнђнаест, седђмнђнаест, двђдђсђтђ, трђдђсђтђ*. Даље: *четђрдђсђт, четђресђјђдан, пђдђсђт, шђђдђсђт, седђндђсђт, осђндђсђт, девђдђсђт*; дакле, имају кратки силазни акценат за два места у лево од Маретићева (сведена на старији акценат), али се чује и

ћасмо, ћасте, ћаху, писах, плаћах, њмаше, пјеваше, пјеваху, кунђаше, говдраше, или гдраше, одијаше, одијасмо и у народној песми: сјаше, сташе, лџмљаше, закљнџаше, могаше). Уколико се употребљава, он се слаже са Д.

Постоји само неко колебање у погледу Даничићева правила да је „у том облику у свих глагола исти акценат који је у садашњем времену“, јер, како се види из горњих примера, гдекад се поред акцента по овом правилу (гдраше контрак. од говдраше) чује и онакав акценат какав је у инфинитиву: писах, плаћах итд. који ће бити овде настао по угледању на акценат аориста, који се чешће употребљава, а и Даничићева имперфекта са ' : тресах, живљах, парложих.

Често је акценат тешко утврдити и у другом и трећем лицу јд. аориста оних глагола који у инфинитиву у Д имају узлазни акценат (' или '), а у овим га лицима мењају у силазни (^ или ^), јер се у овом говору не прави аорист од трајних глагола, а врло је мали број простих глагола са ' који су тренутни [Д 22а: бацити, вратити, јавити, купити, плаћити, стауити] као и оних са ^, ако се изузму глаголи на ну. Таквих сложених глагола са предлогом има доста, али по њима је тешко закључити какав је акценат у простим; у овом говору у сложеним глаголима обично се преноси акценат на предлог и онде где се у Д стари акценат не преноси; у Леп.: заседе, подиже, разби, упаде, пропаде, побјеже, у Д: заседе, подиже, разби, упаде, пропаде, побјеже [иако има случајева где се не преноси: убрџ, полећџ, пребујџ, излагџ, зачуџ]. Ово се преношење врши и у случајевима где се акценат, када се сведе на стари, не налази на слогу пред предлогом, на пр.: њзађе [и нџ дође], према: зађе, дође, а и неки глаголи имају у овим лицима исти акценат као и у другим лицима (лага, њска), док у сложеном облику имају акценат на предлогу (длага, заиска). Због тога је у овим случајевима несигурно на основу акцента у сложеним глаголима изводити закључак какав је он у простим. У неким случајевима се у овим лицима аориста сложених глагола поред облика са преношењем акцента на предлог као у Д (прџбуја, њлага) чују и облици без тога преношења (пребујџ, излагџ), а поред облика без преношења као у Д (полећџ) може се чути и облик са преношењем на предлог (пдлеће). Акценат се повлачи и у глагола романског порекла: пџса (од пџсџ passare). У неким случајевима акценат се преноси на предлог и у осталим лицима, а не само у 2 и 3 јд.: пропадох (Д: пропадох, пропаде), подгинух (Д: подгинух,

подгину), досозаше ме (Д: досова, досоваше), дџдијашу (ху добивено контаминацијом аориста и имперфекта; Д: дџдијџ, дџдијаше), нџ оставише (Д: дџставџ, дџставише).

За све глаголе вреди опште правило да у 1 и 2 лицу множине презента не могу имати ' на претпоследњем слогу као у Д (Д: пџчџмо, пџчџте и пџчџмо, пџчџте, пџлџшџмо, пџлџшџте и пџлетџмо, пџлетџте итд., у Леп. само: пџчџмо, пџчџте, пџлџшџмо, пџлџшџте итд., Д: дџмо, дџте, знџмо, знџте итд., у Леп: дџмо, дџте, знџмо, знџте итд.).

Остала појединачна отступања од Даничићевих акцената су ова:

Глаголи I врсте

Сви двосложни глаголи са основом на консонант који имају у Д ^ или ^ у инфинитиву у овом говору имају на тим местима одговарајуће по дужини силазне акценте: наместо ^ имају ^, а наместо ^ имају ^: рџсти, вџсти, трџсти, дџсти, зџсти, лџћи, (1) у Леп. гласе: рџст, за-, из-, на-, по-, под, при-, раз-се, уз-, вџст, из-, трџст, из-, на-, раз-, с, уз-се, про, дџст, из-, зџст, на-, о-, про-, лџћ, из-, вућ, до-, за-, из-, на-, обућ, провућ, при-, с-, у-, (ускџпти изузетно акценат: скџст, из-, по-, скџбем); бџсти, мџсти, пџсти, доведџсти, грџсти, жџћи, пџћи, шџћи, лџћи, мџћи, рџћи (2) гласе: бџс, за-, из-, на-, про-, у-, мџс, за-, из-, по-, пџс, за-, из-, о-, раз-, у-, доведџ, за- из-, на-, по-, пре-, у-, грџст, из-, о-, жџћ, за-, о-, раз-, у-, пџћ, за-, из-, о-, по-, шџћ, за-, на-, о-, пре-, при-, с-, у-, лџћ, при-, мџћ, по-, урџћ, по-, из- за-, се- (рџћи изузетно: рџјећ, рџчџм).

Губљење крајњег вокала, које је у Леп. скоро редовно, није се могло извршити без претварања узлазног акцента у силазни, јер би губљењем крајњег и остао ^ на једносложним речима. Тај акценат остаје и у рејим случајевима, када се на крају инфинитива ових глагола и не губи. Такви инфинитиви могли су тај акценат добити под утицајем инфинитива без крајњег и.

У Д сви глаголи првих пет раздела I врсте имају стари акценат на крајњем слогу (пџшџм итд.), само то немају глаголи два последња раздела на и, у, је и р. У Леп. такав акценат имају сви глаголи који га имају и у Д, па се каже: идџм, идџш, идџџ, идџмо, идџте, идџу, а тако и доведџм, пре-, зађџџм, увџџм, убо-дџм, помџшџм, оплџшџм, донџсџм, по-, пре-, повџџџм, ужежџм, испџ-

чѐм, ушечѐм итд., али осим њих имају такав акценат и неки глаголи који у Д имају друкчији: *изијѐм*, од *јѐс*: и *увијѐм*, од *увјѐс* (али изгледа да је обичније: *изѝјѐм* као у Д, према простом који гласи: *ѝѐм*), затим на *и*: *шијѐм*, *бијѐм*, *добијѐм*, *шшијѐм*, *пијѐм* (Д: *бијѐм* итд.), од којих се разликује само *плиѝти*, којему је у Леп. инфинитив изгубљен, јер се чује само *плиѝвати*; он има акценат само као у Д: *плијѐм*; акценат на последњем слогу има и *надѝш*, којѐга се основа и у презенту свршава на у (Д: *наѝдмем*): *надујѐм* (али *смѝјѐм* и *чујѐм*). Глаголи на *р* имају акценат као у Д, али се поред *перѐмо* чује и *перѝмо*, *перѝше* ли итд.

Глаголи са оваквим акцентом имају исти акценат и онда када су сложени:

избијѐм, *добијѐм*, *убијѐм*, *прекријѐм*, *отакријѐм*, *сакријѐм*, *попијѐм*, *сашијѐм*, *пришијѐм*, *навијѐм*, *умијѐм*.

Док с једне стране имају у презенту акценат на наставку и они глаголи који у Д тога немају, дотле у Леп. у сложеним глаголима ове врсте може бити на основи и онде где би по Даничићу морао бити акценат на наставку, па се чује акценат: *оплѝшем*, *донѝсем*, *повѝдем*, *ужѝжем*. (Такав се акценат јавља и у Бука: он у „рјечнику код *дѝнијѝти* има не само *донѝсем*, него и *дѝнесѝм*“, Д стр. 7, 94). Такав акценат могу имати погдекад и глаголи на *и*: *добѝјѐм*, *убѝјѐм*, *пролѝјѐм*, *попѝјѐм*, а могу га имати и на предлогу: *прѝлијѐм*, *ѝбијѐм* (као у Д).

Снијѝт у Леп. гласи: *снијѝјѝт*; у радном придеву као и Д: *снијѝлѝ*, *снијѝлѝ* (али: *кокошка је снијѝјѝла јаје*). У сложених који имају један слог више, акценат се преноси на предлог: *ѝзнијѝти*, *пѝднијѝти* итд. (Д: *ѝзнијѝти* итд.); тако и у аористу *ѝзнијѝх*, а не *ѝзнијѝх*. Глаголи: *лѝћи*, *мѝћи*, *рѝћи* (26) у Леп. гласе: *лѝћ*, *мѝћ*, *рѝћ*; тако и у аористу: *лѝгох*, *лѝже*, а не: *лѝгох*, *лѝже*, у радном придеву.: *лѝгао*, *лѝгла*, *лѝгло*, а не: *лѝгла*, *лѝгло*; *мѝћ* у 1 лицу през. гласи *мѝгу*, а не *мѝгу* као у Д; *рѝћ* у 2 и 3 лицу јединице аориста гласи *рѝче*, *рѝче*, а не *рѝче*, *рѝче*.

Презент глагола *ѝћ* (36) гласи као у Д: *сијѝчѝм* итд., али и: *сијѝчѝм*. Тако и сложен *посијѝчѝм*. Тај глагол може гласити и *ѝчѝм*, *ѝчѝш* (као *печѝм*), а у сложеном облику *поѝчѝм* и *поѝчѝчѝм*. *Пѝсти*, *на-*, *по-* може гласити као у Д, али може ићи и по типу *трѝсти* (Леп. *трѝст*): *пѝсти*, *пѝсем*; *сиѝсти*, *сиѝсем* иде по типу *хѝлѝти* (2г): *сиѝсти*, *сиѝсим*.

Глагол *пѝзнѝти* (4) има у презенту акценат као у Д: *пѝзнѝм*, али када је пред простим глаголом *не*, онда се акценат преноси:

нѝ знам, *нѝ знаш* итд.; *знѝду* у Леп. гласи: *знѝду*; тако и *дѝду* гласи *дѝду* (постоји и акценат *дѝју*, али то је од трајног облика *дѝвати*, 42).

Глагол *ѝћи* не употребљава се у инфинитиву као прост глагол, него као сложен, али има акценат: *пѝћ*, *зѝћ*, *нѝћ*, *прѝћ*, *дѝћ* итд., а не *зѝћи* итд., као споменути *трѝс* наместо *трѝсти*; у през. гласе: *пѝћем*, *пѝћеш*, *дѝћем* итд. (Д *пѝћем* итд.); у императ. *пѝћи*, *пѝћимо*, *пѝћите*, *дѝћи* итд. (Д *пѝћи* итд.); у радном придеву имају двојаки акценат: *дѝшо* (*дѝшѝ*, *дѝшѝ*) и *дѝшо* итд. Сви ови глаголи који имају у инфинитиву ^ место ', а " место Даничићева ', имају такав акценат и у футуру: *пѝћу*, *пѝшћу* итд. (Буд. *пѝћћу*, *пѝшћу* итд.).

Глаголи типа *клѝти* (5) у инфинитиву се разликују од Даничићевих, и то: прости глаголи се разликују тиме што им се стари акценат повлачи са наставка на основу, као и у осталих са оваквим акцентом, Д: *клѝти*, *пѝти*, *дријѝти*, Леп.: *клѝт*, *пѝт*, *дријѝт* (*жѝти* долази само у сложеном облику *ѝжѝт*), а сложени глаголи тиме што им се акценат преноси на предлог, Д: *зѝклѝти*, *зѝпѝти*, *зѝчѝти*, *ѝжѝти*, *ѝтѝти*, *зѝсѝти*, *рѝздријѝти*, *зѝмријѝти*, *прѝждријѝти*, *дѝпријѝти*, *прѝстријѝти*, Леп.: *зѝклѝт*, *зѝпѝт*, *зѝчѝт*, *ѝжѝт*, *ѝтѝт*, *зѝсѝт*, *рѝздријѝт*, *дѝпријѝт*, *прѝстријѝт*. Тако се према Даничићеву *ѝстри* каже: *ѝстријѝт* (али: *надѝш*, *пожњѝт* као у Д). Ови сложени глаголи задржавају непромењен акценат у свим облицима осим императ. *ѝмѝ* итд.; само *зѝклѝт* и *ѝстријѝт* мењају акценат у презенту: *зѝклѝт* поред редовног презента као у Д (*зѝкунѝм*, *зѝкунѝш*, *зѝкунѝ*, *зѝкунѝмо*, *зѝкунѝте*, *зѝкунѝу*) има и акценат *зѝкунѝм*, *зѝкунѝш* (као и *оплѝшем*, *донѝсем*); *ѝстријѝт* у през. гласи: *истѝрем*.

У сложеним глаголима са два слога више акценат је радног придева као у Д: *зѝпѝчѝо*, *прѝзуѝо*, *обѝзуѝо*, али поред тог акцента чује се непренесени акценат; такав је акценат у: *подѝпарѝо*, *подѝпрѝли*, а вероватно и у другим глаголима овог типа. Тако и у трпном придеву акценат је као у Д: *зѝпѝчѝеш*, *ѝбузѝеш*, али поред тог акцента чује се и акценат који се не преноси на предлог у: *подѝпрѝш*, а вероватно и у другим глаголима. Прости имају у једном придеву акценат као у Д: *клѝо*, *клѝла*, *клѝло*, али кад је акценат на *р*, онда имају само " : *дрѝо*, *дрѝла*, *дрѝло*, *ждѝо*, *ждѝла*, *ждѝло*.

Глаголи II врсте

Врнути, за-, из-, на-, -об, од-, по-, под-, пре-, раз-, с-, *грнути*, за-, из-, на-, о-, од-, раз-, *шрнути*, у-, по- (7) у Леп. иду по типу *шднути* (10): *врнућ*, *врнем* (тако и сложени: *заврнут*, *заврнем*, из-, на- и остали који су горе наведени, због чега их није потребно поново наводити; овако ће се поступати и унапред), *загрнућ*, *шрнућ*. *Жигнути*, *звѣкнути*, *звизнути*, *зѣнути*, *пѣснути*, *прснути* иду по типу *гѣнути* (14): *жигнућ*, *звѣкнућ*, *зѣнут*, *пѣснут*, *прснут*.

Чала ркнути (9) иде по типу *прдѣљуснут* (13): *чалабркнућ*.

Гранути, *канути*, *планути*, *ланути* (10) иду по типу *гѣнути*: *граути*, *канути*, *планути*, *ганути*; *слѣгнути* иде по типу *шрнути* (7): *слѣгнут*; у презенту глагола *пријенути*, *пријенем* акценат се преноси на предлог: *пријенем*.

Јаукнути (11) иде по типу којег у Д нема: *јаукнут*, *зајаукнем*.

Подсмјехнут се (14) поред акцента као у Д може имати и као сложени глаголи типа *шднути*: *подсмјехнућ се* (*подсмјехнућо*), које може бити изговорено и као: *подсмѣхнут се*. *Вѣнути*, у- иде по типу *шднути*: *вѣнућ*.

Глаголи III врсте

Блѣјати, из- се, *врѣјати*, за-, на-, по-, у-, из-, уз-, *кврчати*, *прдјети*, из-, *сврбјети*, за-, *смрдјети*, за-, уз-, *шријети*, пре-, при-с-, *цврчати*, *ишћућати*, *поцрњети* (18) иду по типу *жѣљети* (20): *блѣјат*, *блѣјам*, *врѣјат*, *кврчат*, *прѣјат*, *смрѣјат*, *срѣјат*, *шријат*, *цврчат*, *ишћућат* (и *ћућат*, али не као у В у значењу *извјешти*, него у значењу *сисати*), *поцрњет* (и *црњет*, *црњет се*). У типу *жѣљети* (20) не постоји у трпном придеву акценат: *жѣљен*, *жѣљена*, *жѣљено*, *горјен*, *горјена* у неодређеном облику нити *жѣљенѣ*, *жѣљенѣ*, *жѣљенѣ* у одређеном, него у оба облика имају онај акценат који код Д имају они глаголи којима се у основи наставак *ѣ* мења у *а* (*држано*): *прегдрен*, *прегдрена*, *прегдрено*. Глаголи са основом на *а* место *ѣ* немају радни придев као у Д, него као они на *је*: дакле, не *држао*, *држала*, *држало* итд., него: *држаѣ*, *држаѣла*, *држаѣло* итд.; као у Д само је *бѣјао* (поред *бојаѣ*). Глаголи *држати* и *шрчати* имају у императиву " на првом слогу као у Д, али само онда када се губи наставак *и*: према Д-ву

држи, *држимо*, *држите*, Леп. *држ*, *држмо*, *дршите*, *шрч*, али када се тај вокал не губи, онда је акценат на наставку: *држи*, *држимо*, *држите*, *шрчи*, дакле као у оних у којима се *ѣ* није променило у *а* (Д: *жѣли*, *жѣлимо*, *жѣлите*). Овакав акценат остаје и кад су сложени: *подржи*, *подржимо*, *подржите*, а не *подржи*, *подржимо*, *подржите*; тако и *придржи*, *потрчи* итд. Тако исто не каже се у трпном придеву: *здржан*, *здржана*, *здржано*, него: *здржан*, *здржана*, *здржано*. У радном придеву се не каже: *здржао*, *здржаѣла*, *здржаѣло*, него: *здржаѣо*, *здржаѣла*, *здржаѣло*. Овако је исто и у другим глаголима типа *држати*. *Бјѣжати*, *раз-се*, *шдњети*, *по-*, *подр жњети* (20) иду по типу *жѣљети* (18): *бјѣжат*, *шдњет*, *поружњет*; *пристојати се* (доликовати) иде по типу *завидјети* (19): *пристојат*.

Од *хшјети* гласи имперфекат: *ћѣх*, *ћѣше*, *ћѣше*, *ћѣсмо*, *ћѣсте*, *ћѣху*, а не као у Д: *шћѣх*, *шћѣше*, *шћѣше*, *шћѣсмо*, *шћѣсте*, *шћѣху*; овај акценат одговара Д-ву: *хшјѣх*, *хшјѣше*. У презенту не гласи као у Д: *хѣћу*, *хѣћеш*, *хѣћемо*, *хѣћете*, *хѣћѣ*, него има у свим лицима онај акценат који у Д има 2 и 3 лице једине: *ѣћу*, *ѣћеш*, *ѣће*, *ѣћемо*, *ѣћете*, *ѣћу*. Глагол *вољети* (20б) иде по типу *жѣљети* (20а): *волѣм*, *волѣш*, *волѣ*, *волѣмо*, *волѣте*, *волѣ*, а не: *вѣлѣм*, *вѣлѣш* итд., *вољѣх*, *вољѣше*, *вољѣше*, *вољѣсмо*, *вољѣсте*, *вољѣху*, а не: *вѣлѣх*, *вѣлѣше* итд.

Глаголи IV врсте

Блѣшати, *узблѣшати се*, *пѣждрити*, *пѣљити*, *прћити* (22а) иду по типу *гѣзити* (37): *блѣшит*, *узблѣшит се*, *јѣжит*, *пѣждрит*, *пѣљит*, *прћит*, на; *вршити*, до-, *грдити*, из-, на-, по-, за-, из-, на-, с-, *мрсити*, раз-, од-, за-, по-, *срчити*, *ушврдити*, *црнити*, о-, *умршвити*, *расаљѣшити* иду по типу *нѣсити* (30а): *вршият*, *грдият*, *мршият*, *срчият*, *ушврдият*, *црният*, *умршвият*, *расилоштият*.

Бумбити, *какити*, *пѣшити* (22б) иду по типу *пѣмшити* (28): *бумбит*, *какит*, *пѣшит*; *мрзити*, за-, по- иде по типу *нѣсити*: *мрзит*, *мрзим*.

Тумачити (24) иде по типу *бѣсједиши* (31): *томачит*.

Дѣсити, за-, у-, *пѣштити*, до-, за-, из-, од-, по-, про-, с-, који у Д иду по типу *нѣсити* (30а) у Леп. иду по типу *гѣзити*: *дѣсит*, *пѣштит*; *пѣштити* иде и по типу *вјенчати*: *пѣштит*, *пѣштитѣм*. Глагол *рѣдити* изузетно има радни придев *рѣдио*, *рѣдила*, *рѣдило*, а не *рѣдио* (као у *носио*). Од глагола *учити* забележен

је прил. врем. сад.: *учећи* (у придевском значењу говори се: жена *нѡсећа* и *носечећа*, В: *нѡсећ*, а, е).

Императив неких глагола овог акценатског типа може губити крајњи глас у основи (као у Д, 30б: *гѡј*, *гѡјмо*, *гѡјше*; *дѡј*, *дѡјте*); тада се добива на првом слогу "": *нѡс*, *нѡсте*, *вѡз*, *скѡч*, од *носѡш* итд, али се каже и *носѡ*, *возѡ* итд. као и *гојѡ*, *дојѡ*, *бројѡ*, *избројѡ*. Глаголи под 30б: *лѡмити*, *звѡнити*, *за-*, *по*; *бѡрити се*, *брѡјити*, *гнѡјити*, *гѡѡити*, *гѡстѡити*, *губити*, *двѡрити*, *дѡјити*, *дѡцнитѡ*, *дрѡбитѡ*, *звѡнитѡ*, *знѡјати се*, *клѡнитѡ се*, *кѡритѡ*, *кѡтитѡ*, *кѡвитѡ се*, *крѡјитѡ*, *крѡститѡ*, *крѡшитѡ*, *лѡвитѡ*, *лѡжитѡ*, *лѡјитѡ*, *лѡмитѡ*, *мнѡжитѡ*, *мѡритѡ*, *мѡчитѡ*, *нѡѡитѡ*, *дѡштрѡитѡ*, *плѡвитѡ*, *пѡтитѡ*, *пѡритѡ*, *пѡстѡитѡ*, *рѡбитѡ*, *рѡјитѡ се*, *рѡнитѡ* (у Леп. само *сузе*, иначе гласи *рѡнѡитѡ*, чега у В нема), *сѡлитѡ*, *тѡѡитѡ*, *тѡѡилѡитѡ*, *тѡѡчитѡ*, *тѡрѡшитѡ*, *ѡчитѡ*, *гѡстѡитѡ*, *шкѡдитѡ*, *шкрѡпитѡ* не разликују се у Леп. од оних под 30а, па не гласе у презенту: *лѡмитѡ*, *лѡмитѡ*, *лѡмитѡ*, *лѡмитѡ*, *лѡмитѡ*, него иду по типу *нѡситѡ*: *лѡмитѡ*, *лѡмитѡ*, *ѡчимѡ*, *бѡримѡ*. Такав је и *удрѡитѡ*, *ѡдрѡитѡ* (док је у свих ових глагола трпни придев као у Д: *крѡшитѡ* итд., каже се *удрѡенѡ*, у значењу: *сулудѡ*). Овакав акценат у презенту уопште нема IV врста, него само III; истина, каже се *чинѡитѡ*, али овај глагол у Леп. иде по III: *чинѡитѡ*.

Глаголи *бѡстрѡитѡ*, *из-*, *вѡдрѡитѡ*, *из-*, *про*, *раз-*, *јѡгмитѡ*, *по-*, *лѡдитѡ*, *за-*, *по-*, *с-* (30ббб) иду по типу *гѡзитѡ*: *бѡстрѡитѡ*, *вѡдрѡитѡ*, *јѡгмитѡ*, *лѡдитѡ*; *хрѡѡитѡ* иде по III врсти типа *жѡвѡјитѡ* (18): *хрѡѡѡитѡ*, *хрѡѡитѡ* (по којему иду и сви глаголи типа *шрѡѡбитѡ*, 22б, који у Леп. имају исти акценат као у Д: *шрѡѡѡбитѡ*, *прѡјѡитѡ*, *прѡјѡитѡ*, *жмѡрѡјитѡ*); *испѡритѡ* иде по типу *хвѡлитѡ* (22а): *испѡритѡ*, *испѡритѡ*; *ѡѡлитѡ* иде по типу *ѡѡмитѡ*: *ѡѡлитѡ* (Вук: у Боци *ѡѡлитѡ*, *ѡѡлитѡ*).

Онѡдитѡ, *раз-* (31) иде по типу *брѡѡитѡ* (38): *днѡдитѡ*, *разнѡдитѡ*; *пѡредитѡ*, *из-*, иде по типу *јѡднѡчитѡ* (24): *пѡредитѡ*; *пѡкоситѡ* иде по типу *говѡритѡ* (32-а): *пѡкоситѡ*, *пѡкоситѡ*.

Приѡѡѡмитѡ (32-а) иде по типу *пѡкоситѡ*: *приѡѡѡмитѡ*.

Сѡкѡлитѡ, *-литѡ*, *срамѡшитѡ*, *-шитѡ* (32 б) иду по типу *говѡритѡ*: *сѡкѡлитѡ*, *сѡкѡлитѡ*, *срамѡшитѡ*, *срамѡшитѡ*. *Свѡјѡѡчитѡ*, *свѡјѡѡѡчитѡ*, *по-* иде по типу *бѡсѡјѡдитѡ* (31): *сѡдѡѡчитѡ*.

Збѡритѡ, *на-се*, *про-*, *пѡѡритѡ*, *за-*, (33) иду по типу *нѡситѡ*: *збѡритѡ*, *збѡритѡ*, *зѡѡѡритѡ* (поред *зѡѡѡритѡ* као у Д); *јѡмчитѡ*, *шѡрѡчитѡ*, *из-*, *по-*, иду по типу *пѡмшитѡ*: *јѡмчитѡ*, *шѡрѡчитѡ*.

Сѡријѡѡѡлитѡ се, *сѡријѡѡѡлитѡ* (35-б) иде по типу *блѡгѡслѡвѡитѡ* (35-а): *сѡријѡѡѡлитѡ се*, *сѡријѡѡѡлитѡ*.

Зѡкрмѡлитѡ (38) иде по типу *орѡжѡитѡ* (V врста 51): *зѡкрмѡлитѡ*, *зѡкрмѡлитѡ*.

Глаголи V врсте

Глаголи типа *пѡитѡ* (42) каткад могу имати и у 3 л. през. акценат као и у осталим лицима: *пѡитѡјѡ*, *пѡѡѡитѡјѡ* (поред редовног *пѡитѡјѡ*, *пѡѡѡитѡјѡ*); тако и *нѡѡитѡјѡ* (поред *нѡѡитѡјѡ*).

Гѡратѡ (и *шѡратѡ* у Вука), *жѡгитѡ*, *мѡратѡ*, *при-*, *пѡскѡитѡ*, *по-*, *размѡскѡитѡ*, *сѡрдѡитѡ* (42) иду по типу *глѡдѡитѡ* (54): *шѡратѡ*, *жѡгитѡ*, *мѡратѡ*, *пѡскѡитѡ*, *размѡскѡитѡ*, *шѡрдѡитѡ*. По овом типу може ићи и *пѡбрѡкѡитѡ*: *пѡбрѡкѡитѡ*, али он може ићи и по типу *вѡјѡнѡѡитѡ*, *вѡјѡнѡѡитѡ* (49б): *пѡбрѡкѡитѡ*, *пѡбрѡкѡитѡ*. Глаголи: *шрѡлитѡ*, *про-*, *шѡшѡитѡ*, *о-*, *блѡјѡитѡ* (42) иду по типу *вѡјѡнѡѡитѡ*: *шрѡлитѡ*, *про-*, *шрѡлитѡ*, *шишѡитѡ*. Глаголи *пѡкрѡјѡитѡ* и *зѡпѡјѡитѡ*, *из-*, *про-*, нису као у Вука трајни, него тренутни, па према томе немају акценат као у В; у Вука иду по типу *ѡгратѡ* (49-а): *пѡкрѡјѡитѡ*, *зѡпѡјѡитѡ*, *пѡјѡитѡ*, *пѡјѡитѡ*, а у Леп. иду по типу *гѡзитѡ* (37): *пѡкрѡјѡитѡ*, *пѡјѡитѡ*, *зѡпѡјѡитѡ*.

Штѡмпѡитѡ (45) иде по типу *вѡјѡнѡѡитѡ*: *штѡмпѡитѡ*, *штѡмпѡитѡ* (према тал. *stampare*).

Чѡшѡлитѡ, *чѡшѡлитѡ*, *из-*, *о-*, *про-*, *кѡпатѡ*, *до-*, *за-*, *из*, *на-*, *о-*, *по-*, *под-*, *пре-*, *при-*, *про-*, (49а) иду по типу *вѡјѡнѡѡитѡ*: *чѡшѡлитѡ*, *чѡшѡлитѡ*, *кѡпатѡ*, *кѡпатѡ*, *до-*, итд. *Бѡѡѡитѡ*, *на-*, *по-*, *раз-*, *на-*, *изнѡшѡитѡ*, *дѡчѡѡитѡ*, *лѡнѡитѡ*, *из-* (49б) иду по типу *пѡитѡ* (42): *бѡѡѡитѡ*, *бѡѡѡитѡ*, *изнѡшѡитѡ*, *дѡчѡѡитѡ*, *излѡнѡитѡ*; *ѡѡитѡ* иде по типу *ѡгратѡ* (49а): *ѡѡитѡ*, *ѡѡитѡ*. *Брѡѡѡитѡ*, *за-*, *крѡѡитѡ*, *из-*, *мѡмѡитѡ*, *про-*, *рѡгитѡ*, *из-*, *ѡѡѡитѡ*, *ѡѡѡитѡ*, *из-*, *на-*, *ѡѡѡитѡ*, *из-*, *на-*, *о-*, *по-*, *раз-*, *зѡбрѡѡитѡ* иду по типу *глѡдѡитѡ*: *брѡѡѡитѡ*, *крѡѡитѡ*, *мѡмѡитѡ*, *рѡгитѡ*, *ѡѡѡитѡ*, *ѡѡѡитѡ*, *брѡѡѡитѡ*; *рѡѡитѡ*, *за-*, *по-*, може ићи по типу *ѡгратѡ* (49б): *рѡѡитѡ*, али може ићи и по типу *глѡдѡитѡ*: *зѡрѡѡитѡ*; *брѡѡѡитѡ* може ићи по типу *пѡјѡитѡ* (71а): *брѡѡѡитѡ*, *брѡѡѡитѡ* и по типу *кѡјѡитѡ* (70): *брѡѡѡитѡ*, *брѡѡѡитѡ*.

Рѡѡѡитѡ (51) иде по типу *вѡѡѡитѡ* (50): *рѡѡѡитѡ*. *Размѡнѡшѡитѡ се* иде по типу *вѡјѡнѡѡитѡ* (44): *размѡнѡшѡитѡ се*.

Глаголи типа *рѡѡѡитѡ* немају као у Д промене у радном придеву, па се не каже: *ѡрѡѡѡитѡ*, *ѡрѡѡѡитѡ*, *ѡрѡѡѡитѡ*, *ѡрѡѡѡитѡ*, него: *ѡрѡѡѡитѡ*, *ѡрѡѡѡитѡ*, *ѡрѡѡѡитѡ*, *ѡрѡѡѡитѡ*; исто тако и у сложеном

облику: *наоружан, наоружао, наоружала, а не наоружан, наоружао, наоружала* као у Д.

Бањати се, дурати, стимати, настрапати, очеткати, пљескати (54) иду по типу *вјенчати*: *дурат, стимат стимам* (према тал. *durare, stimare*), *настрапат, очетат, пљескат*. *Муљати, мјештати, на, прс-, пона-*, иду по типу *питати*: *муљат, муљам, намијештат*.

Лубардати (56) иде по типу *оружати* (51) *лубардат, лубардам*.

Мркати се, шмркати (57) иду по типу *гледати*: *мркат се, шмркат; надимати се, сажимати* иду по типу *гртати* (68): *надимат, сажимат; сркати, на-се, по-*, иде по типу *играти*: *сркат, сркам; ркати, за-*, може ићи и по типу *играши*: *ркат, ркам* (и *рчем*), а може и по типу *гледати*: *р.ат, ркам*.

Дудукати, звиждукати, скрботати (59) иду по типу *блебџати* (63): *дундукат, звиждукат, шкрботат*.

Глџдати, из-, о-, пре-, зџбати, из-, на-, се, по-, лџкати, из-, по-, пџњати, стџњати, чџшати, о-, по- (61а) иду по типу *лагати* (61б), те не гласе у радном придеву: *глџдао, зџбао* као у Д, него: *глођао, зџбао, лџкџо, пџњао, стџњао, чџшџо; црџнати, из-, на-*, иде по типу *гледати*: *црџнат; црџнати, за-* (61а). *кџшљати, из-, на-, крџсати, из-, на-, о-, под-, с-, у-, лџсати, по-* (61б) иду по типу *гртати*: *црџнат, кџшљат, крџсат, лџсат*.

Амбисати (62) иде по типу *оружати* (51): *самбисат* (према тал. *abissare*); *јаукати* може имати акценат: *јаукат* (у Д овакав акценат постоји само у глаголу првог раздела: *ужинати* 55), а може ићи и по типу *блебџати* (63): *јаукат, јаучем*.

Поред ређег облика *слџт* (67) употребљава се обично облик *шиљџат* (по типу *гртат*: *шиљџем, шиљџеш* итд.). У другим глаголским облицима се *слџт* употребљава само када је сложен (*послџт, пџшљем*). *Брџсати, из-* (68) иде по типу *писати* (57): *брџсат; пљџскати* иде по типу *џрати* (61): *пљџскат, пљџштем*.

Вијати (ululare) за (70) иде по типу *питати* (42): *завијат, завијам*.

Кљуваати, пљуваати (71) иду по типу *гртати*: *кљуват, про-, пљуват, за-, на-, по-, про;* *смџјати се, на-, за-* иде по типу који не постоји у Д (*смџјат се, смџјем се, смџјемо се, смџјете, смџјах, смџјао, емџјала се, насмџјао се, насмџјала, а не: смџј.ати се, смџјем се, смџјемо, смџјете, смџјах се, смџјао, смџјала се, насмџјао се насмџјала*). По овом типу иде и *састџјати се: састџјат се*. У радном придеву *рџвати* нема "акцента на првом слогу: *рџ-*

вао, него на другом: *рџвао*; овакав акценат има и *рџаши: рџвао*; истина, чује се и *рџвао*, али то може бити од *рџаши*, јер тај глагол може имати и такав акценат.

VI Врста

Глаголи типа *казивати* (72) као и глаголи типа *дјеверивати, околмоћивати* (74,75), „који имају у инфинитиву акценат ' на претпосљедњем слогу основе“, по Даничићу су некада имали инфинитив на *-овати* (*казовати*) „па је од тога старог начињен на ново инфинитив другог реда као *закивати* од *закдовати*, и тај им се нови наметнуо истиснувши стари“ (*Akcenti u glagola*, стр. 102). У Леп. има таквих глагола више: *вежеват, закупљеват, заирдоват* (што долази од **заиредовати*; В.: *заирџдати*) **испитоват, кажеват, ноћеват, обуковат* (што има и у Вука), *потпишеват, приграђеват, суковат, умаљеват* место: *везивати, закупљивати, заирџвати, испитивати, ноћивати, обукивати, потписивати, приграђивати, свукивати, умаљивати*.

Чваровати (78), *чварџвање*, иде по типу *вјеровати* (84): *чкваровати* (*чкварџвање*). За све глаголе овога типа постоји разлика акцента у радном придеву: *куповџо, куповџала, куповџало, на-, по-, боловџо, гладовџо, даровџо, друговџо, краљевџо, лудовџо, мировџо, мудровџо, пушовџо, робовџо, шуговџо*, а не *куповао, куповџала* итд.

Кџротовати (79) иде по типу *вџводовати* (85): *кџротовати*, јер се не каже *кџрџта* као у В, него *кџрџта*. *Савјџетовати* (79) (за који Д каже: „у Вука нема тога простога него *савјџетовати*“) иде по типу *завјџетовати* (73), као у В, што је разумљиво, јер стоји према *савјџет* (као *завјџетовати* према *завјџет*); *напредовати, назадовати* гласе као у Д, али могу имати и акценат: *напредоват, назадоват*; овде је изговор ' сличан примерима у именица *назџдак*, стр. 76.

Вуково *није* у Леп. гласи *није*.

Узвици

Узвици су слични (а делом једнаки) у разним говорима, али међу њима има и разлика. У многим говорима на пр. не постоје узвици *џ* (виђи *џ, џ колики је* итд.), *фалабџу* (у значењу прегарања: „Кад се роди мушко дијете, каже се: *Бџу фџала*, а кад се роди женско, каже се: *фалабџу*“) који постоје у Леп., а тако у Леп

не постоје: *avāj, dēdē, glē, ijū, ijūjū* које наводи М. нити *vāj, nū* које наводи Буд. Вуково дану гласи *dānu*.

У Леп. постоје ови основни узвици:

1) *Īx* исказује жаљење помешано са срџбом; *x* се може и дуже изговорити: *īx̄*; овако се може продужити крајње *x* и у другим узвацима кад се налази на крају, па се неће спомињати, него то треба подразумевати у таким случајевима.

2) *Ē* потврђивање; тако и: *eē Bōgami; ē Mājko Bōjija!* (чуђење с негодовањем).

3) *Ā* (*ā kō, ā ostavi*): одрицање са примесом срџбе.

4) *Āx* (високим гласом): жеља; *jāo, āox, āo* (нижим гласом): негодовање.

5) *A xā* (као и *ā xā*, или *axā*): задовољство што се нешто постигло.

6) *Ō* (високим гласом): чуђење, изненађење (*ō ko bi rekaō*); *viḥi ō* (*ō колики је*): показивање. *Ōx* изговорено вишим гласом исказује жељу; изговорено нижим гласом — жаљење; у том случају може се изговорити и више пута све нижим и нижим гласом.

7) *Ō xō* или *oxō*: чуђење; *a ēto ō* (нижим гласом): жаљење; *boṃe ō* (*ō, a зашто не*): појачавање реченице уз коју стоји.

8) *Ū* или *jū*: неугодно осећање с примесом страха.

9) *Ūx* или *ūf*: срџба, незадовољство; слично значење има и инспираторни узвик који употребљавају жене, а састоји се из снажног удисаја ваздуха који производи танки, оштри звук.

10) *ə* (глас изговорен са затвореним устима, кроз нос, сличан полугласу помоћу којег се изговарају у нашем језику консонанти): чуђење и изненађење (*ə, ko bi rekaō!*). Кад се овај глас изговори са јаким трењем ваздуха о ноздрве, настаје узвик којим се исказује срџба. Изговорен овако исто али са мање енергије, означаваје размишљање: *ə, kdžna?!* које се у књижевним делима означаваје најсроднијим гласовима *xm; əə*: *Није лако, əə!* — означаваје размишљање о нечему са давањем важности ономе о чему се размишља; *pcjə* означаваје срџбу са презрењем.

11) *Ē* исказује потврђивање: *Ē; ē jā; ē bō* (када се ово исказује са одушевљењем, онда је врло високо); изговорен високим гласом, овај узвик може означавати и жељу: *ē da ohe!* изговорен дуго високим и slabим гласом означаваје жаљење што нешто није: *E da sam ja znao!* (˘ је знак за дуги силазни акценат који траје више

времена него обично); слично је и *eē*: *To thi je vāzda šako bilo, eē*.

12) *Ā*: означаваје питање: *Ā, Pero, jesi li me čuo?* Изговорено нижим тоном означаваје одрицање: *ā, ā kō ā thi* (= не) *ā nē*; с овим у вези *ājbō* (тал. *oibō*). Изговорено почетним високим тоном са дуљењем: *ā! šako!* изговара се кад се нешто сазна и упозна са чуђењем; кад нема чуђења, онда се изговара нешто нижим гласом: *Ā знам ја то*. Изговорено још нижим гласом означаваје жаљење: *Ā што сте учињели!* *ijā, jāox, jō, jōx, jājme, jājme* показују бол; више пута поновљено *jō* скраћује се и изговара сад вишим сад нижим гласом према томе да ли преовлађује негодовање или чуђење.

13) *Ō* означаваје позив и дивљење; изговорено вишим тоном: *ō*, или *o* означаваје слагање у мишљењу, одобравање; изговорено врло високим почетним тоном означаваје ненадну радост, усклик; изговорено ниским гласом означаваје бол.

14) *Ū*: означаваје да нам се нешто не свиђа; дуже изговорено израз је осећања бола.

15) *X Ū* значи да нам је нешто досадило, да нас је уморило.

16) *ə* значи: не.

17) *ā* (глас између *a* и *e* изговорен отвореним устима, ниским гласом): укор са срџбом, потценивањем или презирањем.

18) *Ē* (=ē, ē) значи потврђивање; знак ' означаваје да се глас пење, али пењање је више него код дугог узлазног акцента; трајање може да буде дуље или краће, некада врло кратко; ово важи за све случајеве који се овде бележе овим знаком.

19) *Ā* означаваје питање поводом нечега што се није разумело, у значењу: *што си рекао?* али може значити и: *што мислиш?* (*ja bi pošo u Kotor, ā?*). Ово може бити исказано и гласом

20) *ə* који се изговара са затвореним устима; изговорено са овим акцентом и врло slabим и танким гласом израз је најнежнијег питања које прелази у тепање.

21) *Ā* изговорено ниско (за слегањем рамена) значи: *богзна* у значењу сумње, која је сродна питању; *ā* може означавати одобравање: *Ā брavo!* и одушевљење: *Ā што је лијепа!* (у овом случају глас може да се више подигне).

22) Слично овоме, али почето још нижим гласом (врло раширеним устима и одмахивањем рука) означаваје категоричну негативацију: *ā нема од тога ништа*.

23) *Jáo, áo, áox* означаје негодовање са чуђењем.

24) *Ó* означаје чуђење, гдекад и подругљиво чуђење.

25) *Ï* (*xâ*, или *â*), где се акценат пење, а затим спушта на доста нижи тон од почетног, израз је негодовања, згражања и чуђења, али може означавати и да има нечега много (ово се исказује и звиждуком са истом каденцијом). Овака значења имају такође *é* и *ó*, који се изговарају на исти начин.

26) *Ÿ* са истим акцентом означаје израз бола, згражања и чуђења. Овакав акценат има и *â* са истим значењем (с овим у вези и пудкање језиком); сличан је акценат и у *jáox, jáô, áox*.

27) *Êê* где је други вокал изговорен мало вишим гласом него први: одобравање; у овом истом значењу и: *éê* или *é ê*; *exê* служи за истицање онога што се каже: *Оће се много више, e^{xê}*.

28) *Ā ð* и *ā ðx* (где се други вокал изговара вишим гласом него први, али оба нижим гласом него они под 30, 31 и 33 означају жаљење (˘) за примесом срџбе (ˆ)).

29) *Охð* (где се други вокал изговара вишим гласом него први) означаје задовољство од тога што се починуло, што се нешто свршило, а може означавати и претњу када се друго *о* изговори оштрије; *ðxð* значи чуђење; тако и *ðxð̂* *оòðòð̂*.

30) *Ā xâ* (где се други вокал изговара вишим гласом него први) означаје задовољство што се нешто постигло: „*Ā xâ сад ми је на ум пало*“ (на ум пало). Овако значење има и *āxâ, axâ, axâ*; нешто нижим и оштријим гласом изговорени, поред задовољства исказују и претњу: *Ā xâ, уфатио сам те*.

31) *ǎǎ* (или *ǎǎ*) где се други глас изговара нижим гласом него први: одрицање.

32) *ǎǎ* или *ǎǎ* или *ǎǎ*, где се други глас изговара вишим гласом него први, означају одобравање; кад се први глас изговара још дуже, а други јаче нагласи, изговори вишим гласом означаје задовољство као *ð xð*. Одобравање се може исказати и са *ǎǎ*.

Као што се види из наведених примера, у овим узвцима који се састоје од најпростијих гласова најважнији је акценат за исказивање осећања и мисли. Они имају велико изразно значење. Њима се гдекад више каже него читавим реченицама; они су заправо реченице, а не речи, које се њима зато и допуњују. Зато они претстављају самосталну музичку целину као и реченице, кроз које пробија иста музика. Елементарни узвици не претстављају симболе којима се посредно исказују осећаји и мисли, ка-

кав је случај са речима, него музичке изразе који делују непосредно као музика; они се, дакле, врше на оној основи на којој се врши споразумевање међу животињама. У говорима који су на нижем степену развитка они морају бити више у употреби; у ранијим епохама језика акценат је морао имати важнију функцију у исказивању осећања и мисли, па су због тога људи морали боље и да их разликују; зато деца много боље науче и лакше разликују акценте него одрасли.

У инстинктивним узвцима висина тона је (као и боја) зависна од облика који без утицаја воље добива грло у таком моменту (као што и јачина и трајање гласа зависе од јачине и трајања ваздушне струје која у таком случају такође настаје без утицаја воље). У стању раздражења, напона, или стеничког афекта услед повећавања снаге мишића (као последице повећавања функције живота уопште) и ширења крвних судова мишићи у грлу и гласне жице стежу се и добива се виши тон. Што бива са гласним жицама то се исто дешава и са читавим резонатором (прсима и главом): тело када је затегнуто у стеничком афекту, еластично је, боље вибрира; као затегнута кожа бубња, јаче резонира, те даје снажне гласове, које прате високи узгредни тонови, те су ови гласови светло обојени. У стању депресије, ослобођења, или астеничког афекта услед обрнутог процеса све је обрнуто. Због тога што означају повећану функцију живота, високи тонови су добили раздражујуће значење, а нижи тонови из обратних разлога умирујуће.

Ово што вреди у спонтаним инстинктивним узвцима, вреди и у хотимичним који су се из њих развили и који претстављају њихову хотимичну имитацију. Пошто повећану функцију живота у највише случајева прати задовољство, а смањену незадовољство, високи се тонови, ако нису пропраћени другим елементима обрнутог значења, осећају као весели, а ниски — као жалосни (томе је могло допринети и то што су виши тонови слабији, ситнији и наговештавају предмете и бића која нису опасна по живот, те као све што је мајушно развеселују, а нижи тонови из обрнутих разлога делују противно). Пошто се високи тонови и прелази к њима осећају као весели, а ниски тонови и прелази к њима као тужни, високим се тоновима и прелазима к њима исказују весела осећања, а ниским жилосна. Пошто се разна осећања прате и измењују, измењују се и ови тонови на пр. у узвцима: *â, â, Ÿ* (стр. 100, бр. 25, 26) у којим се тон најпре по-

диже, а затим спушта, подизање тона је последица напона при чуђењу, а даље спуштање тона израз незадовољства. Када напон иде паралелно са незадовољством, онда пре агне осећај напона: на пр. у срџби се глас повишује (али и у таком случају високи тон не показује незадовољство, него напон, а срџбу показују друге музичке особине: оштрина гласа као и храпавост, и дрхтање који постају због изобличености и дрхтања говорних органа).

Зато што се при чуђењу човек налази у највећем напону, подизање је гласа постало особито знак за чуђење: *ó*. Пошто је чуђењу сродна радозналост, и у таквом се осећању повисује тон; зато се при питању, где се онај који пита налази у стању очекивања одговора, тон повишује: *´*, *á*. Овако повишавање тона у чуђењу или у питању не врши се само у узвицима него и у појединим речима које имају свој стални друкчији акценат; то се дешава у случајевима у којима се хоће да нагласи питање или чуђење, па се исказује и акцентом: *Што?* (наместо *штó*). *А тии?* (наместо *тй*). *А ја?* (наместо *ја*); итд. Овако је настало и: *исти-на?* (према *истина*) које се чује у Београду, тако и *мóлим?* (према *мóлим*). У овим случајевима ове речи имају онај исти акценат који се налази и на упитним узвицима: *á?* итд.

Повишавање тона не мора се вршити постепено; реч којом се пита може напросто бити изговорена много вишим тоном него претходне речи (вишим него у случајевима када се на речи налази реченични акценат); у примеру: „*Ја сам ти то рекао, а не он*“, *ја* је изговорено вишим гласом него остале речи у реченици; у примеру: *Ја сам ти то рекао?* *ја* је изговорено још вишим тоном. Ово *ја* може бити изговорено и само за себе. На тврђење: „*Ти си то учинио*“, одговара се питањем: „*Ја?*“ (*ја* може бити изговорено, истина, и без промене акцента, гласом којим се спушта, али врло високим, који према целокупном говору претставља повишавање). Последња реч у реченици мора као у музичком комаду да се заврши оним тоном којим је започета реченица или оним који се с њим слаже. Зато при читању читач, ако не опази тачку и изговори реч која се пред њом налази тако као да она није на крају реченице, поново је изговори и то оним тоном који је потребан да би се њиме обележио свршетак реченице. Противан је случај кад је реченица упитна, као што се види из наведених примера, где повишавање тона на крају има своје посебно значење, истицање питања. У овом случају свршетак речи по тону више личи изговарању речи пред запетом у сложеној реченици, на граници између

појединих реченица из којих је она састављена, у којем случају подизање тона показује да сложена реченица није завршена; а и питање је слично несвршеној реченици, јер се очекује да је сабеседник допуни својим одговором. Сличне промене реченичног акцента налазе се и у другим говорима нашег и других словенских језика (Brock, Slavische Phonetik, стр. 328—344); оне се, наравно, налазе и у другим језицима, јер су последица основних физиолошко-психолошких покрета човекових.

Можда је у вези са оваквим подизањем тона у питањима и падање акцента на крај које се чује у питањима: *оћу ли колико?* *оћеш ли?* (и: *оли?*) *оће ли?* *оћемо ли?* *оћете ли?* *оће ли?* *јесам ли?* *јеси ли?* *је ли?* *јесмо ли?* *јесте ли?* *јесу ли?* *знаш ли?* (и *знаш ли?*), *знате ли?* (и *знате ли?*), *имате ли?* *али?* (у значењу питања: *али са се ја бољему надала?*), *што ћу ја?* *што ће?* *ако ћеш?* *да тй* (=можда), *јел'дä?* *елише дä?* *што му је?* и у полупитањима: *акоћеш?* *акоћеш?* У овим случајевима, већ због тога што се на последњи вокал акценат пренео, овај вокал се изговара вишим тоном, а омогућено је да се он изговори онолико високо колико је потребно за истицање питања. Овакав изговор у толикој мери сам по себи исказује питање да у случајевима: *а да штó?* *ѐ а да штó?* *што* отпада као сувишно, па се каже: *а дä?* *ѐ а дä?*

Поједине речи не мењају акценат само за питање, него и у другим значењима добивају овакав пригодни акценат са пењањем или спуштањем у оном значењу које оно има у узвицима; у примерима: *јест' á брáво!* *ѐ брáво!* *Бóгами!* налази се акценат узвика за одобравање, који, пошто претстављају угодно осећање, имају узлазни акценат (истина, има и одобравања са силазним акцентом, али у тим случајевима одобравање није подвучено: оно се исказује хладно, без емоције: *ѐ* се каже, на пример, кад се размишља да ли би се рекло *ѐ* или *не*, па се онако, са сумњом, рече *ѐ*; затим када се у разговору механички одобрава итд. Тако постоји и питање *á* без упитног акцента, које се употребљава такође кад питање није подвучено); у примеру: *Бóгати!* (*Није лако кад виде оно чудо, Бóгати!*) налази се онај акценат који се налази у узвику за чуђење; овакав се акценат налази и у: *јáох*, којим се показује поред неугодног осећања и чуђење; тако и у примерима: *Бóгати; штó је Мила омршала; десет гођина; то је вéлики празник; колици је, вођите га колички је*. Ово се подизање гласа врши и на тај начин што се наглашени вокал двоструко изговори са акцентом на другом делу: *Бодгати! јáдох! није то лако! страшно је бријеме било:*

модре! не'емам! дабодгда! или тако да се акценат пренесе за један слог удесно: *Ма'ајкѢ Бѡжија; нијѢ шу никѢ био! нијесам нишѢ сам ја чула! виђѢла са је ја! није проклѢта ствар! ѡ ђадла!* У примеру *Гѡспе блажена!* налази се акценат који показује да је нешто страшно (усклик *ѡ*, стр. 100, бр. 26). У примеру: *Фѡла Богу!* налази се онај акценат који се налази у узвику *ѡ* (стр. 99, бр. 14); овај акценат је због честе употребе постао сталан у овом изразу кад он означаје негодовање: *Фѡла Богу каквѡ су оно чељад!* У примерима: *вѣлика кућа; дѡста народа; каква је ѡуста лијена* итд. налази се акценат којим се означаје да је нешто велико, да има нечега у великој количини; такав је акценат и у примерима: *свѣ је то било; свѣ до те пале; премешнуо је свѣ кућу*, где акценат показује да појам који претставља реч *сву* треба узети потпуно, у читавом његову обиму. Овде утиче на значење речи квантитет акцента (који је важан и у свим осталим случајевима као и интензитет и боја гласа). Што се неки вокал дуже изговара, на њему се више задржава пажња и на томе се оснива познато истицање речи продуживањем наглашеног вокала; овакво истицање оснива се на истом принципу на којем се оснивају фигуре за заустављање: на пр. израз *вѣлика кућа*, где је *е* изговорено дуго, има исто значење које и: *вѣлика, велика* кућа; у оба случаја, у првом продуживањем наглашеног вокала, а у другом понављањем речи постиже се исти циљ. Значењу истицања некога појма, подвлачења његова квантитета у простору, близу је и значење његова квантитета у времену — трајања. Као што се у приповедању: „*Они га траже, траже, а он бјежи, бјежи...*“ понављањем речи *траже* и *бјежи* не наглашава само тај појам него се и исказује да он дуго времена траје, тако се може претпоставити да би и продуживање неког вокала могло показивати да нешто дуго траје. Тако би дужина акцента могла да значи трајност глагола, а краткоћа тренутност; на пр.: *скочиши* сакратким *о* означаје тренутну радњу, а *скакаши* са дугим *а* означаје трајну итд.; можда је *о* зато да би се добила дужина са оваким значењем и прешло у *ѡ* = *а*, јер је некада *о*, како је познато, био кратак вокал а *а* дуг; на тај би се начин могло протумачити и прелажење вокала *е* у *ѣ* или у *и* у оваким случајевима. (Ово потврђују скоро сви глаголи, а и они за које се на први мах не би рекло, јер на пр. глаголи *бити, ийти*, истина је, граматички су трајни, али логички они значе низ тренутних радња. Познато је да једна иста ствар може разним људима различито изгледати). Овакав акценат налази се и у узвицима који замењују глаголе, а претстављају

имитацију неког звука: *а он њега одједампуш плѡс; оно цкло је-дампуш цѡк; а он низа скале ѣ* (тако глас *ѣ* може да значи зујање комарца итд., *ж* звиждање пароброда итд.); *пѡм* којим се означаје пуцањ састављен је из кратког и снажног *пѡ* које означаје експлозију и дугог, слабог *м* које означаје одјек. Кад ови узвици имају акценат са оваком функцијом, онда је природно да тај акценат задржавају и глаголи. Овакав је осећај у погледу времена везивао за дужину акцента и песник у реченици: „*Ствари имају онакав изглед какав им дадне наша душа*“, осећајући да ће боље означити тренутност радње глаголом *дадне* неголи глаголом *да*. Тако изгледа и да се према смислу употребљава *бѡчит* и *бѡчит*; у примерима: ако *бѡчи* (духне) *мало буре; да ме пребѡчи* (превезе), који су записани поред примера нека *бѡчи* на земљу, могао би бити дуги акценат зато што дунути и превести нису тако брзе радње као бацити. Овако су се у Дубровнику везала различита значења за акценте: *крѣнуши* и *крѣнуши* (*крѣнуши на пут, крѣнуши карте*).

На квантитету, као и на интензитету, оснива се и оштрина гласа: да би се постигла оштрина и отсечност говора, изговор појединих дласова је кратак и снажан; ваздушна струја нагло се пушта са великом снагом, а исто тако нагло се и прекида, пре него што би иначе морала (као *staccato* у музици). У обичном говору, да би се постигла оштрина, погдекад се скрати дуги акценат (у музици се *staccato* не прави од звука који траје више од $\frac{1}{4}$). Познато је такво скраћивање акцента у војничкој команди у којој се на пр. наместо: *јѡдан-двѡ, стѡј, пѡли, мѡрно* — говори: *јѡн-двѡ, стѡј, пѡли, мѡрно*. Ако су неке речи по свом значењу често долазиле у прилику да се изговарају са таквим акцентом, он је могао да се за њих стално веже; тако се у изразу: *Да Бѡк сачува, Бѡк с нама*, где се *о* скратило да би се оштрином говора исказала срцба, кратак акценат стално везао за реч Бог: тако се каже и: *тѣшко њему; тѣшко ко не врши Божију* наместо: *тѣшко; штѡ ћу, ѣћу; нѣмам (нѣмам) куд; знѡш* (редовито: *знѡш*); *Мѡјко Божија (Мѡјко); свѣтога ми Никѡле (свѣтога); нѣма много да сам чула (нѣма); ја ши кажем (ја); бѡнши; ѡла ћа с пѡнше (пѡнше); нѡмше шене чињеш; чѣче Божји (чече = човјече);* тако је и у *мѡри* добивена краткоћа; тако у *двѡдѣсет ѡ чѣтери (двѡдѣсет), нѣћу ти ја тога (нѣћу), мѡчи (мѡчати)*; и у В је у кратко: *мѡчати*, императ. *мѡчи*, што Д не бележи; у Леп. кад се изговори са крајњим *и*, увек је “ на том *и*, чиме се овај императ разликује од 3 л. јд. през. глаг. *мѡчити*; из истих се разлога можда унтребља-

вају облици *чујеш* и *знади* наместо *чуј*, *знај*. У другим се случајевима добива краткоћа на тај начин што се испред императива стави *дану* или *ајде* (В.: *дѣ, дѣдер, дѣла, ну*). У неким случајевима, да би се оштрина боље изразила, поред једног добива се и други акценат: *нијесу*; *побекдше свѣ*; *дѣше Бѣг сачува* (наместо: *да те Бѣг*); *нѣмају они ништа*; *дѣспетѣзна је била*; *идручила је...*

Из супротних разлога се кратак акценат продужава кад се тежи за тим да се избегне оштрина говора и да он буде благ, те се каже, на пр.: *нѣ* поред обичног *нѣ*; *јадан* (*и јан*) поред *јадан* (*и јан*); *ништа ја* поред *ништа ја*, *зашто нѣ* поред *зашто нѣ*; ови се акценти добивају особито у тепању, са децом, па су можда на тај начин добили дуги силазни акценат глаголи: *бумбаш* наместо **бумбаш* (тал. *bombare*), *милиш* наместо *миловат*; *какиши* наместо **какаш* (тал. *casare*); *пишиши* наместо *пишаш*.

Због тога што је оштрина везана за кратко трајање, и речи које су краће оштрије делују него оне које су дугачке; због тога се у војсци скратило *један* у *јен*, а због истог се разлога скраћују речи у императиву у леп. говору, те се каже: *диш се* (*дигни се*), *ај се*, *амо*, *ајте* (*ајде се*, *ајдемо*, *ајдете*); М. *хајде*, *хајдемо*, *хајдете*; *нѣк се* (*нѣка*) *вић га* (*види га*; у овом значењу и *виш*), *бјѣж*, *бјѣште* (*бјѣжи*, *бјѣжите*), *држ*, *дрште* (*држи*, *држите*), *трч*, *трште* (*трчи*, *тршите*), *муч*, *мучште* (*мучи*, *мучите*), *мак се* (*макни се*), *ндс*, *ндште* (*носи*, *носите*), *понѣс*, *донѣс* (*понеси*, *донеси*), *скдч* (*скочи*), *вѣз* (*вози*). У већини ових примера није се само реч скратила, него се и акценат пренео на почетни слог; ово је омогућило снажнији изговор наглашеног вокала, јер се први слог речи изговара читавом снагом ваздушне струје, а остали оним што је остало иза потрошка струје при стварању првог слога, па је можда стога и у Д настао акценатски положај: *држи*, *држимо*, *држитѣ*, *бјѣжи*, *лѣжи*, *трчи*. Због овог разлога добивени су и акценти *дди*, *ддиште* (Д *ходи*), *дѣђи*, *дѣђем* (стр. 91), *оца ши* (*оца*); тако и *Језус* и *Марија!* (према *Језус*). (Можда су с овим у вези и старе промене акцента у вокативу, јер се осећа потреба да се и он као императив снажније изговори, пошто је он као неки знак за почетак говора, те се употребљава и у буци и на даљини). Споменути променама акцента сличне су оне које настају када се, да би се мисао боље изразила, наглашава више слогова у појединим речима (при чему се вокали понекад продуже, а понекад и продуже и повисе: *су-шра*, *ни-ка-да*; *ни-шта*; *насе дам*; *мучно*; *добрѣ*; *није врућина ви-ше*; *да сам био паметан*, *могао сам данас шетати*).

бѣгу-лином; *иш-ти*; *ид-шезао*; *ва-зда*; *ма ни-јѣ*; *није није било ви-ђет* *црва ни-ћѣ*; *како је бѣ-зѣчан*; *ко? ња? она жвѣлшѣца*; (тал. *sveltézza*) *она лѣјавичи-на*; *да(ј) ми они лѣ-иш* (дете кроз плач); *ми смо кмѣши-ћи*; ... *уља*; *ма до моншѣ-нѣ*; *нема лупѣжѣ*; *ѣ нѣ није*; *да њх иштѣ*; *нѣ шѣнкѣ*; *ма није кѣпѣнѣ*; *ма другу гѣдину*; *расијевали су се кѣкотш*; М: *бѣдем*, *мѣгу*, *хѣћу*. Из истих разлога и: *јакѣ зѣмѣ*, *нѣћу ја*, *фѣлѣви*; на стр. 59: *лупѣжи*, *вѣжи* итд. Слично је и стварање дужина на стр. 64; када се хоће да да израза разним осећањима, оне се на крају реченице изговарају врло дуго, са дељим или тањим гласом: *аох мѣни*; *нијеси могла окусити од онога брѣшнѣ*; *јѣо како мирише она рѣба*.

Акцент речи романскога порекла

Ако се хоће да утврди какве су промене претрпеле ове речи када су ушле у овај говор и после тога, потребно је упоредити њихов садашњи облик са обликом који су оне имале кад су ушле у њ.

Што се тиче питања: на којем се месту налазио акценат у тих речи, то није тешко, с обзиром на факат да „како за остале романске језике тако и за талијански вреди закон да вокал који је наглашен у латинском задржава главни нагласак“¹⁾.

Ове речи ће се упоредити на првом месту са речима из речника: *F. Pagnoni-a: „Dizionario della lingua italiana“*, а осим тога и са речима из речника: *„Nuovo dizionario universale della lingua itali. n.“ (P. Petrocchi)*, *„Dizionario del dialetto veneziano“ (G. Boerio)*, *„Pomorski rječnik“ (R. Crnić)*. Пред венецијанским речима стајаће слово в. за разлику од тосканских, пред којима неће бити ни каква знака. Речи вѣн. дијал. наводиће се само онда када не постоје у споменути речницима тал. књиж. језика, или када у њима реч није истога рода као у Леп., или нема исти број слогова од наглашеног слога до краја, а венецијанска има.

Разни облици ових позајмица праве се по правилима која вреде за лепетански говор, па као остало, тако имају и положај акцента који им припада по тим правилима, а свој стари чувају утолико у колико то дозвољавају ова правила.

¹⁾ Meyer—Lübke, Italienische Grammatik, стр. 90.

Непроменљиве речи:

1) алафјанка (*fiáncu*), а̀нци (*ánzi*), а̀тешто (*atténto*), верамѣнте (*veraménte*), дакѡрдо (*d'accórdó*), делѡнго (в. *de lóngo*), дѡнке (*dúnque*), имбáндó (в. *in bándá*), итáнтó (*intánto*), кѡнтра (*cóntro*), маламѣнте (*malaménte*), нијáнка (в. *niáncá*), орцаалабáнда (*orza alla bándá*), префѡрца (в. *perfórza*), соравѣнто (*sopra vénto*), сотовѣнто (*sotto vénto*); императиви: агвáнта (*aggiánta*), ѡрца (*órza*).

2) ала ѡна (*alla bióna*), аламаринѡра (*marináro*) арáзо (*a ráso*), дефѡра (*fuóra di*), депѡзо (*di péso*), дестѡзо (*disteso*), кенѡва (*che nióva*), у лавѡр (*lavóro*), левалѡва (*leva-léva*), макáр (*magári*), пре-сопѡко (*press'a róco*), на пѡру (*púra*), рефѡжо (*a rifúso*).

3) деајѡ (*di piú*), шурулѡ (*turlulù*).

4) адѡжо (*addio*), алавѡја (*alla vía*), сотосавѡја (*sottománo*); императив ишѡја (*scía*).

5) ѡ јаер (*áere*), шѡбито (*súbito*).

6) перáрија (*per ária*).

7) алабрацѡта (*a braccétto*), аламáка (*a mácca*), ашѡко (*a pícco*), ашѡста (*appósta*), дебѡто (*di bótto*), гѡсто (*giústo*), инсѡма (*in sómma*), кебелѡца (*che bellèzza*), кебѡло (*che bello*), колафјáка (*colla iácca*), нѡни (*ninna*), пѡтѡсто (*piuttósto*), сотобрáцо (*sotto bráccio*), цѡто (*zító*); императиви: бáла мѡдо (*baláj*, меѡеде; *bállá*), хáпа, хáпа шѡ (*acchiáppa su*), лáшка (*lásca*), пѡђа (*róggia*), мѡла (*mólla*), úca (*íssa*).

Именице женскога рода на а

1а) бáва (*báva*), блѡза (*blús*), брáга (*brága*), бѡжа (в. *búsa*), вáда (*víte*), вѡга (*vóga*), гѡла (*góla*), дѡза (*dósa*), кáва (*cáva*), лѡга (*léga*), лѡва (*léva*), мáна (*mína*), мѡда (*móda*), мѡра (*móra*), рáда (*ráda*), рáва (*ríva*), рáга (*ríga*), шáла (*sála*), шѡна (*séna*), шѡне (чи-њѡш шене; *scéna*), штáва (*stíva*).

1б) бáнда (*bándá*), бáнка (*báncu*), бáрка (*bárca*), бѡрса (*bórsa*), бѡмба (*bómba*), гѡрла (*górna*), жѡнша (*giúnta*), кáрта (*cárta*), кѡмиа

(в. *ghéba*), кѡрња (*acérna*), кѡнча (*cóncia*), кѡрба (*córba*), кѡрда (*córda*), лáмиа (*lámpa*), мáлтиа (*málta*), мѡлтиа (*múlta*), мáрца (*marci*), мѡрга (в. *mórga*), ѡмбра (*ómbra*), пáлмиа (*pálma*), пѡрла (*pérta*), пáлнда (=гарѡфао) л. *plánta*, пѡмиа (*rómpa*), рáнда (*rándá*), спѡнга (*spónga*), штѡмила (*témplo*), тѡнда (*téndá*), ѡнча (*óncia*), фѡрца (*férsa*), фѡрца (*fórza*), штáмиа (*stámpa*), штáриа (*stírpe*).

2а) бáтуда (*battút*), башѡра (*bassúra*), бравѡра (*bravúra*), бржѡла (в. *brisiola*), вѡлада (в. *veláda*), ветрѡна (*vetrína*), вѡбѡна (*verbéna*), врлѡра (*verdúra*), калдѡра (*kaldúra*), камиáна (*camrána*), колáна (*ollána*), куњáда (в. *cognáda*), марѡна (*marína*), миштѡра (*mistúra*), монтѡра (*montúra*), новѡна (*novéna*), педáна (*pedána*), полтрѡна (*poltróna*), понтѡра (*pontúra*), претѡра (*pretúra*), прокѡра (*procúra*), сотáна (*sottána*), штáна (*tártána*).

2б) Анвѡрца (*Anvérsa*), бевáнда (*bevéndá*), бáлнча (*biláncia*), бутáрга (*buttárga*), колѡмба (*colómba*), кредѡнца (*credénza*), ламѡрна (*lantérna*), лиѡнца (*licénza*), локáнда (*locándá*), луницѡрна (*lucérna*), нарáнча (*aráncia*), парштѡнца (*parténza*).

3а) гѡлатѡна (*gelatína*), камбијáла (*cambiale*), каријѡла (*carrióla*), кастрадѡна (в. *castradína*), кацѡрѡла (*cazzeruóla*), манѡурáна (*maggiorána*), пелегрѡна (*pellegrína*), шкарнадѡра (*scarmo túra*), саламѡра (*salamóra*).

3б) букапѡрта (*boccapórtá*), дифѡрѡнца (*differénza*), гѡравѡлта (*giravólta*), конфидѡнца (*confidénza*), обудáнца (*abbondánza*), Трабижѡнда (*Trebisónda*).

4а) бáла (*bállá*), бѡша (в. *bíssa*), вáла (*válle*), гвѡра (*guerra*), дрѡца (*drézza*), кáња (*cágná*), кáча (*cázza*), крѡзна (*crísma*), лѡца (в. *lízza*), мáха (*máccchia*), мѡха (*míccia*), мѡфа (*múffa*), нáна (*nápra*), пѡча (*pézza*), пјáца (*piázza*), прáска (*frásca*), прѡша (*préssa*), рáца (*rázza*), стрáца (в. *strázza*), сѡпа (*súppa*), трѡта (*trúttá*), фѡста (*fésta*), фрѡла (*frúlla*), фрѡста (*frústa*), шпѡла (*spílla*).

4б) бѡја м. р. (*bójá* м. р.), вѡја (*vía*), шпѡја (*spía*).

5а) балѡта (*ballóttá*), барáка (*barácca*), барбѡта (*barbétta*), ботѡла (*bottíglia*), галѡта (*galléta*), калцѡта (*calzétta*), капѡла (*capélla*), карѡња (*carógná*), колѡна (*colónná*), кохѡта (*cochiétta*), марѡта (*merétta*), молѡше (*mollétte*), монтаáна (*montágná*), патѡла (*pat-túglia*), пинáта (*pignátta*), погáча (*focáccia*), полиѡта (*polpétta*), портѡла (*portélla*), рицѡта (*ricétta*), рокѡта (*rocchétta*), сардѡла (*sardélla*), тарáца (*tarrázza*), тринѡла (*trinélla*), цукѡта (*zucchétta*), шпоркѡца (*sporchézza*), шуфѡта (*soffíttá*).

5б) галѡја (*galéa*), идѡа (*idéa*), калдáја (*caldája*), качáја (*ca-*

1) Знакови ' и ` којима се у талијанском обележавају акценатовани вокали не означавају различите врсте акцената. Они у акцентском погледу означавају само акценатски положај. У овом раду тал. речи носе те знакове (' и `), јер су они тако обележени у речницима, али они немају никакве везе са нашим узлазним акцентима.

náglia), *лицуја* (в. *lissia*), *мађуја* (*magia*), *Маруја* (*Maria*), *моуја* (*moría*).

6а) *кампанѐла* (*campanélla*), *каравѐла* (*caravélla*), *лубардѐшка* (*lombardésca*), *макинѐша* (*machinéttá*), *пасарѐла* (*passarélla*), *поверѐта* (*roverétta*), *принѐипѐша* (*principéssa*), *Трешурѐле* (*Tre sorélle*), *умидѐца* (*umidézza*), *фркадѐла* (*forcatélla*), *штитикѐца* (*stitchézza*).

6б) *ћелозуја* (*gelosia*), *күрентуја* (*correntia*), *лотаруја* (*lotteria*), *мезаруја* (в. *mezzaria*), *мањаруја* (*mangeria*), *муларуја* (*muleria*), *оштаруја* (*osteria*), *парокуја* (*parrocchia*), *пешкаруја* (*pescheria*), *спи-чаруја* (*spezieria*), *телембруја* (*tenebria*), *штрузаруја* (*stregheria*).

7а) *бибуша* (*bibita*), *визита* (*visita*), *випера* (*viperá*), *зүмина* (*gómepa*), *дѐцима* (*dézima*), *камара* (*camera*), *кѐлика* (*colica*), *критика* (*critica*), *јелице* (*élice*), *манѐга* (*manica*), *мүжика* (*müsica*), *патушина* (*vátina*), *прашника* (*prática*), *тавула* (*távola*), *идропика* (*idrópica*), *фибула* (*fibula*), *шкрѐфула* (*scrófula*).

7б) *дуја* (*doppia*), *бѐштуја* (*béstia*), *капара* (*capparo*), *пйрула* (*píllora*), *рүжина* (*rúggine*), *трапула* (*tráppola*), *фибуја* (*fibbia*), *шүмиа* (*scímmia*), *шкүфуја* (*scúffia*), *шүпљика* (*súpplica*).

7в) *Азуја* (*Asia*), *аруја* (*aria*), *глѐрија* (*glória*), *далуја* (*dàlea*), *пйруја* (в. *píria*), *спѐција* (*spécie*).

8) *анкора* (*ancora*), *Барбара* (*Barbara*), *звардија* (*guárdia*), *гѐндула* (*góndola*), *Индије* (*Indie*), *мармара* (врста рибе), *пампала* (*pámpala*), *сартије* (*sártie*), *тамбула* (*tómbola*).

9а) *Амѐрика* (*América*), *Анђѐлика* (*Angélica*), *армѐника* (*armónica*), *бардула* (*barácula*), *верѐника* (*verónica*), *панѐтика* (*panática*), *пантофула* (*pantófolá*), *фрњѐкула* (*frignócola*), *политика* (*política*).

9б) *Врђунија* (*Virgínia*), *делуција* (*delizia*), *Далмација* (*Dalmázia*), *инвидуја* (*invidia*), *Италија* (*Italia*), *комѐдија* (*comédia*), *маллиција* (*malizia*), *мизѐрија* (*miséria*), *мрмѐрија* (*memória*), *ремѐдија* (*rimedio* m).

10) *супѐрбија* (*superbia*), *пролүнција* (*pronúncia*).

11) *аваруција* (*avarizia*).

12) *Алесандрија* (*Alessándria*), *Калифорнија* (*Califórnia*).

Све досада наведене речи задржавају акценат на истом вокалу и у осталим падежима: *кава*, *каве*, *кави*, *каву*, *кавом*, *каву*; *каве*, *кава*, *кавама*. Оне су нашле типове са истим акцентом у номинативу и у другим падежима једине и множине: речи под 1 иду по типу *правда* (Д I 2), под 2 по типу *дјевѐјка* (II 8), под 3 по типу *загѐнѐшка* (III 14), под 4 по типу *књѐга* (I 4), под 6 по

типу *болѐсница* (III 6), под 7 а, б по типу *ушјѐха* (II 4), под 7 в, 8 по типу *зѐтка* (II 2), под 9 а по типу *крѐвина* (III 3), под 9 б, 10 по типу *идѐтѐјбина* (III 10), под 11, 12 по типу *Радѐвѐшница* (IV 13). Једино речи под 5, типа *батуна* (II 3): *ронкѐта*, повлаче акценат улево у ген. множине: *рѐнкѐта*, јер у леп. говору (као и у Д.) не постоји овакав тип без овог повлачења у ген. множине.

Ове речи задржавају акценат на истом слогу и онда кад добијају наставак за основу, ако природа наставака не захтева неку другу: *ашкица* (*ásca*), *бавица* (*báva*), *балица* (*bállá*), *бѐчица* (*bózca*), *брѐквица* (*brócca*), *бушѐжица* (*bottéga*), *гѐндулица* (*góndola*), *конѐнѐтица* (*canzonéttá*), *кѐдумица* (*cógoma*), *колѐница* (*collána*), *кѐфица* (*cóffa*), *лѐмшица* (*lámra*), *мүрвица* (*móra*), *мушкатѐлица* (*moscadélla*), *пѐшица* (*páppa*), *бунѐчина* (*bonáccia*), *марѐтина* (*maréttá*), *пињѐтина* (*pignátta*), али: *барѐйна*, *барѐтѐйна* (*bárca*), *корѐйна* (*kárta*).

У погледу акценатског места не слаже се са талијанским релативно врло мали број ових именица од којих неке повлаче акценат улево: *кашара* (*caparra*), *кѐлера* (*coléra*), *кѐризна* (поред *корѐзна*, *quarésima*), *кѐрота* (*coróttó*), *маѐстра* (*vela maéstra*), *пйнула* (*pignólo*), *пйњура* (*pegno + ura*, *regonamento*), *рѐмета* (*eremita*), *саѐта* (*saéttá*), *скаљажа* (стрмен на морском дну; *scalaccia?*) *сѐврња* (*savorra*, в. *saorna*), *шкљѐта*, *шѐпула* (*cipólla*), *шкљѐлуна* (*scalógno*). И ове су речи, вероватно, имале исти акценатски положај у говорима из којих су узете као што је случај са речју *пѐлица*, која се у талијанским речницима бележи и као *póliza*, *políca*. *Póliza* има старији акценат (M.—Lüb. 91), па тако можда још која од ових речи чува старији акценатски положај, али она може бити и новија, као што је у речи *шѐпула*: лат. *saepilla*, тоск. *cipólla*, вен. *zéola* (M.—Lüb. 92).

Даље, акценат се преноси улево у речи *Омерика* (*América*), и у речи у којима се налази нагласак на другом делу дифтонга *ie*: *бандѐјера* (*bandiéra*), *бомбонѐјера* (в. *bomboniéra*), *гванѐијера* (*guantiéra*), *минѐјера* (*miniéra*), *повверѐјера* (*polveriéra*), *ринѐијера* (*ringhiéra*), *сакѐјера* (*sacco + iera*), *супѐјера* (*suppiéra*), *фѐјера* (*fiéra*), *ѐигарѐјера* (*cigarro + iera*), *ѐѐјера* (*ciéra*), *ѐукарѐјера* (*zuccheriéra*), које иду по типовима *лађа* (I 2), *дјѐвѐјка* (II 8), *гребѐнаља* (III 4).

Овакав је акцентски положај и у речи које у леп. говору имају *ијѐ*, а у талијанском имају само *е* или друкчији наставак: *бистѐјѐра* (*cistérna* са необјашњеним *б-*), *карѐјѐгла* (в. *cariéga*),

8) драговоланте (*drago volánte*) и мањапанд бандо (*mangia ran di bándo*), које за себе чине посебне типове, јер у нашем језику нису нашле одговарајуће, али које се, кад им се одбију први с огови, своде на тип *телѣнте*. Све ове именице са сачуваним крајњим вокалом задржавају акценат на истом слову и у осталим падежима.

Једино прави изузетак реч *макако*, која иде по типу *Момчило* (II 3), те повлачи акценат у ген. множ. (*макака*) исто као и тросложне речи женскога рода са " на средњем слогу (*балдта*, *балота*), на који би начин повлачиле акценат и друге речи овога типа кад би их било.

И све остале речи мушкога рода које немају акценат на последњем слогу задржавају акценат на истом слогу у свим падежима (осим оних које се свршавају на ије + конс., јер се *ије* у погледу акцента сматра као један слог, па према томе оне заправо иду у речи са акцентом на крају), а то су: 1. *брѣфуо* (*brúfоло*), *ђаво* (*diávolo*), *калеж* (в. *cal se*), *каули*, множ. (*cávoli*), *мѣдиг* (*médico*), *помуо* (*pómolо*), *рѣфуо* (в. *réfоло*), *рѣзик* (*rísico*), *селен* (в. *séleno*), *стрѣшиш* (*strépito*), *шпáрог* (*aspárago*), *штѣмиз* (*stómaco*).

2) *гáштрик* (*gástrico*), *јáстог* (*ástaco*), *капсуо* (*cápsula*), *лаштик* (*elástico*), *стрáшин* (*strássino*), *цѣкор* (*zúcchero*), *цѣфуо* (*ciuffоло*) које иду по типу *злѣтвор* (II 4а).

3) *пáгар*, *пáгра* (*pághero*), *мѣштар* (*maéстро*), које иду по типу *вјѣштар* (II 4а).

4) *босѣок* (*basílico*), *депѣшиш* (*depósito*), *канѣлик* (*canónico*), *катѣлик* (*cattólico*), *зогáтуо* (в. *zogátolо*), које иду по типу *бáрјачић* (III 3а).

5) *коњѣстар*, *коњѣстра* (*canéстро*), *пршѣкш* (*prosciútто*), *суфрѣштак* (*soffritto*), које иду по типу *ушшиштак* (III 3б).

6) *áндио*, *áнђела* (*ángelo*), *áрбуо* (*árbore*), *вáлцер* (*válzer*), *бáлсам* (*bálsamo*), *гáмбор* (*gámbero*), *кѣнсуо* (*cónsole*), *лѣмбуо -ла* (*lómbоло*), *ѣрфан* (Дубр. *ѣрхан*; *ѣrfano*), *пѣргуо -ла* (*pérgоло*), *пѣртик* (*pórtico*), које иду по типу *жáмор* (II, 2а).

7) *квáдар*, *квáдра* (*quádro*), *тѣмбар* (*tímbro*), *фрáштар* (л. *fráter*), *шкѣмбар* (*scómbro*), које иду по типу *бубањ* (II 2б).

8а) *бáнак*, *бáнка* (*báncо*), *вѣлат* (*vólто*), *гáнач* (*gáncio*), *квáрат* (*quárто*), *кѣмак* (ст.далм. рефл. лат. *simex*, *-icem*), *кѣлап* (*cólpо*), *кѣнат* (*cóntо*), *мáрач* (*márzo*), *пѣнат* (*pónte*), *пѣрат* (*póрто*), *сáрак* (*sárgо*), *сѣлад* (*sólдо*), *фáнаг* (*fángo*), *шкáрам* (*scármо*), *шкѣрац* (*schérzo*), које иду по типу *штáрац* (IIв вв 2).

8б) *чáво*, *чáвла* (*chiavo + olo*), *нáво*, *нáзла* (*náolo*), *Св. Пáво*, *Пáвла* (*Páolo*), који су добивени преко облика *чавал* итд. (дубр. *ђáвао*, *ђáвла*; *diávolo*), јер би иначе ове речи морале да гласе као *ђáво*, *ђáвола*, *кáули* (*cávolo*).

9) *ашѣнац*, *ашѣнца* (*assénzio*), *губѣран* (*govérно*), *инкáнат* (*incántо*), *крѣкáнат* (*croccánte*), *кувѣнат* (*convéntо*), *Молѣнат* (*Maluntum*, *Malonta*), *левáнат* (*levánte*), *парáнак* (*paráncо*), *пулѣнат* (*ponénte*), које иду по типу *Пѣсáвац*, *áвца* (III 3б 6б).

10а) *тријáнуго* (*triángоло*), *ревѣлвер* (*rivólvere*) које иду по типу *тѣбѣчић* (Д, III 8).

10б) *децѣмбар*, *децѣмбра* (*dicémbre*), *леáндар* (*leandre*), *новѣмбар* (*novémbre*), *отѣмбар* (*ottóbre*), *сетѣмбар* (*settémbre*), *теáштар* (*tedtro*), које чине засебан тип којег нема у словенским речима леп. говора нн у Д, а који би се по Даничићеву начину класификовања могао назвати III 8б за разлику од III 8 (*тѣбѣчића*) где нема непостојаног а.

11) *башамѣнат*, *башамѣнта* (*bassaméнтo*), *годимѣнат* (*godiméнтo*), *коплимѣнат* (*compliméнтo*), *кошробáнат* (*contrabbándo*), *музикáнат* (*musicánte*), *сакрамѣнат* (*sacraméнтo*), које иду по типу *Црногѣрац* (V 6бб).

Акцент " (после отпадања крајњег вокала у леп. говору) задржавају на истом месту и све вишесложне именице мушког рода на крајњем слогу: *вапорѣт*, *вапорѣта* (*varorétто*), *кавалѣт* (*cavaléтто*), *каратѣѣ*, *-ћѣла* (*caratéлло*), *парáпѣт* (*parapétто*), *Солунѣћ* (*Salonicchi*), *фрацулѣт* (*fazzolétто*), које иду по типу *колачѣћ* (III 6).

Двосложне именице са овим акцентом задржавају акценат у свим падежима осим у ген. множ. где га повлаче улево: *агѣст*, *агѣста* (*agósto*), *анѣо*, *анѣла* (*anéлло*), *врѣшт* (*veržótто*), *декѣт* (*decótто*), *десѣњ* (*diségно*), *десѣк* (*dispétто*), *дифѣт* (*difétто*), *жудѣо*, *-ћѣла* (*giudéo*), *капѣт* (*cappotto*), *кашѣо*, *-ћѣла* (*castéлло*), *кипáћ* (*equipággio*), *корáћ* (*corággio*), *кумпáњ* (*compáгно*), *мандрáћ* (*mandráccchio*), *мистѣо*, *мишћѣла* (*mastéлло*), *мулинѣо*, *-нѣла* (*molinelо*), *пијáт* (*piatto*), *рашѣо*, *-ћѣла* (*rastréлло*), *сићѣл* (*sigillo*), *стрáмáц* (*stramázzo*), *табáк* (*tabácco*), *форнѣо* (*fornéлло*), *фустáњ* (*fustáгно*), *цѣрѣт* (*cerótто*), *шилѣк* (*scilócco*), јер тако скаче акценат у свим речима типа *бубрег*, ген. мн. *бубрега* (II 3аа), по којем иду све оваке речи осим *остáц*, *остá* (*оцат*, *оцта*, *оста*, *остац*), који иде по типу *кѣсац*, *кѣсца* (II 3баа).

Једносложне речи са овим акцентом делом иду по типу *рáк* (2а), те задржавају акценат на истом слогу у свим падежима: *бѣл*,

була (*bóllo*), бус (*bosso*), ђуњ (*giugno*), лот (*lótto*), луђ (*lúglio*), мађ (*mággio*), мот (*mótto*), муш (*múschio*), пас (*póssso*), пех (*pégnno*), пест (*pésto*), пш (*ríschio*), тал (*táglío*), фш (*fschío*), а делом по типу рѡб, рѡба (I 26), те пребацују акценат у косим падежима за један слог удесно: гот (*gótto*), грѡ (*gróppo*), маљ, маља (и маља, *maglio*), пјат, пјата (и пјата, *piátto*), пѡр (*pórrro*), пѡт (*póto*), саѡр (и саѡра, *spáro*), так (*tácco*), фѡк, (*fiócco*), флѡк, флѡка (и флѡка, *flócco*), чап (*záffo*), шкан (*scágnno*), шкѡл (*scóglío*).

Кад се у једносложним речима налази $\hat{}$, онда неке задржавају тај акценат на истом слогу и иду по типу дан, дана (I 1а), без промена акцената у локативу, којих уопште нема у речима романског порекла): грѡн, грѡна (*grúno*), ђар (*gíro*), пѡр (*páro*), пѡјез (*péso*), пјан (*piáno*), тѡр (*tíro*), тѡн (*tonno*), шѡг (*súgo*), доби-вајући само у ген. мн. (где се дакле акценат преноси удесно): ђура.

Грѡј (поред грѡј), грѡја (*grongo*) иде по типу Бѡг, Бѡга (I 16бб), те и ова реч задржава акценат на истом слогу (множ. грѡји, грѡја грѡјима).

Неке од ових једносложних именица иду по типу стрѡц (I 1баа) и добијају у свим падежима осим вокатива дуги узлазни акценат (дакле, акценат се преноси удесно за један слог): бѡж, бѡжа (в. *biso*), вѡж, вѡжа (*váso*), лѡјер, -ра (λεῖριον, *liúim*), стѡр, -ѡра (*stáro*), шѡѡр, -ѡра (метат. од дубр. шѡрѡн), које иду по типу стрѡц, грѡјех (I 1баа). Овакве су и речи које су у талијан. женско-га рода: Рѡм, Рѡма (*Róma*), крѡж, крѡжа (в. *crose*).

Овај се акценат добива у свим падежима (осим вокатива, где се добива $\hat{}$ на првом слогу: шѡјуне итд.) и када се на двосложним или вишесложним речима које се свршавају на један консонант налази $\hat{}$ на крају: апрѡл, апрѡла (*apríle*), бакан (*bas-cáno*), барѡн (*barbóne*), бајѡ, бајѡла (*baúle*), бранѡн (в. *brancín*), бујѡ, бујѡла (*bugliólo*), велѡд (*vellúto*), ђенѡр (*genáro*), ђурѡт (*giuráto*), Јакѡн (*Ancona*, *ž.r.*), каѡн (*catíno*), канѡ, канѡла (*cannóne*), канѡн (*cantóne*), колѡр (*colóre*), корнѡж (*corníce*, *ž.r.*), мезѡ, мезѡла (*mezzáno*), пајѡ, пајѡла (*pagliúolo*), пѡжѡ, пѡжѡла (*roggi-úolo*), пѡтѡр (*pitále*), скѡлѡр (*scoláro*), фебрѡр (*febbrájo*), ферѡ, ферѡла (в. *ferál*), фѡгѡн (*focóne*), цекѡн (*zecchíno*), цапѡн (*zarrone*), чемѡн (*gesmíno*), четрѡн (*cedróne*), шкалѡн (*scaldíno*), фрементѡн (*frumentóne*), које иду по типу вѡјнѡк (II 7а); амѡрѡн, амѡрина (*amoríno*), бришулѡн (в. *britolín*), дерѡтѡр (*direttóre*), ђенѡрѡ (*generále*), дулипѡн (*tuliráno*), калуниѡн (*conponcíno*), кампањѡ (*com-paníle*), канѡлиѡр (*candelliére*), капѡлѡн (*capellíno*), капѡшѡн (*capí-*

тѡно), кобарѡѡ (*copertójo*), лавѡшѡн (*lavatívo*), марѡкѡн (*marroc-chino*), сабијѡн (*sabbíone*), темперѡн (*temperíno*), фортунаѡ (*fortu-nále*), чимадѡр (*cimatóre*), шумаѡан (*sciugamáno*), које иду по типу болѡснѡк (III 14а); бестѡмѡдѡр, бестѡмадѡра (*bestemmiatóre*), про-карадѡр (*procuratóre*), гувернаѡр (*governatóre*) које иду по типу заповѡјѡнѡк (IV 20).

Овакву промену у косим падежима добива и шаѡшѡн, шаѡшѡна (*tapéto*) и наше речи које су вероватно добиле романски суфикс *ин*: боцкѡн, ѡна (и боцкинѡн, од боцкати = понѡн, понѡнинѡн, тал. *puntíno*, *puntáre*), грлѡн, - ѡна, козлѡн, - ѡна (као што имају роман-ски суфикс и именице мјешѡнѡца - мешавина, сулундѡра: сулундан, сулунд(-ѡт) + ера), сулундѡца (лудост), пјандѡра (пјанчина), где дуго у показује да је ово романски суфикс (шегадѡра, *segatúra*), јер би иначе било кратко као што је у обратном случају: шем-пѡра (*scémpio* + наше ѡра).

Узлазни акценат у косим падежима ових именица добива се зато што у Леп. (као у Д) нема акценатског типа који би у овак-вим случајевима у косим падежима задржавао силазни акценат (постоји само тип пѡвѡј, пѡвоја (II 7б), али у њ улазе само речи на *j*, због којег се у ових речи, које би иначе ишле по типу бѡ-брег бѡбрега продужио вокал који се пред њим налази.)

Изузеци су: Анѡн, -ѡна (*António*), ђурѡт, -ѡта (*giuráto*), ерѡд, -ѡда (*eréde*), импѡѡт, -ѡта (*impiegáto*), кумѡр, -ѡра (*compáre*), који тип у Д не постоји, али постоји у Дубровнику: апѡшѡт, а-пѡшѡта, мѡнѡл, мѡнѡта итд., а у неким говорима Црне Горе ре-дован је у оваквим случајевима: вѡж, вѡжа (*váso*), вјѡрѡн, ѡна (*fió-ríno*), канѡн, -ѡна (*cantóne*), шкалѡн, -ѡна (*scalíno*). Овамо иду и именице: рѡгвѡрд, рѡгвѡрда, рѡшѡрд, које се са типовима левѡ-нат, левѡнѡт слажу у свим падежима осим ном. једине у ко-јем се *a* губи као и у придева: сѡлд, шѡнд, инѡрд и шѡрѡмѡ (поред шѡрѡмѡ).

Као и остале речи романског порекла, све се ове именице мушкога рода када добијају наставак за основу понашају као и остале наше речи. Акценат остаје исти у речима: бѡстѡн (*bú-sto*), грѡјѡн (*grúj* и *grúj*), маљѡн (*málj*), голѡчѡн (*goldč*), парапѡ-шѡн (*parapš*), пѡкѡчѡн (*pikč*), коњѡстрина (*koňštar*) итд., а мења место у речима: вѡжѡн, ѡна (*váj*), сарѡчѡн (*sčrak*), тимунѡн (*tšmun*), канѡлиѡрѡн (*kandalšer*), гѡтѡн, -ѡна (*got*); фанѡјна (*fánaž*), жѡганѡн (*gigánte*), кобарѡшѡн (*kobarsš*), пѡнѡвина (*pšn*), капѡша ѡна (жена капѡтанѡва).

Од правила о чувању акценатског места има мало изузетака. Акцент је померен улево: *âбис* (*abísso*), *âвиз* (*avvísso*), *бâшшун* (*bastóni*), *бѡкун* (*bòccóne*), *Грѡур* (*Gregório*), *дѡнар* (*denári*), *Дѡнај* (*Danúbio*), *индовин* (*indovino*), *кастиг* (*castigo*), *нѡбуд* (в. *nevódo*), *пѡун* (*pravóne*), *пѡпун* (*peróne*), *пѡрун* (*piróne*), *рѡмета* (*eremita*), *рѡсмарин* (*rosmarino*), *скѡжањ* (*scosagna*, ж. р.): *сѡлдаш* (*soldáto*) *Трѡпун* (Τρῳφῶν, *Trifóne*; В: *Трѡвун* и *Трѡпун*), *Шѡмун* (*Simóne*, *шѡпун* (*sifóne*).

Речи грчкога порекла у овом говору могу се уврстити у речи романског порекла зато што су оне ушле у овај говор преко романског. То показује гдекад и акценат (иако се за то ретко даје прилика, због тога што ове речи обично имају исти акценатски положај у грчком и у талијанском): *шѡрам* (*scármo*). Речи *âбис*, *шѡпун*, *Тѡпун* задржавају грчко место акцената: Неке речи у Леп. имају латинско место акцената, али претпоставка да би то могло бити латинско место акцената, сачувано преко старог романског или неког другог језика, била би невероватна (каква је по Meyer-Lübke-ову мишљењу, „*It. Gr.*“, стр. 122, и претпоставка да је *bontà* у талијанском добивено „под утицајем *bontate* преко *bónta*—*bonitas*“). Овакво тумачење није ни потребно, јер у овом говору и иначе има случајева повлачења акцента. Ипак овде се може напоменути да ако нека реч има новију гласовну структуру, то још не значи да она не би могла чувати у исто време старији акценат. У овом селу се на пр. месец *јѡн* зове *ђѡњ* према талијанском *giugno*. Међутим у новије време појединци који би хтели да говоре књижевно почињу говорити *јун*, али задржавају акценат који су и раније употребљавали, па не кажу *јѡн* него *јѡн*, правећи контаминацију ове две речи.

Акцент се налази за један слог улево и у речи које имају акценат на дифтонгу *ие*: *бушигѡјер*, *бушигѡјерѡ* (в. *botteger*), *гранѡјер* (в. *graner*), *десиенсѡјер* (*dispensière*), *дуплиѡјер* (*doppière*), *инђенѡјер* (*ingegnère*), *кавалѡјер* (*cavalliére*), *калигѡјер* (в. *caliger*), *кунѡјел* (*coniglio*), *мадѡјер* (*madière*), *мањарѡјез* (*mannarése*), *Пѡјерова вода* (*Piéro*), *пѡјез*, *помѡјер* (*pompière*), *постѡјер* (*postière*), *провѡјез* (*provése*), *Пулѡјез* (*Pugliése*), *сампѡјеро* (*sampiero*), *ушѡјер* (*uscierre*).

Мање има случајева где се акценат налази за један слог удесно: *талѡјер* (*tállero*, Цр. Гора: *та̀лијер*), *Ара̀и*, *Ара̀и* („Ара̀вез, *Arabo*, В. *Arabi*), *конѡи* (*cánaro*), *папѡр*, -*п̀рѡ* (πεπερι, *pépe*, *reperéi*), поред *бѡмбер* (у песми: *Овако се бѡмбер сије*), *мргѡн* (*mr̀gn*

gine), које је акценатско место ваљда настало на тај начин што се реч повела за осталим на-*ѡн* (*скалѡн* итд.); затим: *морѡч*, *ѡча* (*amáraco*), *ћесѡр*, *цесаре*, Вук: *ћесѡр*, *трипиѡјелѡ* (*tréspolo*, *treppiédi*), *пикѡш* (далм. рефл. лат. *ficátum*), где се чува латинско место акцената: *ficátum* као и у сиц. *ficátu* и вен. *figà*.

У ове рачи могле би се убројити и речи са узлазним акцентом: *цѡпол* (*céfalo*) итд. и оне које овакав акценат добивају у косим падежима, или им се акценат преноси за један слог удесно (стр. 116).

Именице које су у нашем језику добиле средњи род

1) *лунѡриѡ* (*lunário*), *розѡриѡ* (*rozário*), *ђенѡзиѡ* (*ginnásio*), *мртвѡриѡ* (*mortuário*), *шкришѡриѡ* (*scrittório*), *офѡциѡ* (*offizio*), *веншѡриѡ* (*inventário*).

шимитѡриѡ (*cimiterio*), *олѡрђиѡ* (*orologio*), које иду по посебном типу у којем задржавају свој акценат непромењен у свим падежима: *лунѡриѡ*, *лунѡриѡја*, *лунѡриѡју*, *лунѡриѡјом*; *лунѡриѡја*, *лунѡриѡјима*.

2) *ѡмѡ* (*ámbo*), *лѡмѡ* (*némbo*), *мѡрло* (*mérlo*), *мѡло* (*múlo*), *ѡрѡ* (*órzo*), *тѡнѡ* (*tóndo*), *Трѡјешѡ* (*Triéste*), *шѡро* (*scúro*), које иду по типу *мѡсо* (II 2) не мењајући акценат у множини као што га у овом говору не мењају ни речи словенског порекла.

3) *десѡрто* (*desèrto*), *штракѡло* (*stracúlo*), *квадѡрно* (*quadérno*), које иду по типу *ѡружје* (III 3).

4) *бѡсло* (*bússola*), *лѡбро* (*libro*), *пѡло* (*pílo*), *вѡло* (*velo*), типа *мѡство* (III 9), по којем иде и *сѡдро* (нгрч. *сѡдеро*).

5) *тресѡте* (*treséte*), *ређѡсто цркѡмѡ* (*registro*), типа *Трѡбиње* (III 3), по којем у Дубр. иде и *пѡнило* (*pennélllo*); Леп. *пенѡ*, -*нѡла*).

6) *шкѡлетро* (*schéletro*), *вѡциѡ* (*vizio*), које иду по типу *стрѡшило* (III 4).

7) *комѡ* (*comò*), *борѡ* (в. *bordò*), *ђилѡ* (*gilè*), *софѡ* (*sofà*), *трѡмѡ* (в. *tramò*), које иду по типу *плѡће* (II 36).

8) *канапѡ*, која иде по типу *вретѡно* (III 6).

9) *балѡмитро* (*barómetro*), *негѡциѡ* (*negózio*), које иде по типу *Сарајево* (IV 1).

10) *пјанофѡрте* (*pianofórte*), *пођафѡро* (*poggiáférro*), *прѡтокѡло* (*protocóllo*), које иду по типу *јевѡнђѡље* (IV 12).

цији, у којем би се случају могло претпоставити да је и *свинган* постало од трпног придева насталог у романском.

Скдлан, -а, -о и *избйшан*, -а, -о постали су од глагола *сколџт* и *избйшџт*; ови глаголи могли су настати и у нашем језику од *скдла*, *sciōla* и *бйша*, v. *bissa*; ова се претпоставка намеће зато што талијански речници не бележе овакве глаголе, али ипак није искључена могућност да су они у романском говору постојали, па отуда дошли и у леп. говор. Овакав је и придев *бутџрган*, -а, -о (риба у којој има бутарге; *buttárga*), само што ни у леп. не постоји глагол од којег се могао добити овај придев.

Има неколико трпних придева од којих нису у употреби остали глаголски облици, по чему се види да они постоје као придеви: *стађднат*, -а, -о (*stagionáto*), *стџлан*, -а, -о (каже се, као и у тал. за барку да је добро стелана (тал. *stellata*, када је добро сведена), *бастџрдан*, -а, -о (*bastárdo*), *крйјан* (уљудан, *creäre*, *ben creáto*, *кријџнца*, *creánza*) У овим случајевима могли су раније постојати глаголи који одговарају овим партиципима, као што постоје у талијанском, па се доцније изгубити; иако су ово придеви. њихов акценат показује да су парт. пасивни (у овом говору нису ретки ни партиципи пасивни од домаћих речи, који су се, што најбоље доказује њихово промењено значење, одвојили од глагола и живе као самосталне речи: *виђен*, у значењу: импозантан; *изгубљен*, у значењу: невесео; *напухан*, у значењу: љут; *пошкалџчен*, *пошколџчен*, у значењу: са модрим колачима испод очи; *прџдрџт*, у значењу прождрљив; *прџклет*, у значењу: зао; *убјен*, -а, -о, у значењу: утучен, жалостан; *удрџен*, -а, -о, у значењу: абнормалан, у сличном значењу и *замлџен*. Акценат и краткоћа вокала испред групе л+сугл. показују да би и именица *сџлдат* могла претстављати облик парт. пасивног; могло би се претпоставити да је у овом говору постојао глагол **сџлдат* (*soldáre*), па да је напоредна употреба именице **сџлдат* (како би она данас морала гласити) и глагола **сџлдат* могла утицати да се именица схвати као партицип пасивни од гл. *сџлдат* (што у ствари и јест у талијанском: *soldáto*).

У придевима романског порекла акценат не служи за разликовање видова. Ова разлика постоји само у пет придева: *дур*, *дџра*, *дџро*, *дџри*, -а, -о (*dúro*, -а); *џар*, *џара*, *џаро*, *џари*, -а, -о (*chiáro*, а); *шкур*, *шкура*, *шкуро*, *шкџри*, -а, -о (*sciúro*, -а), који иду по типу *блџг*, *блџг* (I, 1, б); *башџт*, -џ, -џ, *башџтџ*, -а, -о (*bassétto*); *контџен*, -џ, -џ, *контџени*, -а, -о *conténto*; *дубр. кџнтџнат*, -џнтџа, -џнтџо

који иду по типу *зџлен*, *зџлена*, *зџлено* (II за бб). Ова разлика је добивена аналогijом: пошто се женски и средњи род неодређених придева ових типова разликује од мушкога по акценту у леп. говору (*крџв*, *крџва*, *крџво*, *висџк*, -кџ, -кџ), и ови придеви романског порекла добили су такав акценат по угледу на њих. Ови примери показују како уопште акценти којима се разликује одређени и неодређени облик придеви не морају увек бити примарни. У миса *канџанџ* (и *кџнтџана*) акценат се повео за акцентом одређеног облика (*вџдени* и *вџдени*, II 4а).

У компаративу и суперлативу ови придеви имају акценат на наставку: *тондџџи*, *башџтџџи*, *салдџџи*; он је добивен по правилима наше акцентуације као и у именице *гулозџв*, добивене од придева *гулозан* (стр. 121) Романски суперлатив се налази само у *фџни*, -а, -о, *финџсимџ*, -а, -о (*finíssimo*).

Глаголи

Акценатско место чувају глаголи у инфинитиву. Глаголи на *-are*: *дењџт се* (*degnársi*), *загрџџт* (*ingroppár*), *жџнџџт* (в. *zontár*), *инџрџџт* (*entráre*), *ларџџт*, од — (*largáre*), *њескџт*, на-, пре — (*inescáre*), *пестџџт*, из- (*pestáre*); *пачџт се* (*impacciársi*), *запачџт* (*impacciáre*), *плекџт се*, у- (*implicársi*), *пођџт* (*poggiáre*), *салпџт* (*salpáre*), *спачџт* (*spacciáre*), *фидџт се* (*fidársi*), *фрмџт* (*fermáre*), *шегџт*, пре — (*segáre*), *шпорџџт*, и — (*sporcáre*), *шџрукџт* (в. *strucár*), *шџгџт*, о — (*sciugáre*), *набумџџт се* (в. *imbombárese*), *наџринџџт се* (*trincáre*), *рашкварџџт* (*squartáre*), *рашџарџт* (*rischiáre*), *ушестџџт* (*asestáre*); *абривџт* (*abbriváre*), *агерџт* (*aggeráre*); *бестџџт*, за — (*bestemmiáre*), *булигџт* (*bulicáre*), *бурџџџт* (*bordeggiáre*), *виџџџт* (*viziáre*), *врџџџт* (в. *vernizar*), *гуверџџт* (*governáre*), *десџерџт се* (*disperáre*), *имбруџџт* (*imbrogliáre*), *инџџџт се* (*infissársi*), *каџџџт* (*capitáre*), *кондџџџт* (*condannáre*), *контрџџџт* (*contrastáre* мипџџџт (*meritáre*), *обаџџт* (*abbadáre*), *парџџџт* (*aparecchiáre*), *проџџџт* (*procuráre*), *реженџџт* (в. *resentar*), *самџџџт* (*abissáre*), *сканџџџт* (*scandagliáre*), *студџџџт* (*studiáre*), *сумџџџт* (*somigliáre*), *тџџџџт* (*tartagliare*), који иду по типу *орџџџт*, *орџџџт* (51); *алонџџџт* (*allontanáre*), *дегџарџџџт* (*disgarbuglióre*), *десџџџџт* (*scappelláre*), *десџџџџт* (*discappottáre*), *имбанџџџт* (*inbandieráre*), *инџџџџт* (*incappottoáre*), *инџџџџт се* (*intramezzáre*), *инџџџџт* (*infagottársi*), *коџџџџт се* (*capricciársi*), *каџџџџт* (*calafatáre*), *коџџџџт* (*complimentáre*), *реџџџџт* (*ri-*

superare), *сакрификат се* (*sacrificarsi*), *соравентат* (*sopraventare*), *функционат* (*funzionare*), који иду по типу *руковџаши*, *руковџам* (52). Уз ове се може навести и *конфуџионат* (*confusionare*).

Дуги узлазни акценат имају: *прџват* (и *прџват*; *provare*), *шџкат* (и *шџкнут*; *succhiare*), који иду по типу *пџтати* (42) и *нашџкат се* (*cionciare*), који такође иде по типу *пџтати*. Пошто се у овим случајевима налази акценат ' место — "", може се сматрати да је акценатско место сачувано, само што је вокал пред наглашеним слогом продужен.

Међу глаголима на *-are*, којих има много и који су у великој већини, има их мало којима акценатско место не одговара талијанском, него је померено улево. Овде долазе најпре три глагола који иду по IV конјугацији: *какат* (*cadare*), *бџмбит* (*bombare*), који иду по типу *пџмтити* (28) и *деспџчит* (*dispettare*), *каштрџит*, *-o* (*castrare*), *пџшит* (Дубр. *пџшат*, *appare*) *прџшит* (*pressare*), који иде по типу *гџзити* (37). Ова акценатска места можда су ови глаголи имали и у романском (I. Gr. M. — Л. стр. 125: *partiri*), али су ова акценатска места могла бити добивена и у леп. говору: *прџшит* је могао бити направљен од именице *прџша* (*priscica*); даље стр. 109. — Акценат је померен улево и у глагола: *армат* (*armare*, Дубр. *армат*, *armamo*), *прџват* (*provare*), који иду по типу *прџвдати* (48); *танџат* (и *тенџат*, Будм. *танџат*) који иде по типу *прџвдати* (48); *скџсат* (и *скџснут*, *scossare*), *пџчџнат се* (= посвађати се; *azzuffarsi*), који иду по типу *гљџдати* (54) као и *џцкат*, *на-* (*uzzare*, *azzare*), који има овај акценат због уметнутог *к*, за које је везан овакав акценат. У *мџџоват* (*mentzionare*) који иде по типу *прџџновати* (III. 76) акценат се налази померен за два слога улево.

Глаголи на *ere*: *бџтит* (*battere*), *крџтит* (*creocere*), *кџрџит* (*corere*), *пџжит*, *по-* (в. *frizzer*), *скџрџит* (*scorrere*), *крџтит* (*creocere*), који иду по типу *гџзити* (37); *дирџит* (*dirigere*), *дестрџит* (*distuggere*), *имбџтит се* (*imbattersi*), *ребџтит се* (*ribattere*), који иду по типу *бџсједити* (31); *мџвит* (*muovere*), *рџндит* (*rendere*), *стџндит* (*stendere*), *џџдит* (*cedere*), који иду по типу *пџмтити* (28); *дипџндит* (*dipendere*), *инџндит се* (*intendersi*), *конфџндит* (*confundere*), *офџндит* (*offendere*), *опџнит се* (в. *opner*), *прџндит* (*pretendere*), *суспџндит* (*sospendere*), који иду по типу *дџџџжити*, *дџџџжити* (40).

За један слог удесно померен је акценат код глагола: *спџџит*, (*spendere*) *леџат* (*leggere*), који иду по типу *вџџчат*, али су они у леп. говору ушли у ону врсту у коју су ушли глаголи на *are*, па стога имају и акценат који имају глаголи на *-are*. Могуће је да су се ови глаголи у говору из којег су узети свршавали на *are* у талијанском на пр. *consumere* и *consumare*, а можда и *спџџит* (*spendere*) и *распџџват* (*rispondere*).

Акценатско место у глагола *деспџчит* (*dispettare*), који иде по типу *бџсједити* (31), могло би претстављати старо акценатско место (лат. *despicere*), јер би иначе морао гласити као *ришпџтит* (*rispettare*); али овај је глагол могао постати и у нашем језику од именице *деспџк* (као и у Дубровнику *дџспџтит* од *дџспџт*, где такође има завршетак као они који су се свршавали на *-ere*, иако је ближи талијанском облику). Од глагола који се у талијанском свршавају на *-ere* у Леп. их има само пет; три имају исто акценатско место које у талијанском, али они су ушли у ону врсту у коју су ушли глаголи на *-are*, какав су наставак могли имати у говору из којег су узети, јер је познато да су постојали прелази из VI конјугације у I (лат. *consuimere*, тал. *consumare*), па гласе: *парџт* (*parâ mi se*, *parâ da*; *parere*), који иде по типу *вџџчати*, *манџџџит* (*mantenere*, в. *mantegnir*), *отџџџит* (*ottenere*), који иду по типу *орџџат*. Остала два: *гџдит* (*godere*), који иде по типу *пџмтити* (28) и *прџсџџдит* (*persuadere*), који иде по типу *дџџџжити* (40), имају акценат за један слог улево: они имају акценат као они на *-ere*, по којој су врсти вероватно и ишли у романском, јер је познато да су постојали прелази из *-ere* у *-ere* (као и обратно): лат. *respondere* тал. *rispondere*. Акценатско место се налази за један слог улево и у глагола на *ire*: *капит* (*capire*, *capere*), *пџтит* (*patire*, лат. *pâti*), *спџрџит* (*sparire*), *трџдит* (*tradire*, лат. *trâdere*), *фџлит* (*fallire*, лат. *fâllere*), *шпџџит* (*spedire*), који иду такође по типу *гџзити* (37); *фџнџити* (*finire*, *-isco*), који је и у Дубр. ушао међу глаголе са основом на *ну* (у које спадају још само *шџџџити* и *скџсџџити* стр. 126), и иде по типу *гџнџити* (14) — настао је вероватно од **фџџџити*, и то зато што сви глаголи IV конјугације са овим акцентом имају трајно значење, а овај глагол је тренутан; тиме што је вокал *и* заменио вокалом *у*, он је ушао у тип глагола на *ну* који су са овим акцентом сви тренутни, те је због тога уз њих боље пристајао; *дџџџит* (*digerire*, лат. *digere*

rere), имбѣлит (*imbellire*), инвѣстити се (*investirsi*), индурити се (*indurire*), сомпа̀рити (*comparire*), комиа̀тити (*comparire*), конфѣрити (*conferire*), ребѣтити се (*ribattere*), реуштити (*riuscire*), стабилити (*stabilire*), који иду по типу бѣсједити (IV 31), индебулит (*indebolire*, *isco*), који иде по типу једноничити, једноничѣм (34); бѣнтити се (*bandire?*), ижвѣмити (*svampir*), ѣдртити (*partire*), који иду по типу пѣмтити (28); гарѣтити (*garantire*), дивѣтити (*divertire*, *-erto*, *-isco*; лат. *divertere*=окренути), који иду по типу ђѣвѣжити (40). Не може се тврдити ни за ове глаголе да им се акценат пренео улево у нашем језику: они глаголи који имају акценатско место као у латинском можда чувају то старо место (*pati*, *fallere*, *gerere*) као споменути кѣтити; чак и они глаголи који такво акценатско место немају ни у лат. ни у тосканском [*finire*, лат. и тал. *finire*, шѣдити лат. и тал. *opeditare*, комиа̀рити, лат. *comparere*, тал. *comparire*; индурити лат. *indurare*, тал. исто или *indurire*] могли су у говору из којег су узети имати такво акценатско место (сицилијански *partiri*)

Међу овим глаголима има мало изузетака у којима акценатско место не одговара талијанском: бруштулат (*abbrostolare*), умидѣтити (*umidire*), који иду по наведеном типу оружатити (51), у који су ушли глаголи на *-are*.

Префикси не утичу на акценат глагола; од наставака за основу ови туђи глаголи добивају само наставак *-va* кад је потребно да се од тренутних глагола добију трајни; овим се наставком ово добива редовно осим у спенѣтити (*spendere*), где се то, како је познато, добива на тај начин што отпадне *s*, које је схваћено као префикс, те трајни глагол гласи: пенѣтити; такви су глаголи: стимуват (*stimare*), лонѣват (*prolungare*) итд. који иду по типу вјенѣват (44), дестурбѣват (*disturbare*), ребумбѣват (*rimbombare*) итд. који иду по типу вечерѣватити (45); калафатѣват (*calafattare*), партиѣват (*partire*), сакрификѣват (*sacrificare*), финѣват (*finire*), који иду по типу казиватити (VI 72), где је за наставак увек везан исти акценат, који се налази на његовом почетном вокалу *-иват* или *ават* (на *-оват* свршује једино кѣротѣват, Д кѣротѣватити 79, који иде по типу војводоватити 85, али он је вероватно постао у леп. говору од кѣрѣта стр. 111, јер талијански речници не бележе такав глагол, иако није искључена могућност да је он постојао у говору из којег је узета реч кѣрѣта).

Квантитет

Што се тиче квантитета наглашених вокала и питања колико је он очуван у овом говору и какве је све промене претрпео, могле би се при решавању тог питања очекивати веће потешкоће, јер не постоји, као у питању акценатског положаја, неко сигурно правило по којему би се знало какав је био квантитет вокала када је реч примљена; дужине нису једнаке у разним романским говорима као што су акценатски положаји; старе латинске дужине нису сачуване ни у једном романском говору, него су се изгубиле већ у латинском вулгарном. Истина „у једном другом периоду, који укратко може бити означен као талијански, иако делимично и други романски језици показују исти развој“, „постоји правило по којему су парокситонирани вокали у слободном положају, тј. кад је за њима следио само један консонант или консонант+р, били продужени“, „окситонирани, пропарокситонирани и сви затворени („gedeckten“, под чим писац подразумева све вокале иза којих су следила два консонанта) остадоше кратки“ (М. — L. It. Gr., стр. 12).

Ипак, кад се проуче речи романског порекла у овом говору, види се да се могу проучити дужине наглашених вокала и ухватити везе са квантитетом који су ти вокали имали још док су били у романским устима:

1) Примери непроменљивих речи под 2, именице женскога рода под 1а, 2а, 3а, мушкога рода са $\hat{}$ на последњем вокалу, придеви са наставком *-oz*, *-ozan* показују да су дуги сви парокситонирани у слободном положају, ако се реч не свршава са два вокала између којих нема никаква консонанта или има само *j*.

2) Дуги су и они вокали за којима следи један консонант +р: фебра (*febre*), фѣдра (з. *fodra*), шквѣдра (*squadra*), квѣдар, квѣдра (*quadro*), теѣтар, теѣтра (*teatro*), фрѣтар, фрѣтра (л. *frater*), алѣгри, *-a*, *-o* (*allegro*, *-a*): дуги су вокали и у речима које се свршавају на ненаглашено *ija* (исп. стр. 130, 4).

3) Из примера непроменљивих речи под 1, именица женскога рода под 1б, 2б, 3б, именица мушкога рода под III, V, VI, 6, 8а, 9, 10, 11, 12, именица средњег рода под 2 и прве под 3, неких придева типа шрѣмб, глагола типова пѣртити и дивѣртити види се да су у свим положајима наглашени вокали дуги кад се налазе пред групом *л, м, н, с, р+конс.*

У случајевима где у леп. говору *a* раставља ове сугласнике:

сдлад, сунџраб, шадрак, бџрака, нарџнача вокал који се у романском налазио пред оваком групом консонаната кратак је. Једино чине изузетак примери под 2.

Дуги су самогласници и пред групом в+конс: *сотосџ(в)ра* (*sot-tosópra*). То показују и именице мушкога рода под 8б и *Конавли*, али у тим случајевима групе в+конс. настале су у нашем језику. Вокално *р* је увек кратко као и у домаћим речима.

4) Ако се речи свршавају на два ненаглашена вокала између којих нема никаква консонанта или има само *ј*, онда је наглашени вокал дуг, што показују примери женскога рода 7 в, 9 б, 11 и средњег 1. Ово правило вреди само уколико не долази у сукоб са правилом 8 (види именице женскога рода на — *ија* под 7 б); пред групом конс.+*р* остаје вокал дуг: *пџтрија* (*pátria*), *мџтрија* (*mítria*), јер се у овим случајевима вокал који је пред овом групом сматра као да је вокал у слободном положају.

5) Ако је у таквим речима акценат на претпоследњем вокалу наставка, онда је тај вокал кратак. То се види из примера непроменљивих речи под 5, именица женскога рода 4 б, 5 б, 6 б (примери као *аркџо* не долазе овде у обзир, јер су свршетак са два самогласника добили у леп. говору, а раније је наместо вокала *о* било *л*).

6) Кратке су све окситоне, што се види из примера непроменљивих речи под 3 и именица срдњег рода под 6.

7) Кратке су све пропарокситоне уколико за њима не следи споменута консонантска група (правило 3) и уколико се не косе са правилом 4, што се види из примера непроменљивих речи под 5, именица женскога рода под 7 а, 9 а, мушког рода под 1, 4.

8) Вокали су кратки у свим положајима када иза њих следе два консонанта, било да се изговарају или да се само пишу, на пр. *tt*, *mm*, *gl*, *gn*, *cch*, осим споменуте две групе (правило 2 и 3). То потврђују непроменљиве речи наведене под 8, именице женскога рода 4, 5 а, 5 б, 6 а, именице мушкога рода које имају наглашени вокал у оваком положају: *агџста*, *парџшт* итд., па придеви и глаголи. Вокали су кратки и онда када се налазе испред два консонанта између којих је отпао вокал: *корџзма* (*quarésima*), *мџшља* (*mússol*), *таџбла* (*tābula*), *теџгла* (*tégola*).

Из овога се види да данас вреди она иста горе наведена правила која су вредела у „средњој фази“ која је постојала између фазе латинског вулгарног и оне талијанског: правило о парокситонама одговара наведеним правилима под 1 и под 2; ограничено

је само правилом 5, које се односи на ограничени број именица које се свршавају на два вокала између којих нема никаквог консонанта или има само *ј*; правилу о окситонама одговара правило наведено под 6; правилу о пропарокситонама одговара правило наведено под 7; ограничено је само правилом 4 које се односи на ограничени број речи на — *ија*, које је опет ограничено правилом 8, што би могло значити да је и ово правило старо, старије од правила о затвореним слоговима, а новије од правила о пропарокситонама, или из истог времена; правилу о затвореним вокалима одговара правило наведено под 8.

Ова правила вреде само уколико им то дозвољава опште правило о дуђењу вокала испред консонантске групе *ј*, *в*, *р*, *л*, *љ*, *н*, *њ*, *м* + конс., које вреди у нашем језику, а овде је наведено под 3. Разумљиво је да стари закони вреде само уколико се не косе са новим. Баш тим што су ограничени показују да су старији, као што они који ограничавају показују тиме да су новији: на пр. закон о дуђењу наведен под 3 почео је да вреди за ове речи тек онда кад су оне ступиле у леп. говор, па стога он као најновији важи и у свим случајевима у којима долази у сукоб са ранијим законима, док они у тим случајевима не могу да вреде. Ипак није сасвим јасно зашто је ово дуђење овако потпуно проведено, без изузетка, када наш језик трпи и краткоћу пред овом групом.

Од наведених правила има мало изузетака. Од правила 1 изузеци су: *рџба* (*róba*); *паламџда* (*palamída*), *Ирџд* (*Eróde*); *шкџфа* (*scáfa*, *scapha*, *σκάφη*), *теџф* (*tífo*); *штрџга* (*stréga*, *stríga*, Дубр. *штрџга*), *шартарџга* (*tartarúga*); *лоџџка* (*lactūca*), *крџк* (*críco*), *маџџко* (*macáco*); *брџла* (в. *brúla*), *канџџела* (*candéla*), *фџла* (*fíla*), *скџла* (*scála*), *теџла* (*téla*), *штивџала* (*stivále*), *шугавџела* (*sciugare véla*), *барџо*, *барџџела* (*baríle*), *каџл* (*cdlo*); ова реч претставља отступање од правила само у значењу *diminuzione*; у значењу: *tumoretto* џ одговара правилу, јер у том значењу у тал. гласи: *callo*), *штил* (*stílo*, *stílus*); *веџло* (*vélo*), *пилџо* (*pílo*); *даџма* (*dáma*), *клџма* (*clíma*), *крџма* (*créma*), *лаџма* (*láma*), *риџма* (*ríma*), *стџма* (*stíma*), *циџма* (*címa*), *Абрџм* (*Abrámo*), *Адаџм* (*Adámo*), *будџм* (*bodíno*), *чаџфран* (*zafferáno*; = *чопљан?*), *грџтаџм* (*grotta + ame*), *езџм* (*esáme*), *каџрџм* (*catráme*), *консџм* (*consúmo*), *корџм* (*coráme*), *костаџм* (*costúme*), *леџм* (*legúme*), *Локрџм* (*Locróma*), *негрџфџм* (*negrofúmo*), *профџм* (*profúmo*), *раџм* (*ráme*), *реџам* (*ricámo*), *ротџам* (*rottáme*), *салџам* (*saláme*); *крџна* (*coróna*), *луџна* (*lína*, дошла му је луна, махнитост; Дубр. *луџна*), *морџна*

(*moréna*, *μορσαίνα*), *трайна* (и *трайна*; *traína*), *латинин* (*latíno*), *Мартин* (*Martíno*), *петрусин* (*petrosellíno*, Дубр. *петрусин*, -ина; ова реч је могла постати и од *petrosillo*, у којем случају не би претстављала никакво отступање од правила), *Саламун* (*Salamóne*), *контѐн* (*conténto*), *алмѐно* (*alméno*, Дубр. *алмѐно*), *апѐна* (*appéna*, Дубр. *апѐна*), *тrentауно* (*trenta úno*), *пипа* (*pípa*), *бѐра* (*bóra*, *Bóra*, *bóreas*), *гљѐра* (*glárea*, *ghlára*, ситна риба боје шљунка), *лѐра* (*lira*, Дубр. *лијѐрица*), *спѐро* (*spáro*), *стѐра* (*stuóra*, *stórea*), *тамбѐра* (*tambúro*), *таѐра* (*tára*), *ѐра* (*óra*), *блѐшва* (*blito*, *blítum*, *blita*, βλίτων), *патѐта* (*patáta*), *рагѐта* (*ragáta*), *трѐша* (в. *trota*), *абокѐш* (*avvocáto*; ова се именица могла помешати са придевом *bboccato*), *дукѐш* (*dúcato*), *кострѐш* (в. *costrai*; *conctratum*), *мѐш* (*móto*), *пѐш*, *патѐ* (в. *páto*), *теремѐш* (*terremóto*), *мѐшав* (*múto*), *комплѐш* (*compléto*, Дубр. *комплѐш*), *клѐв* (*cláva*), *грѐв* (*gréve*, *grávis*), *брѐво* (*brávo*), *рѐжа* (*rósa*, *rōsa*), *бумбажѐна* (и *бумбажѐна*; в. *bombasina*) биће добило краткоћу зато што се наставак *ина* схватио као аугментативни наставак. Тако је добивено *ѐ* у речи *волѐна* (велика дивља риба; βόλοισα, *bálaena*, *baléna*) где је реч народном етимологијом схваћена као *вол+ина*. У *тамбѐра* (*tombúro*) кратко је у настало због тога што је наставак *ура* у нашем језику кратак; ипак у другим случајевима овај је вокал остао дуг (имен. жен. рода: 2а, 3а). У *латинин* (*Lätinus*, *Latíno*) биће кратак наглашени вокал због наставка. У погдекојем случају могао би вокал бити кратак зато што је можда иза њега био двоструки консонант; у речницима књижевног језика налази се на пр. *giára* = *giárra* (*жѐра*), *cigarro* = *cigárro* (*цигѐр*). У неким случајевима могао би вокал бити кратак због тога што се он кратко изговарао у дијалекту из којег је реч узета, на пр. тршћанском. Свакако, сви ови примери претстављају незнатан број изузетака, када се упореде са великим бројем речи које у таким случајевима имају дуг вокал (у овом су раду наведене све речи које претстављају отступања од појединих правила, док су оне које претстављају редовити акценат наведене само делимично). — Пошто се највећи део ових кратких вокала налази испред *л*, *р*, *м*, *ш*, можда је ово у вези са природом тих вокала, утолико пре што су вокали пред тим консонантима и раније били кратки (М. — Л., Gram. der Rom. Spr. I, 243).

Кратак је вокал и испред наставка за инфинитив (*филѐш*), али та је краткоћа настала у нашем језику, и то стога што је то тражио наш наставак, јер не постоји инфинитив са *ѐ* испред *ши* (*стѐш* претставља контракцију од *стајаш*). У нашем је језику настала краткоћа вокала и у ном. једн. *форшунѐо*, *канѐо* итд. (исп. стр. 116).

Од правила 2 праве изузетак: *лѐшра* (*лѐтра*, *lĭtro*; у другим крајевима: *лѐшар*, *лѐшара*), *тѐгра* (*tĭgre*, τίγρις), *Пѐшар*, *Пѐшра* (*Pĕtrus*; πέτρα; ова реч је страног порекла само у значењу властитог имена, а *пѐшар*, *пѐшра* у значењу: примитивни таван словенска је реч: старосл. пѐтро, рус. пятерь), *Цѐшар*, *Цѐшра* (*Cĭpro*), *сѐдро* (*сѐдров*), али ово су пореклом грчке речи које су могле доћи у леп. говор другим путем, а ако су дошле преко романског, могле су због свог порекла имати и у романском друкчији вокалски квантитет него друге речи. Реч *Мѐшар*, *Мѐшра*, (*Demétrio*, Δημήτριος) добивена је у нашем језику од *Димитрије*, где је акценатски положај умерен за један слог удесно; *пѐгар*, *пѐгра*, (*vagrus*) је такође грчког порекла, али ова је реч вероватно узета из венецијанског (*pagaro*), па има кратак наглашени вокал по правилу о парокситонама; реч *лѐбро* (у другим говорима *лѐбар*, *лѐбра*) могла је у говору из којег је узета имати двоструко *б* као што поред *lĕbro* постоји *lĕbbro* (*лѐбар*, *лѐбра*, риба која је ваљда добила име по великим уснама које се извлаче), *febbre* поред *febre* (*фѐбра*) итд., јер је *br* прелазило у *bbr*. (М. — Л., It. Gr. 137).

Примера за конс. + р у парокситони има мало, јер се испред оваке групе консонаната врло често налази *м*, а у том случају дужина вокала који се пред њом налази потпада под друго правило; тако примери: *ѐмбра*, *ѐмбра*; *шкѐмбар*, *шкѐмбра*; *сетѐмбар*, *сетѐмбра*; *отѐмбар*, *отѐмбра*; *шѐмбар*, *шѐмбра* итд. иду по правилу 3, а *мѐштар*, *мѐштра*, *коњѐстар*, *коњѐстра* итд. иду по правилу 4.

Од правила 3 има мало изузетака: *ѐлбун* [*album*], *шѐндер* (*tĕnder*; Кумбор: *шѐндер*) и са промењеним акценатским положајем: *сѐлдат* и *ѐндар*. — У речима *врѐш*, *Грѐк*, *мрѐча*, *лонѐрња* (назив рибе); *ѐрипор* (врста шкољке, *rōrroga*), вок. *р*, које је у овом говору и иначе увек кратко, добивено је у нашем језику.

Међу изузетке не треба убрајати случајеве који су добивени по правилима наше акцентуације, која су везана за прављење појединих облика, јер у тим случајевима такав положај вокала није постојао у романском, него је добивен у нашем језику; то су партиципи пасивни глагола који су ушли у V врсту са акцентом на наставку: *ларган* (од *ларгѐш*), *сѐлдан* (од *салдѐш*), *шѐмбран* (од *шимбрѐш*) итд. Овако је и у генитиву множине *сардѐла*, *сѐрдела*; *лумбрѐла*, *лѐмбрела* итд. По овоме се види да би се и у вокативу вршило такво преношење акцента кад би се употребљавао, тако би на пр. од *сардѐн* вокатив гласио *сѐрдуне*, али таквих примера вероватно и нема (*Антѐн* и *кумиѐр* имају у вокативу исти

акцентат: *Антѡне*, а не *Ѕнтоне*, *кумиѡре*, а не *кумпаре*, али они чине засебан тип који у Д не постоји, исп. стр. 117).

И у дугој множини било би тако, али нема примера, јер речи романског порекла имају само кратку множину, осим речи *дѡндо*, *дѡндови*, ако је романског порекла.

Од правила 4 изузеци су: *грѡција* (*grázia*, лат. *grátia*), *дѡција* (*dázio*, *dátio*), *дезгрѡција* (*disgrázia*), *Ђулија* (*Giúlia*), *линија* (*línea*), *шѡмија* (*scímia*), *виѡција* (*vízio*), *негѡција* (*negózio*).

Од правила 5 и 6 нема изузетака.

Од правила 7 изузеци су: *гранѡгула*, (*grancévola*), *лемѡзина* (*elemósina*), *Пѡдова* (*Pádova*), *пѡгула* (*pégola*), *рѡгула* (*régula*), *ѡбит* (*ábito*), *ѡниж* (*ánice*), *ѡриж* (*árice*), *бѡгули* (в. *bigolì*), *гарѡфан* (*garófano*), *кадѡвер* (*cadáver*), *мирѡкуо* (*mirácolo*), *парѡвер* (*parávero*), *перѡкуо* (*perícolo*), *рѡдуо* (*rótolo*), *тѡтањ* (*tótano*) и глаголи: *мѡвиш*, *опѡниш*, *ѡѡдит* (исп. стр. 126). Овде, наравно, не долазе у обзир деминутиви (*вѡда*, *вѡдица*; *víte*), јер је ту добивен трећи слог у леп. говору.

Од правила 8 изузеци су: *бѡла* (*bolla*, в. *bóla*), *гѡба* (*góbba*, в. *goba*), *кѡла* (*cólla*, в. *cola*), *рѡбија* (*rábbia*, в. *rabia*), *бѡбо* (*bábbo*, в. *babo*), *гѡбо* (*góbbo*, в. *gobo*), *катѡр*, *катѡра* (*catárro*, в. *catáro*), *кунијѡл*, *кунијѡлѡ* (*conígljo*), *табѡр*, *табѡро* (*tabárro*, в. *tabáro*), *тѡн* (*tonno*, в. *ton*), *шкарѡмѡч* (*scarabéo*, *scaraffaggio*, в. *scaravázo*), *шѡшѡр*, *шѡшѡра* (*susúrro*, в. *sussúro*), *ковѡдефѡро*, *поѡфафѡро* (*ferro*, в. *féro*), *прѡтокѡло* (*protocóllo*, в. *protocólo*). Ове речи у венецијанском имају иза акцента само један консонант, па вероватно због тога у Леп. имају дуг вокал. Изузетак од овог правила претставља и *динѡгла* (=орада), ако је ово реч романског порекла; *лантѡна* (*anténna*) има дуго и ваљда зато што се ова реч помешала са речју која означаје врсту једра: *vela latina*, које се зове: једро на лантину. Дужина је испред два консонанта и у императивима *ѡса* (*issa*) итд., исп. стр. 108.

Дуљење наглашеног вокала у генитиву множине, које настаје кад се акцент налази на последњем или претпоследњем слогу, у вези је са правилима за генитив множине у нашем језику: *фѡста*, *фѡста*; *трѡмѡ*, *трѡмѡ*.

Сви наглашени вокали су кратки, осим претпоследњег и последњег слога у ген. мн., а и та дуљења су ретка и настају по законима наше акцентуације.

Квалитет

По квалитету је акцент ових речи исти као и у осталих речи овога говора: романски акцент је редовно замењен нашим силазним акцентима (˘ и ˙). То је омогућено тиме што у овом говору силазни акценти могу да стоје на свим оним слоговима на којима могу и у језику из којег су ове речи узете.

Узлазни, и то само дуги (који се изговара и као силазни —˘˘), долази изузетно, што је разумљиво, с обзиром на природу акцента у романским језицима. А да је овај акцент и постојао, овај би га говор свео на свој систем, у којем нема кратког узлазног акцента, као што су бокешки говори са новом акцентуацијом померили стари силазни акцент за један слог улево и претворили га у узлазни (*бѡлоша* према *балѡша*, *сѡкѡндо* према *секѡндо*) по општем правилу о преношењу акцената које влада у говорима са новом акцентуацијом.

Узлазни се акцент редовно налази у глагола који добијају наставак —*ѡват*, —*ѡват*. Оваквих случајева има много, јер ове наставке добивају глаголи који су тренутни када треба од њих добити трајне глаголе: *загрѡѡт*, *загрѡѡват*, *калафѡшт*, *калафѡштѡват*, *њѡскѡт*, *прењѡскѡт*, *прењѡскѡват*, *парѡѡт*, *парѡѡват*, *крѡшиш*, *крѡшиѡват*, али ово су све случајеви добивени у нашем језику, и то стога што такав акцент захтева природа овог наставка. Исто су тако добивени у нашем језику и узлазни акценти за разликовање одређеног и неодређеног вида: *ѡро*, *шѡуро* и *дѡро* (у другим говорима и *фѡно*), где се добива овакав акцент по угледу на остале придеве (исп. стр. 124). На овај начин добивен је овај акцент и у властитих имена: *Тѡна* (*Antonína*), *Њѡза* (*Agnése*), *Луѡа* (*Lucía*), *Ђѡва* (*Giovánna*), *Рѡѡа* (*Regína*), *Анѡа* (*Angélica*, *Ángela*), *Кѡта* (*Caterína*), јер су ово све речи одмила, направљене по правилима нашега језика као и *Стѡна* (*Stánisava*), *Сѡмо* (*Simèun*) итд. За овим се повео и акцент у *Ђѡлдо* (*Ermenegildo*). Због наставка —ак добила је овакав акцент и именица: *мѡрѡак*, *мѡрка* (*мѡрѡа*, тал. *móga*). У нашем језику је настао овај акцент и у косим падежима: *бѡж*, *бѡжа*, *бѡжу* итд., *сењѡла*, *капѡѡна* итд.; тако и у случајевима где се јавља само у генитиву множине: *шѡр*, *шѡра*, *буѡѡ*, *буѡѡа*, *шкрѡѡнѡ*, *шкрѡѡѡна*. Малобројни су случајеви где је добивен ˘ у речи које су у морфолошком погледу остале непромењене: *кѡрѡа* (*córda*), *трѡмѡѡа* (*tróm̃ba*), које иду по типу *гѡѡа* (I, 1). По овом типу иде и *бѡнѡа*, *бѡнѡѡе* (*báñda*)

којој се акценат ваљда повео за акцентом *спрѧна*, *спрѧнѧ* (Д *спрѧна*), која се у Леп. такође употребљава у истом значењу. Да је некада могло бити више речи са узлазним акцентом (односно са дужином испред акцента), показују примери: *барчѧца* и *картѧца*, по којима изгледа да се некада говорило *бѧрка* и *кѧрта* (одн. *бѧркѧ* *кѧртѧ*). Ове речи можда су остаци некадашњег акцента каквог данас има у више случајева у чакавским говорима (Винодолски Нови, А. Беличъ, „Замѧтки по чакавскимъ говорамъ“, стр. 44: *бѧнда*, *бѧрка*, *квѧрта*, *мѧрва*, *сѧрта*, *чистѧрна*, *палѧшта*, *ужѧнца*).

По овом типу иде и *бѧла*, (*bŏlla*), *Бѧна* (Вѧна; „обишо је Бѧну и Бунѧцу...“), *дѧга*, *дѧге*, (*dŏga*, Дубр. *дѧга*), *кафа*, (*caffѧ*, која у неким другим местима Боке гласи *кафѧ*; Дубр. *кафа*), *куба* (в. *cuba*), *пѧла* (*pŏlo*), *пѧла* (*pŏla*). Ове би речи могле имати узлазни акценат и стога што су у нашем језику врло ретке двосложне речи женскога рода са старим $\tilde{}$ у номин. јединине на почетном слогу (*Leskien, Serbokroatische Grammatik*, стр. 142), па стога и ове речи нису могле да задрже свој акценат сличан нашем силазном, него је морао да се скрати или се морао померити удесно, док је на месту ранијег дугог акцентованог вокала остала дужина: *пѧлѧ*, из чега се развило *пѧла*. У овом говору постоје само наведени примери, али у другим говорима нашег језика све оваке речи добивају овакав акценат: *сѧла* (*sŏla*), *сѧда* (*sŏda*), *мѧда* (*mŏda*), па и *Марѧна* (*Marŏna*), *лимонѧда* (*limonŏta*), *чоколѧда* (*ciccolŏta*) итд., јер је и с њима сличан случај. И у латинском ваљда зато неки изговарају у речима: *гѧпа* (*pŏna*), *лѧпа* (*lŏna*) итд. То што речи романског порекла са оваким акцентом има у овом говору мало, а много више са акцентом који су имале у говору из којег су узете као: *кѧва*, *бѧва*, *лѧва* итд., може се протумачити тиме што су ове речи добивале узлазни акценат у почетку, док ухо није било навикнуто на силазни акценат у овом положају. Доцније, кад се услед чешћег слушања и примања речи са оваким акцентом у оваком положају ухо навикло на њ, могле су ове речи да се у леп. говору почну изговарати са силазним акцентом. Овоме је могло допринети и то што се можда већ у то време извршило изједначење номинатива са падежима који имају такав акценат, ако се неће претпоставити да је такво изједначење било омогућено тиме што се ухо било навикло на овај акценат.

Овакав се акценат развио у средњем роду у речи *бѧло* (или *булѧн*, *pŏlla*, *pŏllŏno*) и *мѧло* (*mŏlo*) које иду по типу *вѧно* (II 1); а *муло* је могло добити овај акценат из косих падежа некада-

шњег облика мушког рода (Дубр. *мѧо*, *мѧла*; тако можда и *бѧло*). Овакав акценат имају речи мушкога рода *бѧбо* (*babbo?*), *цѧпѧ* (*cѧfalo*), *ћѧмо*, у Дубр. *сѧмбо* (*siŏtro*), *шѧко* (*sciŏcco*). Реч *оѧали* (*occhiŏli*) ће бити схваћена као ном. мн. од **оѧал* према *каноѧли* од *каноѧѧо* (*cannocchiŏle*).

У свим овим речима ' се налази на истом вокалу на којем се налазио акценат у говору из којег су речи узете, али кад се узме у обзир чињеница да се ти акценти сведе на —'', онда се види да се ту само извршило померање удесно, а да је остала стара дужина из чега се развио '. То најбоље показују речи као *пијенѧ* (*pѧna*), *лијер*, *лијерѧ*, где две краткоће замењују једну дужину, па се стога није развио дуги узлазни акценат, а кратки се у овом говору уопште не развија. Јасно је да би ове речи да немају развијено *ије* гласиле: **иѧна*, **лиѧр*, *лиѧра*. У неколико речи померен је ' за један слог улево од вокала који је био у романском наглашен; то значи, када се ' сведе на —'', да су те речи задржале акценатски положај. Такве су речи: *кафа* (*caffѧ*), *кањац* (*cag-nŏzzo?*), *кљачѧнац* (*calcŏnaccio*), *пѧсѧељ* (*vestѧllo*), *рѧчак* (*rettŏculu*) и глаголи на стр. 126, 128: *опѧљаш* итд. У свим овим случајевима може се рачунати да се само продужио вокал пред нагласком и да се на тај начин развио '.

ПОГОВОР

При сакупљању градива за овај рад као главно упутство служило ми је „Письмо проф. А. И. Белича к њ. А. Бодуэну-де-Куршене“. Слушао сам говор и бележио. То сам сматрао за право градиво којим могу да се послужим. У случајевима где ми је градиво недостајало наводио сам поједина лица на разне начине да ми изговоре потребан облик речи. При проверавању градива питао сам разна лица како се изговара која реч. У тим случајевима речи сам изговарао у склопу неке измишљене реченице коју сам обично изговарао на слоге, да се они које питам не би повели за мојим изговором речи. Од истих лица тражио сам после неколико дана да ми исту реч поново изговоре. Највећи део градива забележио сам слушајући говор најстарије жене у селу, Њезе Пёрове Бёровац, рођене Бошковић, која има преко осамдесет година, а рођена је у Лепетанима и ту провела цео живот. Осим тога бележио сам и говор осталих сељана, особито старијих. Иако је Лепетане моје место рођења, нисам се могао ослонити на свој говор и говор своје породице; они су ми служили само као помоћно средство.

Лепетане се налази у средњем делу Боке Которске на рту полуострва Врмца, које се пружа од ловћенског подножја до морског теснаца Верига и дели Тиватски од Которског Залива. Са Доњом Лаством и Доњим Столивом, који се налазе при мору, данас везује ово место пут којим су повезана приморска места Боке Которске. Осим тога постоје и путевци који воде преко брда у Горњи Столив и Горњу Ластву. Преко овог места је од давнина водио пут, јер кад се превезе преко мора, пут Нови-Котор много се скрати. Ипак, због мора и брдовита земљишта на ком се налазило, ово место је живело прилично одвојено од осталих околних места. Од њих је оно одвојено и административно, јер су Ластва и Столив засебне општине, а Лепетане спада под которску од које га деле три мале општине: столивска, прчањска и муљанска. О сеоским се границама водило рачуна, а и данас постоје пре-

пирке око граница са Ластовљанима. Највећи део кућа овог села налази се на обали мале луке; неколико се кућа налази и изван ње: у правцу Ластве Плавда, а у правцу Столива Томановиће; остале су раштркане по падини стрменита брда које се диже над селом, а деле се на неколико групица: Лушиће, Крпуз, Доње Илиће, Учњовиће, Горње Илиће и Вјёће Брдо, које се налази на висини од 250 м. над морем. Иако земљиште на којем се налазе све ове куће захвата простор од, приближно, само једног четворног километра, ипак су оне удаљене због стрменитости и неравности земљишта. Чак и климатске прилике нису једнаке: наранче и лимуни на Вјёћем Брду не могу да успевају, а у осталим деловима села успевају врло добро. Куће које се налазе при мору саграђене су доцније него оне које се налазе на Вјёћем Брду, јер је у старије време становање при мору било опасно: кроз теснац на чијој се обали налази ово место пролазиле су све оне галије које су пловиле у унутрашњост залива да пљачкају по незаштићеним обалама и да ударају на Котор и Пераст (1539, 1569, 1654). Овуда је и иначе водила морска комуникациона линија Турцима из Херцег-Новога у току 16 и 17 века за Морињ, Рисан и Ора(хо)вац, који су њима припадали, али у то време ни они који су се налазили на брду нису могли да спавају с уха на ухо, јер су Турци нападали и са копна из Грбља, који се налазио у њихвој власти (нападаји на Котор 1572, 1657). И у раније време, пре појаве Турака, људи су се бесумње осећали заштићенији даље од мора, али свакако они су обрађивали сву земљу до мора (при мору има највише равнице и земље за обрађивање, а и воде). Недалеко од мора је и Крпуз, у којему је насеље вероватно било и у даљој прошлости. При самоме мору, на Плавди, налазила се стара црквица Св. Ловреча. По народној традицији, она је посвећена Св. Ловренцу чије се моћи налазе у Дубровнику; њене су се развалине виделе до 1914 године, када су аустриске војне власти порушиле последње остатке њених зидина. (Изговор имена Laurentius: ов наместо *ai*, ч наместо *ti*, е наместо *en*).

Море је бесумње одувек привлачило становништво овога места; ово је једно од најрибарских места у Боци. У рибању парангалина они су били најпознатији и показивали велико искуство у познавању подморског тла. Многобројне *идџије* (тал. *posta*) где се хвата риба није било лако пронаћи нити их памтити. Поједине положаје на мору рибари утврђују на тај начин што гледају да им се покрију одабрани предмети на копну: два предмета

одређују један замишљени правац; где се секу два правца добијена на такав начин, ту је поста (пошто овде постоји везивање појединих предмета и везивање ова два замишљена правца, ово се место зове и *лѣга*, тал. *lega*). Лепетанци су знали много оваквих положаја по читавом бококоторском заливу и изван њега од Молунта до Бара; *Велика Лега*, коју су доскора познавали само Лепетанци и називали је *лепетански жардин*, налази се на отвореном мору у правцу Италије, десетак миља далеко од улаза у бококоторски залив. Рибарска умешност ових рибара са оваквим познавањем подморског тла претставља вештину која се није могла стећи у краће време; њу је у току векова без прекида предавало једно поколење другом. Осим тога становници овога места пловили су као морнари по најудаљенијим крајевима света. Али они су се у старије време бавили и земљорадњом, и то много више него данас. О томе сведоче међе саграђене по читавој падини брда, које задржавају земљу да се не руши због стрменитости брда, а од којих се данас многе и не виде, јер су због запуштености земљишта зарасле у вресину и жукву.

Село сада броји око шест десетака породица од којих два отпадају на послератне досељенике, већином раднике у поморском војном арсеналу у Тивту. Становници овога места највећим делом су римокатоличке вере и сви славе крсно име. Православних има само пет породица. У већ изумрле старије породице, које сељани још памте, спадају: Бџковић, Ковачевић, Џипол, Гримџа, Кабџ, Белафџа, Тртаја и Пџота. Живе породице: Вучиновић, Илић, Радовић, Михајловић, Лу(к)шић, Лалић, Тџо, Запџовић, Пџрак, Ђандић, Божигџи, Бџровац католичке, и Краљ, Томановић, Никетић, Дамјановић — православне. Најновији досељеници овде нису споменути, јер они нису ни узети у обзир при испитивању говора овога места.

Овај говор данас спада у тип зетских говора и сличан је прчањском, који г. Решетар описује у својој студији: „*Der štokavisch dialekt*“ и с којим граничи преко столивског, као што су му слични и сви говори на полуострву Врмцу, али се он неким ситним цртама одваја од њега као и од свих суседних говора, те чини за себе посебну језичку нијансу. Од ластовског и столивског говора разликује се углавном по изговору гласа *х*. Овај глас се у лепетанском говору изговара као *х*, док се у столивском изговара као *г*, а у ластовском као *в*. Осталу границу Лепетана чини море, али се због веза са овим местом морају узети

као гранична и места преко мора на другој страни мореузине: Ђуриће и Каменаре. Говори ових места разликују се од лепетанског новим анценатским системом, а међу собом изговором гласа *х*. Наведене разлике виде се из изговора ових речи:

Лепетане: *орџх, маџџч, мџџа*

Ластва: *орџв, маџџч, мџџа*

Столив: *орџг, маџџч, мџџа*

Ђуриће: *џраг, маџџч, мџџа*

Каменаре: *џрах, маџџч, мџџа*

Акцент речи *мџџа* претставља заједничко отступање од Даничићева *мџџа* и то је једна од појединости заједничких свим овим говорима којима они претстављају целину кад се упореде са Даничићевим говором

Акцентатски систем овога говора је упроштен (изједначење акцента у ном., ак., лок., једн., ном. и лок. множ. са акцентом других падежа: *глава, клупа, масти, виле, слугами* итд. уместо: *глава, клупу, масти, виле, слугами* итд.; изједначење акцената појединих лица презента: *знамо, знаше, питају* итд. уместо: *знамо, знаше, питају* итд.; изједначење ном. и ген. множ. именица једнога типа са истим падежима именица другог типа: *врхови, болестий* итд. према Даничићеву *врхови, болестий* итд.; акцента имперфекта са акцентом аориста: *плаћих* итд. уместо *плаћих* итд.; повлачење акцента с једних речи угледањем на повлачење акцента с других: *по врату, џзађе* итд. уместо: *по врату, џзађе* итд., губљење дужина иза акцента, губљење дугог вок. *р* итд.). Али док су акцентатска разликовања која су у току развоја изгубила ранију везу са својим значењем нестала, дотле су се у неким речима, где се различито значење везало за различит акцент, створила нова (*лакат, кола, јела, тројџца, пут, пута, баштуни, дџнари, лџра, мџло, не ође, ко зна* итд. у једном, а *лакат, Кола, Јела, Св. Тројџца, пут, пута, баштуни, дџнари, лџра, мџло, неђе, ко зна* у другом значењу; тако и за разликовање појединаца *Иво* и *Иво* итд.). Нова разликовања акцента настала су и у примерима пригодног акцента који су наведени у одељку о узвицима.

Док се на једној страни руши, на другој се ствара.

Васо Томановић